



ANKASAM bülten

25 Eylül 2022
SAYI: 2022/38



Ukrayna Savaşı'nda Rusya'nın Yeni Hamlesi: Kısmi Seferberlik

52

Kırgız-Tacik Sınır
Çatışmaları ve
Güvenlik Riskleri

57

Açık Balkan:
Balkanların
"Mini-Shengen"i

ANKASAM ANALİZ

- 03** Avrasya Ekonomik Birliği Hükümetlerarası Konseyi'nin Çolpan-Ata Toplantısı'nın Sonuçları
Aiperi BUKUEVA
- 09** Küresel Rekabette Rus-Çin İşbirliğinin Ekonomik Boyutu: De-dolarizasyon
Elcan TOKMAK
- 15** Biden'ın 11 Eylül Mesajları Üzerinden Bir Değerlendirme
Dr. Doğan BAŞARAN
- 21** Orta Koridor'un Hindistan'a Doğru Geliştirilmesi
Emrah KAYA
- 25** Afgan Fonu: ABD Neyi Hedefliyor?
Ahmad Khan DAWLATYAR
- 31** NATO'nun Rusya'yla Mücadelesinde "Bölünme" ya da "İşbirliği"
Dr. Cenk TAMER
- 37** Ukrayna'daki Savaşın Kaybedeni Rusya mı Olacak?
Hüseyin YELTİN
- 43** Pelosi'nin Ermenistan Ziyareti
Dr. Doğan BAŞARAN
- 49** Enerji Krizi'nin AB ve Balkanlar Üzerindeki Etkisi
Buse ÇAKIR
- 55** Ukrayna Savaşı'nda Rusya'nın Yeni Hamlesi: Kısmi Seferberlik
Dr. Doğan BAŞARAN
- 60** Yunanistan'da Yaklaşan Seçimler ve İç Politika Dinamikleri
Sevinç İrem BALCI
- 66** Ermenistan KGAÖ Üyeliğini Askıya Alabilir mi?
Dr. Sabir ASKEROĞLU
- 06** ABD Afganistan'da İHA'lar Üzerinden Ne Elde Etmek İstiyor?
Ahmad Khan DAWLATYAR
- 12** Rusya Kripto Varlıkları Legalleştirerek Yaptırımları Aşabilir mi?
Hasret Ozan SEVİM
- 18** Finlandiya ve İsveç'in NATO Üyeliği ve Rusya'nın Tutumu
Dr. Sabir ASKEROĞLU
- 23** ABD-Çin Rekabetinde Avustralya'nın Konumu
Egemen ÖNEY
- 29** Türkmen ve Özbek Doğalgazının Batı'ya Taşınması ve Azerbaycan
Dr. Cenk PALA
- 34** ŞİÖ Zirvesi: Orta Asya Satrancında İlişkilerin Yeniden Belirlenmesi
Dr. Sabir ASKEROĞLU
- 40** Ukrayna'nın Yeniden Silahlandırılması ve Müttefiklerin Tutumu
Dr. Sabir ASKEROĞLU
- 46** Kosova'da Yaşanan Enerji Krizinde Kripto Varlıkların Yeri
Hasret Ozan SEVİM
- 52** Kırgız-Tacik Sınır Çatışmaları ve Güvenlik Riskleri
Dr. Sabir ASKEROĞLU
- 57** Açık Balkan: Balkanların "Mini-Shengen"i
Sibel MAZREK
- 63** Özbekistan'ın Afganistan'daki Yapıcı Rolünden Kim Neden Rahatsız?
Dr. Doğan BAŞARAN
- 69** Rusya'nın Kısmi Seferberlik Hamlesi
Aidana BAKTYBEK KYZY

BASINDA ANKASAM

- 72** Medya

DERGİLER

- 74** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 20 06880,
Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.



ANKASAM ANALİZ

Avrasya Ekonomik Birliği Hükümetlerarası Konseyi'nin Çolpan-Ata Toplantısı'nın Sonuçları

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya "özel askeri operasyon" başlatmasıyla Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) iki üyesi Rusya ve Belarus'a yönelik geniş çaplı yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Rusya ve Belarus; AEB gibi üye olduğu örgütleri birçok yönden, farklı bir jeopolitik ve jeo-ekonomik

bağlamda tekrar ele almaya girişmiştir. Bu noktada 25-26 Ağustos tarihleri arasında "Issık Göl" kıyısındaki devlet konutunda gerçekleşen Avrasya Hükümetlerarası Konseyi Toplantısı'nın ardından imzalanan anlaşmalar dikkat çekmektedir. AEB Hükümetlerarası Konseyi'nin düzenlediği toplantının akabinde imzalanan belgeler şunlardır: [1]



Aiperi BUKUEVA

Avrasya Ekonomik Birliği'nde endüstriyel işbirliğinin finansmanı. Avrasya Reasürans Şirketi'nin kurulmasına ilişkin anlaşma taslağı. Avrasya Ekonomik Birliği üye ülkelerinin ulaşım alanındaki öncelikli entegrasyon altyapı projeleri listesi.

Karşılıklı ticaret hususunda, Avrasya Ekonomik Birliği üye devletlerinin ulusal para birimlerinin kullanımını genişletmek adına yapılan çalışmaların artırılması.

Avrasya Hükümetlerarası Konseyi'nin bir sonraki toplantısının yeri ve zamanı.

Avrasya Ekonomik Konseyi'ne aday ülkenin Yüksek Avrasya Ekonomik Konseyi'ne sunulmasına ilişkin kararname.

Avrasya Ekonomik Komisyonu Yönetim Kurulu aday üyelerinden birinin Yüksek Avrasya Ekonomik Konseyi'ne sunulmasına ilişkin kararname.

Söz konusu AEB üye devletlerinin hükümet başkanları, Çolpan-Ata'daki zirve sonucunda Avrasya Reasürans Şirketi'nin kurulmasına ilişkin yapılan açıklamayı onaylamıştır. Rusya Başbakanı Mihail Mişustin'in toplantıda yaptığı açıklamaya göre, şirket karşılıklı olarak dış ticarete sigorta desteği sağlayacak, yatırım işbirliğinin gelişmesini teşvik edecek, ihracat kredileri sağlayacak, kredi kuruluşlarıyla ve sigortacılarla etkileşimde bulunacaktır.[2]

Bu bağlamda Mişustin'in, kurulmakta olan şirketin yeni uluslararası ortaklarla çalışmaya açık olduğunu vurgulaması dikkat çeken bir noktadır. Savaşın doğurduğu yaptırımlar neticesinde, Rusya'nın ekonomi alanında yeni ittifaklar bulmaya yahut eskileriyle bağlarını güçlendirmeye çalıştığı görülmektedir. Rusya AEB ülkeleriyle ticareti geliştirmenin yanı sıra; Çin, Mısır, Hindistan ve İran ile işbirliğini güçlendirmek için de çaba göstermektedir.

Avrasya Reasürans Şirketi'nin yetkili sermayesinin, üye devletlerin katkılarıyla oluşturulacağı ve 15 milyar Rus rublesi olacağı belirtilmiştir. Ayrıca, şirketin yaratılan potansiyel sigorta kapasitesinin (olası genişleme hariç) 2 milyar Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dolarına kadar ulaşacağı açıklanmıştır.[3] Birçok uzman, Avrasya Reasürans Şirketi'nin ek sigorta kapasitesinin ortaya çıkmasının, AEB içindeki karşılıklı ticaret hacminde 6 milyar doların üzerinde bir artışa yol açabileceğini ifade etmektedir.

Uzmanların bir diğer görüşüne göre, örneğin deniz taşımacılığı sektöründe olduğu gibi, yeniden sigortalanması oldukça zor olacak riskler de bulunmaktadır. Çünkü, uluslararası reasürans piyasası yüksek oranda Avrupa ve ABD'deki büyük holdinglere bağlıdır ve Batılı şirketler tarafından kontrol edilmektedir. Bununla birlikte, yaptırımlar esas olarak Rus menşeli yapılanmalara karşı uygulanmakta ve uluslararası kuruluşlara karşı gerçekleştirilememektedir. Dolayısıyla, uluslararası bir yapı olarak AEB'nin yaptırımlarla karşılaşması pek olası değildir. Bu bağlamda Rusya'nın Batı yaptırımlarına karşı AEB platformunu kullanacağı anlaşılmaktadır.

AEB üye devletlerinin liderleri, karşılıklı ticari alışverişlerde üye ülkelerinin ulusal para birimlerinin kullanımının genişletilmesi konusunu da görüşmüştür. Bahsi geçen toplantının gündemine, karşılıklı ticaretin gerçekleştirildiği durumlarda, AEB üye devletlerinin ulusal para birimlerinin kullanımını genişletmek için gereken çalışmaların artırılması konusu ise Rusya tarafından sunulmuştur.

2022 yılında AEB devletlerinin, karşılıklı ticarete ulusal para birimlerini kullanım payı %74'lük bir dilimi oluşturmaktadır. Bunlar arasındaki en büyük pay ise rubleye düşmektedir: Avrasya Ekonomik Komisyonu'na göre, 2021 yılında işlemlerin %71,5'i Rus para birimi, %26,2'si dolar ve avro, diğer AEB ülkelerinin para birimleri arasında %1,4'ü tenge ve %0,2'si Belarus rublesiyle yapılmıştır.[4] AEB içerisinde Rusya'nın oynadığı rol göz önünde bulundurulduğunda, ulusal para birimlerinin karşılıklı anlaşmalardaki kullanımının artması, aslında rublenin rolünün büyüdüğü anlamına gelmektedir.

Batı, Rusya'yla karşı karşıya gelme sürecinde, Rusya altınını ve dolar cinsinden depolanan döviz rezervlerini dondurmuş ve bu da diğer ülkeler için tehlikeli bir emsal oluşturmıştır. Tayvan konusu özelinde ABD'yle yaşanan gerilim tırmanırsa, bir sonraki hedef Çin olabilir. Bu bağlamda Rusya ve Çin'in üye olduğu Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) de Semerkant'taki toplantısında, ulusal para birimlerinin kullanımının genişletilmesi meselesinin, toplantının ana konularından biri olacağını söylemek mümkündür.

AEB'nin kritik jeostratejik konumu; onu Avrupa ve Asya'yı birbirine bağlayan, potansiyel olarak önem taşıyan bir transit ulaşım merkezi haline getirmektedir. AEB, demiryolu hattı uzunluğu bakımından dünyada ikinci, toplam yol uzunluğu bakımından ise beşinci sırada yer almaktadır. Bugün AEB topraklarından geçen ana ulaşım koridorlarını "Kuzey-Güney", "Doğu-Batı" ve "Avrupa-Batı Çin" rotası oluşturmaktadır. Bu bağlamda Avrasya Ekonomik Birliği Hükümetlerarası Konseyi Toplantısı'nda tartışılan ana konulardan biri, AEB ülkelerinin taşımacılık ve lojistik alanındaki ortak çalışmalarıdır.

Buna binaen Başbakanlar, müzakerelerin ardından AEB ülkelerindeki öncelikli altyapı ulaştırma projelerinin bir listesini onaylamıştır. Liste, AEB bünyesindeki ülkelerin projelerini içermektedir; Ermenistan'dan "Kuzey-Güney" karayolu koridor programı, Belarus'tan M-1 / E30 (Brest (Kozlovichi)- Minsk- Rusya sınırı (Redki) otoyolunun yeniden inşası, Kazakistan'dan "Avrupa-Batı Çin" uluslararası ulaşım yoluna bağlı M-32 otoyolunun Kazakistan bölümlerinin yeniden inşası, Kırgızistan'dan "Lugovaya-Balykchy" demiryolu bölümünün elektrifikasyonudur. Rusya Federasyonu'ndan alınan belgede, uluslararası ulaşım rotası "Avrupa-Batı Çin" hattındaki yolların Rusya bölümlerinin inşaatı ve modernizasyonu, "Meridian" özel karayolunun Rusya bölümünün inşaatı da yer almaktadır.[5]

Toplamda liste, çeşitli uygulama aşamalarında AEB ülkelerinin 7 projesini içermektedir. Projeler aynı zamanda "Doğu-Batı" ve "Kuzey-Güney" doğrultusunda uluslararası ulaşım koridorlarında yer alan Avrasya ulaşım koridorları ve güzergahlarını, transit potansiyelini ve ulaşım altyapısını geliştirmeyi de amaçlamaktadır. Toplantıda mevzubahis ulaşım koridorlarının geliştirilmesiyle ilgili öneri, Kazakistan başbakanı Alihan Smailov tarafından gündeme getirilmiştir:[6]

"AEB ülkelerinin ihracatının gelişmesi için malların transit serbestliğini sağlamak gerekiyor. Bu yönde önemli bir pratik adım, 'Doğu-Batı' ve 'Kuzey-Güney' yönündeki Avrasya ulaşım koridorlarının altyapısının modernizasyonu olabilir."

Ayrıca söz konusu projelerin, Çin inisiyatifindeki Kuşak-Yol Projesi'yle etkileşimine de dikkat çekilmiştir. AEB ve Kuşak-Yol Projesi arasında birçok etkileşim alanı bulunmaktadır. Birincisi, her iki projenin de ana hedeflerinden biri, modern bir altyapının oluşturulmasıdır. Bu, transit ücretlerinden elde edilen gelirden bir artışa yol açacak ve ülkeler arasındaki ulaşım bağlantılarını arttıracaktır. İkincisi, AEB ve Kuşak Yol Projesi, gümrük prosedürlerini basitleştirme ve karşılıklı ticaretin gelişmesine mani olan engelleri kaldırma sorununu çözmektedir. Üçüncüsü, ABD'nin Çin'e karşı olası deniz ablukası nedeniyle, Çin'in Orta Doğu ve Afrika'dan artan enerji arzı sıkıntısına yanıt vermesi ve bu malların ithalatını çeşitlendirmesi gerekmektedir. AEB ülkeleri bununla ilgilenmekte, dolayısıyla kurulan yeni altyapı bu sorunun çözülmesine de yardımcı olabilecektir.

Dördüncüsü, AEB ve Kuşak-Yol Projesi arasındaki işbirliği, bilimsel ve teknik işbirliği için birtakım mekanizmalar yaratma ve üretime yenilikçi kazanımlar getirme umutları doğuran büyük su ve çevre projeleri alanında da yürütülmektedir. Beşincisi, gıda güvenliğinin sağlanmasıyla ilgili projelerde AEB ve Kuşak-Yol Projesi arasındaki etkileşimdir. Altıncısı ise, jeo-politik faktördür. Yani Rusya'nın ABD ve Batı'yla ilişkileri Ukrayna'daki savaşın başlaması nedeniyle son zamanlarda bozulmuştu, bu nedenle Rusya, Asya'ya ve bilhassa Çin'e dönmüş bulunmaktadır.

AEB'nin küresel enerji sektörüne girmesinin en etkili yolu, öncelikle ulusal gaz piyasalarının gönüllülüğü ve işbirliği vasıtasıyla, AEB içinde istikrarlı ve ücretsiz bir ortak gaz piyasası oluşturmaktır. Nitekim son zamanlarda, AEB ortak bir gaz piyasasının oluşturulmasına ilişkin girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Bugün üye ülkeler, ortak gaz piyasasındaki hizmetler için "tek pencere" ilkesinin, gaz kullanımına ilişkin kontrolün ve gazın piyasa fiyatına endeksli ödeme koşulları üzerinde anlaşmak için sık sık görüşmeler düzenlenmektedir. Genel olarak, gaz piyasasının oluşumunu, AEB ülkeleri için, enerji piyasalarının istikrarını en üst düzeye çıkarmak ve her bir ülkenin enerji güvenliğini sağlamak da dahil olmak

üzere yeni bir fırsat penceresi olarak nitelendirmek mümkündür. AEB ülkelerinin elindeki bu fırsatın aksine, Belarus ve Ermenistan, Rusya'nın iç piyasasındaki fiyatlandırmalar üzerinden gaz satın almakla ilgilenmektedir. Buna karşılık Rusya, AEB içinde devletlerin daha derin bir entegrasyon kurmasında ısrar etmektedir. Çolpan-Ata'daki zirvede AEB üyeleri, ortak gaz piyasasının oluşumuyla ilgili konulara da değinmiştir. Ancak net bir sonuca varılmamıştır. Bu anlamda, dünya gaz piyasasında gelişen duruma bir kez daha yakından bakmaya ve AEB ortak gaz piyasasına ilişkin yaklaşan anlaşmada bu yeni faktörlerin nasıl ele alınacağına planlanmasına karar verilmiştir.

Sonuç olarak, son zamanlarda dünya çapında yaşanan olaylar bakımından 25-26 Ağustos tarihleri arasında Çolpan-Ata'da gerçekleşen Avrasya Hükümetlerarası Konseyi'nin ardından alınan kararlar dikkat çekmektedir. Söz konusu kararlar Batı'nın yaptırımları karşısında Moskova'nın ortaklarına ciddi şekilde güvendiğinin bir işaretidir. Ancak bu noktada Moskova'nın ortaklarından yararlanmak istediğini de belirtmek gerekmektedir. Zira Rusya'nın,Batı yaptırımlarına karşı AEB platformunu kullanacağı anlaşılmaktadır. Nitekim Kremlin, mevcut koşullar altında AEB ülkelerinin daha derin bir entegrasyona ihtiyacı olduğunu savunmaktadır.

[1] "Итоги заседания Евразийского межправительственного совета в Чолпон-Ате", Министерство экономики и коммерции Кыргызской Республики, <https://mineconom.gov.kg/ru/post/8319>, (Erişim Tarihi: 29.08.2022).

[2] "ЕАЭС создаст Евразийскую перестраховочную компанию для поддержки бизнеса", Pravo.ru, <https://pravo.ru/news/242611/?ysclid=l7hn-hps7dn943511609>, (Erişim Tarihi:30.08,2022)

[3] "Завершена работа над Соглашением об учреждении Евразийской перестраховочной компании", Евразийская экономическая комиссия, <https://eec.eaeunion.org/news/zavershena-rabota-nad-soglasheni-em-ob-uchrezhdenii-evraziyskoy-perestrakhovochnoy-kompanii/>, (Erişim Tarihi: 30.08.2022)

[4] "Россия предлагает план расширения расчетов в нацвалютах на территории ЕАЭС", 24.kg, <https://24.kg/ekonomika/243212-rossiya-predlagaet-plan-rasshireniya-raschetov-v-natsvalyutah-naterritorii-eaes/>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[5] "Инфраструктурные проекты в сфере транспорта согласовали и одобрили страны ЕАЭС", Kazahstanskaya pravda, <https://kazpravda.kz/n/infrastrukturnye-proekty-v-sfere-transporta-soglasovali-i-odobrili-strany-eaes/>, (Erişim Tarihi: 30.08.2022).

[6] "Смаилов озвучил ряд мер по налаживанию торговли и улучшению экономических показателей в странах ЕАЭС", Kazakhstan Today, https://www.kt.kz/rus/economy/_1377938710.html, (Erişim Tarihi: 30.08.2022).



ANKASAM ANALİZ

ABD Afganistan'da İHA'lar Üzerinden Ne Elde Etmek İstiyor?

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), savaş yoluyla Taliban'ı yenemeyeceğini anlayanca, Doha Görüşmeleri'ni başlatmış ve Taliban'la 29 Şubat 2020 tarihinde Doha Antlaşması'nı imzalayarak Afganistan'dan çekilme kararı almıştır. Doha Antlaşması, ABD'ye çekilme fırsatı sağlarken; Taliban'a da yirmi yıl aranın ardından yeniden Afganistan'a egemen olma şansı vermiştir. Antlaşmanın ardından Taliban artık "terör örgütü" değil; ABD başta olmak üzere devletlerin muhatabı haline gelmiş ve anlaşma gereği

serbest bırakılan 5000 askeriyle Afganistan'ın devrik rejimine karşı elini güçlendirmiştir.

Dahası ABD, Taliban ile dönemin Afganistan Hükümeti arasında uzlaşa sağlanmasını beklemeden çekilme sürecini yürürlüğe koymuştur. Bu da Taliban'ın sahadaki ilerleyişini hızlandırmıştır. Böylece Taliban, önce ilçeleri, ardından illeri ve nihayetinde Kabil'i kontrol altına alarak iktidara gelmiştir.



Ahmad Khan DAWLATYAR
ANKASAM AF-PAK Uzmanı

Diğer taraftan ABD, Afganistan'dan çekilmesine rağmen Taliban'ın ülkeye egemen olma biçiminin Doha Antlaşması'na aykırı olduğu tezini savunarak Taliban'a çeşitli yaptırımlar uygulamıştır. Bu bağlamda Afganistan'ın ulusal rezervlerini bloke etmiş ve Taliban Hükümeti'ni tanımamıştır. Ayrıca Washington yönetimi, diğer başkentlerin ve uluslararası örgütlerin de Taliban yönetimini tanımasını engellemiştir. Nitekim Taliban yetkilileri, hükümetlerinin herhangi bir devlet tarafından tanınmamasının ana nedeninin ABD baskısı olduğunu ifade etmektedir.

ABD, Taliban Hükümeti'ne baskı uygulamak ve tanımasını engellemekle kalmamakta; aynı zamanda insansız hava araçlarıyla (İHA) Afganistan hava sahasında gözetleme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu kapsamda ABD, Afganistan hava sahasındaki İHA faaliyetlerini terörle mücadele argümanı üzerinden temellendirmektedir. Örneğin ABD Başkanı Joe Biden, Kabil Havalimanı'na düzenlenen saldırıda ölen 13 Amerikan askerinin ölüm yıl dönümünde verdiği demeçte, "Afganistan'da askerimiz olmasa da ülkemize tehdit oluşturacak teröristleri yok edeceğiz!" demiştir.[1] ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin ise Afganistan'da terörle mücadele politikasının devam ettiğini ve ABD'nin yurttaşlarının güvenliğini sağlamasından kimsenin endişe duymaması gerektiğini dile getirmiştir.[2] Söz konusu açıklamalar, ABD'nin Afganistan hava sahasındaki gözetleme faaliyetlerini sürdüreceğine işaret etmektedir.

Taliban, ABD'nin İHA'lar kullanarak Afganistan hava sahasında gerçekleştirdiği uçuşları önce gizlemeye ve diplomatik yollarla Beyaz Saray'ı ikna etmeye çalışmıştır. Fakat terör örgütü El-Kaide'nin lideri Eymen El-Zevahiri'nin Kabil'de ABD tarafından düzenlenen İHA saldırısında öldürülmesi, Taliban'ın tepkisine neden olmuştur. Bu bağlamda Taliban Dışişleri Bakanı Emir Han Muttaki, ABD'nin İHA'larının Afganistan semalarında uçmasının Doha Antlaşması'na ve uluslararası hukukun prensiplerine aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Muttaki, ABD'nin Afganistan hava sahasını ihlal ettiğini öne sürerek bu eyleme son vermesi için uluslararası toplumun baskı yapması gerektiğini ifade etmiştir.[3]

Taliban'ın ABD'yi açıkça eleştirmesinin ana nedeni, İHA'larla düzenlenen operasyonların Taliban'ın "ABD'yi yendik" iddiasına zarar vermesidir. Diğer bir ifadeyle Taliban, ABD'yi yendiğinden bahsederken; Afganistan'ın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü ihlal eden eylemleri engelleyememektedir. Kısacası Taliban, Afganistan'da gücü elinde bulunduran taraf olarak ülkenin egemenliği koruyamadığı için Afgan halkı nezdinde prestij kaybetmektedir.

Diğer bir neden ise İHA'ların Taliban liderlerini ve askerlerini hedef alma ihtimalidir. Bilindiği üzere, Taliban'ın çoğu lideri hala yaptırım listesindedir ve ABD, Taliban yöneticilerini terör örgütleriyle ilişkisi olduğu gerekçesiyle hedef alabilir. Nitekim Zevahiri öldürüldükten sonra, bazı Taliban liderlerinin Kabil'i terk ettiği öne sürülmektedir.

Son olarak İHA'ların Afganistan hava sahasında bulunması, Taliban'ı "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" gibi yeni bir askeri hareketle karşı karşıya kalabileceği konusunda endişelendirmektedir. Çünkü Taliban yönetiminin tanınma ve dolayısıyla meşruiyet problemi devam etmektedir.

Hava sahasının ihlali konusunda iki taraf da Doha Antlaşması ve uluslararası hukuk kurallarını referans göstererek birbirini eleştirmektedir. Taliban'a göre, Afganistan topraklarının operasyonlarda kullanılması, ancak Taliban Hükümeti'nin onayıyla gerçekleşebilir. ABD'ye göre ise El-Kaide başta olmak üzere herhangi bir terör örgütün Afganistan'daki varlığı, Washington yönetiminin Afganistan'da düzenleyeceği operasyonları meşrulaştırmak için yeterlidir. Dolayısıyla Beyaz Saray, ABD'nin Afganistan hava sahasında İHA bulundurmasını uluslararası hukuk ve Doha Antlaşması'na uygun bir durum olarak değerlendirmektedir. Nitekim ABD, Zevahiri'nin öldürülmesinin ardından Taliban'ı Zevahiri'ye ev sahipliği yaparak Doha Antlaşması'nı ihlal etmekle suçlamıştır.[4]

Anlaşmaya göre ABD ve müttefikleri, Afganistan'ın toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına yönelik tehdit ve kuvvet kullanımında bulunmayacak ve ülkenin iç meselelerine karışmayacaktır. Buna karşılık Taliban, terör örgütü El-Kaide başta olmak üzere ABD ve müttefiklerine tehdit oluşturan tüm kişi ve grupların Afganistan'da bulunmasını engelleyecektir.[5] Aslında hem ABD'nin Afganistan hava sahasında İHA'lar uçurması hem de herhangi bir El-Kaide unsurunun Afganistan'da bulunması, Doha Antlaşması'na aykırıdır. Fakat iki taraf da anlaşmayı kendi çıkarları doğrultusunda yorumladıkları için çözüm bulmak yerine; eylemlerini meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

ABD, Afganistan'daki terör örgütü faaliyetlerini insansız hava araçlarının Afganistan semasında bulundurmasının nedeni olarak gösterse de Washington yönetiminin bazı stratejik hedeflerin peşinde olduğu söylenebilir. Her şeyden önce ABD, İHA'ları uluslararası toplumun koşullarını Taliban'a kabul ettirme konusunda bir baskı aracı olarak kullanmaktadır. Washington, İHA'lar vesilesiyle Taliban'ı taviz vermeye zorlamaktadır. Beyaz Saray'ın ikinci hedefinin de Afganistan'da bıraktığı silahların denetimi olduğu söylenebilir. ABD merkezli kaynaklara göre, çekilme sürecinde Amerikalılar, Afganistan'da yaklaşık 9 milyar dolar değerinde silah bırakmıştır ve bu silahların düşmanlarının eline geçmesinden kaygılanmaktadır. Nitekim ABD'nin bazı bölgelerde İHA saldırıları düzenleyerek silah depolarını yok etmeye çalıştığı belirtilmektedir.

ABD'nin bir başka hedefi de Afganistan'ın küresel ve bölgesel rakiplerinin nüfuzuna girmesini önlemektir. Zira Çin, Rusya ve İran, Afganistan'daki faaliyetlerini artırmıştır. Bu yüzden de ABD, İHA'larını Afganistan semalarında uçurarak rakiplerine Afganistan'a geri dönebileceği ve aslında ülkeyi tamamen terk etmediği mesajını vermektedir.

Mevzubahis bilgilerden hareketle, ABD'nin kısa vadede mevcut politikasını değiştirmeyeceği söylenebilir. Dolayısıyla Taliban ya uluslararası toplumun istekleri doğrultusunda ciddi adımlar atarak meşruiyetini sağlayarak ABD'nin müdahalelerini durduracaktır ya da başka ülkelerden savunma sistemleri olarak hava sahasını denetim altına alıp İHA'lara müdahale edecektir.

[1] "تساهت سیورورت بی قع ت رد م تلود :ل بابک رد هدش هتشک یی اکی رما ۱۳ زا دوبدای رد ندیاب وچ", Afintl, <https://www.afintl.com/202208267514>, (Erişim Tarihi: 09.09.2022).

[2] "تسا هدشن متخ ناتسن اغفا رد مزیورورت اب هزارابم دیوگی م اکی رما عافد ری زو", Afintl, <https://www.afintl.com/202208306632>, (Erişim Tarihi: 09.09.2022).

[3] "تسا روشک یی اووه می رخ ضقن و همانقفاوت فالخ اهام یپاوه ینزت شگ: ی قتم", Tolo News, <https://tolonews.com/index.php/fa/afghanistan-179742>, (Erişim Tarihi: 09.09.2022).

[4] "دناهدرک ضقن ار هجو د همانقفاوت ناب لاط: ن کن ی لب", Parstoday, <https://parstoday.com/dari/news/afghanistan-i183090>, (Erişim Tarihi: 09.09.2022).

[5] "ناب لاط و اکی رما نایم حلص همانقفاوت لم اک نتم", Khaama, <https://www.khaama.com/persian/archives/69871>, (Erişim Tarihi: 09.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Küresel Rekabette Rus-Çin İşbirliğinin Ekonomik Boyutu: De-dolarizasyon

7 Eylül 2022 tarihinde Rus devlet şirketi Gazprom, Çin'le anlaştığını duyurmuş ve Çin'e tedarik edilen doğalgazın dolar yerine yuan üzerinden ödeneceğini açıklamıştır. Bu durum, uzun süredir Rusya ve Çin'in vurguladıkları bir söylemin daha da güçlenmesine yol açmıştır. Her iki aktör de uluslararası meselelerde daha çok söz hakkı ve daha etkin bir konum istemekte, dünya düzeninin yeniden inşa edilmesini ve çok kutu-

plu bir dünya düzenine geçilmesini savunmaktadır.[1]

Rusya, söz konusu söylemi 7. Doğu Ekonomik Forumu'nda da kullanmış, eski dünya düzeninin artık yıkıldığını, yeni bir dünya düzeninin kurulduğunu ve Asya'nın ekonomi ve teknolojiye başrol oynamaya başladığını ifade etmiştir. Dolarsızlaştırma girişiminin nedenlerini, Mosko-



Elcan TOKMAK

va ve Pekin'in bu girişime neden ihtiyaç duyduklarını daha iyi anlayabilmek adına Rusya ve Çin'in Batı'yla ilişkilerinin tarihini hatırlamak gerekmektedir.

Soğuk Savaş döneminin başlangıcından bitimine kadar Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve müttefikleri, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) başta olmak üzere Doğu Bloku'yla uzun bir mücadele içerisinde girmiş ve bu mücadeleyi kazanmışlardır. Bu ideolojik savaş sırasında ABD ve müttefikleri, SSCB'yle gergin ilişkilere sahip olmuş ve Çin'le de dönem dönem gerilimler yaşamışlardır. Soğuk Savaş'ın bitiminde ise Rusya, artık SSCB olmadığından bir tehdit olmaktan çıkmıştır.

Çin'le 1989 yılına kadar olumlu seyreden ilişkiler, Tianenmen Olayları'nın etkisiyle 2003 senesine kadar gergin devam etmiştir. Çin'in Deng Şiaoping'le başlattığı dışı açılma politikalarının neticesinde Çin, 21.yüzyılda küresel güç hâline gelmiş ve sistemde daha çok söz hakkına sahip olmuştur. Bu bağlamda ABD-Çin ilişkileri gittikçe karmaşık hale gelmiştir.[2]

Dolardan Uzaklaşma

Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı işgal etmesi, ABD ile Avrupa Birliği (AB) tarafından bir dizi yaptırıma maruz bırakılmasıyla sonuçlanmıştır. Rusya, bu dönemde ABD'nin yaptırımlarından kurtulabilmek ve kendini müstakbel yaptırımlardan koruyabilmek adına bu yolu tercih etmiştir. 2014 yılında Çin ve Rusya, üç yıllık 150 milyar yuan tutarında yaklaşık 24.5 milyar dolar değerinde "para birimi swap" anlaşması imzalamışlardır. Bu anlaşmayla iki devlet, birbirlerinin para birimlerine dolara ihtiyaç duymadan erişebilmiştir. Bu anlaşma, 2017 senesinde üç yıllığına uzatılmıştır.

Çin, ABD'yle ilişkilerinde İran, Tayvan, Tibet gibi konularda gerilim yaşamasına ve Rusya'nın 2014 senesinden itibaren maruz kaldığı yaptırımlara tanık olmasına rağmen ABD'yle 2018 yılında ticaret savaşında karşı karşıya gelene kadar dolarsızlaştırma projesinde Rusya kadar aktif bir rol oynamamıştır. Nitekim 2018 yılında bir takım cezalandırıcı ticari ölçütlerle karşılaştığında, dolarsızlaştırma projesine daha yakın davranmaya başlamıştır.

2019 yılına gelindiğinde Pekin, dolarsızlaştırma girişimine hızlı bir şekilde entegre olarak Rusya'yla anlaşma imzalamıştır. Böylece iki devlet arasındaki uluslararası işlemlerde dolar yerine yuan ve

ruble kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca anlaşma, Rusya'ya dolar karşısında büyük bir hareket serbestisi de kazandırmıştır.

2013 yılında Rusya, toplam ihracatının %80'ini dolarla gerçekleştirirken; 2022 senesine gelindiğinde toplam ticaretinin yarısından biraz daha fazlasını dolarla gerçekleştirmiştir.[3] Bu düşüşün büyük bir kısmı, Çin'le yapılan ticaret sayesinde sağlanmıştır. Bunun dışında Rusya, doları baskılamak ve ticaretini dolar tahakkümünden kurtarabilmek adına yuanın yanında avroya da yönelmiştir.

Mevzubahis anlaşmayla Rusya-Çin ikilisi, SWIFT sisteminin yerini alacak yeni bir sistem kurmak için de uzlaşmıştır. Anlaşma imzalanmadan önce 2019 yılının Ocak ayında Rusya, dolar varlıklarını 110 milyar dolar azalttığını duyurmuştur. Ayrıca Rusya, yuana yatırım yaparak yuan rezervlerini %5'ten %15'e çıkarmıştır. Anlaşma sonucunda Rusya, dünya yuan rezervlerinin çeyreğine sahip olmuştur.[4]

Her ne kadar Çin-Rusya birlikteliği, iki taraf için de fayda sağlasa da eşit bir birliktelik değildir. 2020 yılına gelindiğinde, Çin-Rusya ticaretinin büyük çoğunluğunda dolar kullanılmaktaydı. Örneğin Rusya'nın Çin'e ihracatının %27'si dolar üzerinden gerçekleşirken; Çin'in Rusya'ya ihracatının %60'ı dolar üzerinden gerçekleşmiştir.[5]

Belirtmek gerekir ki; dolarsızlaştırma girişiminin Rusya'yı koruyamadığı son dönemde net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Dolar yerine avronun ikame edilmesi nedeniyle Rusya, AB'nin yaptırımlarına açık duruma gelmiştir. Moskova yönetimi, halihazırda yaklaşık 11 bin yaptırıma maruz kalmış durumdadır. Görünen o ki; dolarsızlaştıma girişimi, Rusya'yı yaptırımlardan koruyamadığı gibi yuan ve rublenin diğer devletlerce kullanımını da yaygınlaştırmamıştır. 2021 yılının Aralık ayı verilerine göre, dünyada yuanın kullanım yüzdesi %2.7 iken, ruble %0.21, dolar %40.5 avro ise %36.7'dir.[6]

Rusya-Çin Anlaşması Ne Getirecek?

Uluslararası sistemin durumu incelendiğinde, Rusya'nın 2022 yılının Şubat ayından bu yana Ukrayna'da savaştığı ve söz konusu ülkenin de büyük bir dirayetle buna karşı koyduğu görülmektedir. Savaş gittikçe uzamakta olup; Rusya'nın zaiyatlarını arttırmaktadır. Zaiyatlar, yüksek maliyetlere sebep olurken; Rus ekonomisini ciddi anlamda sarsmaktadır. Bu bağlamda Rusya, revizyonist davranışlar sergilerken; aynı zamanda ABD ve AB tarafından hem

devlete hem de kişilere uygulanan yaptırımların etkisinden kurtulmaya çalışmaktadır. Bu sebeple Kremlin, 2014 senesinden beri devam ettirdiği milli para birimlerini ticari ve ekonomik işlemlerde kullanma çağırısını Çin'le yaptığı anlaşmayla bir daha yinelemektedir.

Çin tarafında ise Tayvan gelişmeleri belirleyici olmaktadır. ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan ziyareti sonrasında süreklilik arz etmeye başlayan resmi ziyaretler, Pekin'in adanın etrafında kapsamlı askeri tatbikatlar yapmasına neden olmakta ve tatbikatlar, Pasifik bölgesindeki devletlerin çoğunu endişeye sevk etmektedir.

Çin ve Rusya, bu gelişmeler ışığında ticaretin ve ekonominin dolara bağımlı olmadığı daha özgür bir doğaya sahip olan bir yeni dünya düzeni düşlemektedir. Bunun için ileride Rus Mali Mesajlaşma Sistemi (SPFS) ve Çin Uluslararası Arası Ödeme Sistemi (CIPS) birimlerinin entegrasyonları sağlanabilir ve taraflar, buradan ticaretlerine devam edebilir. Nitekim Rusya, SWIFT sisteminden çıkarıldıktan sonra birçok ülkeyi SPFS ve SWIFT'in Çinli muadili CIPS'e yönlendirmiştir. Bu, her ne kadar zorunluluktan ortaya çıkan bir durum ise de kazanılan deneyimler, ilerleyen yıllarda Çin ve Rus sistemlerinin entegre edildiğinin haberinin verebilir.

Öte yandan Rusya ve Çin, iyi anlaşan dostlar gibi görünse de birbirlerinin nüfuz alanlarında etkinlik elde etme çabası içerisinde ve iki ülke de birbirine çok güvenmemektedir. Rusya, bir yandan eski Sovyet coğrafyasındaki yıpranan nüfuzunu sağlamlaştırmaya çalışırken; diğer taraftan da Kuzey Kore ve Güney Kore dahil olmak üzere Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) bölgesindeki devletler üzerinde de nüfuz elde etmeye çalışmaktadır.

Çin ise bir taraftan söz konusu bölgelerdeki nüfuzunu korurken; aynı zamanda Kuşak-Yol Projesi ve yatırımları aracılığıyla Türkistan bölgesinde nüfuz elde etmeye çalışmaktadır. Çin ve Rusya, mevcut durumda sıkı birer dost olarak görünse bile Batı ve Rusya arasındaki anlaşmazlıklar çözüldükten sonra veya ortak tehdit algılarının değişmesi nedeniyle bahsedilen ekonomik ve finansal adımlardan vazgeçebilir. Hatta günümüzde Rusya'nın rahatsız olduğu Sibiry'a Çinli göçü gibi konular, ileride tarafların arasını açabilecek hatta ciddi sorunlar oluşturabilecek potansiyeli barındırmaktadır.

Kısacası Çin-Rusya birlikteliği, iki ülke için birçok fırsatı beraberinde getirdiği gibi çeşitli sorunları da barındırmaktadır. Rusya'nın Ukrayna ve Çin'in de Tayvan gibi uluslararası sistemde tepki alıp tecrit edilmelerine neden olan sorunları olduğu sürece, bu ortaklık devam edecek gibi gözükmemektedir. Ancak bahsedilen ihtimaller nedeniyle bu finansal ve ekonomik ortaklığın nereye evrileceğini zaman gösterecektir.

[1] "Russia's Gazprom, CNPC Agree to Use Ruble, Yuan for Gas Payments-Gazprom", Reuters, www.reuters.com/business/energy/petrochina-signs-gas-agreement-with-russias-gazprom-2022-09-07/, (Erişim Tarihi: 07.09.2022).

[2] Cemre Pekcan, Çin Dış Politikası ve ABD ile ilişkiler, Dora Yayınevi, Bursa 2019, s. 77

[3] Mrugank Bhusari-Maia Nikoladze, Russia and China: Partners in Dedollarization, Atlantic Council, www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/russia-and-china-partners-in-dedollarization/, (Erişim Tarihi:06.09.2022).

[4] "China and Russia Ditch Dollar in Move Toward Financial Alliance", Nikkei Asia, asia.nikkei.com/Politics/International-relations/China-and-Russia-ditch-dollar-in-move-toward-financial-alliance, (Erişim Tarihi: 06.09.2022).

[5] Mrugank Bhusari-Maia Nikoladze, Russia and China: Partners in Dedollarization, Atlantic Council, www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/russia-and-china-partners-in-dedollarization/, (Erişim Tarihi:06.09.2022).

[6] "China and Russia...", a.g.m.



ANKASAM ANALİZ

Rusya Kripto Varlıkları Legalleştirerek Yaptırımları Aşabilir mi?

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 15 Temmuz 2022 tarihinde imzaladığı kanunla beraber Rusya'da kripto varlıklarla ödeme yapılmasına ilişkin ciddi kısıtlamalar ve yasaklar getirilmiştir. [1] İlgili kanun, 8 Temmuz 2022 tarihinde Devlet Duması tarafından onaylanmıştır. Böylece kripto varlıklar da dahil olmak üzere, dijital menkul kıymetlerin mal ve hizmet alımı esnasında ödeme aracı olarak kullanılması yasaklanmıştır.

Esasen Rusya Merkez Bankası, kripto varlık kullanımının tamamen yasaklanması taraftarıdır. Çünkü mevcut haliyle Rusya'da kripto varlık almak, bir suç teşkil etmemektedir. İlgili kripto varlıkla, başka mal ve hizmet alımı yapmak ise illegaldir. Bu yüzden de Rusya Merkez Bankası, 20 Ocak 2022 tarihinde ülke sınırları içerisinde kripto varlık madenciliğinin ve kullanımının yasaklanmasını önermiştir. Gerekçe olarak ise kripto



**Hasret Ozan
SEVİM**

varlık kullanımının ve madenciliğinin Rusya'nın finansal sistemine karşı potansiyel bir tehdit oluşturabileceğini, vatandaşlara zarar verebileceğini, kripto madenciliğin enerji tüketimini arttırdığını ve Rusya'nın parasal egemenliğini ihlal edeceğini göstermiştir.

Bilindiği kadarıyla, Rusya ve Çin gibi merkezîyetçi eğilimlerin kuvvetli olduğu ülkelerde, parasal egemenlikten ve sermaye kontrollerinden taviz verilmemesi adına, devletin kontrol altına almasının oldukça zor olduğu dağıtık veri tutma defterlerince kayda geçirilen kripto varlıkların kullanımı, madenciliği ve hatta alımı yasaklanabilmektedir.

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askeri müdahalesi sonrasında, ülkenin ekonomik ve finansal anlamda ciddi bir izolasyonla karşılaşması, yaptırımların aşılması için birçok yolun denenmesine yol açmıştır. Bu noktada Rusya'nın kripto varlıklara ilişkin tutumunun ne olacağına dair birçok manipülasyon yapılmıştır. 24 Mart 2022 tarihinde Devlet Duması Milletvekili Pavel Zavalny, Rusya'nın doğalgaz satışını Batılı ülkelere Rus rublesi veya altın karşılığı yapabileceği ve Çin ile Türkiye gibi "dost" ülkelere ulusal para birimleriyle veya bitcoinle ödeme yapabileceği beyanında bulunmuştur.[2] Hatta bu açıklamanın hemen ardından bitcoin fiyatında dalgalanmalar yaşanmıştır. Buradan Rusya'nın Amerikan doları veya avroyla ticaret yapamadığı durumlarda, sırasıyla altına ve rubleye, daha sonra da bitcoine rezerv değeri atfettiği çıkarımı yapılabilir. Yine de bitcoin, Rusya açısından söz konusu alternatifler içerisinde mecbur kalındığında kullanılacak bir varlık statüsündedir.

2022 yılının Eylül ayında Rusya Maliye Bakanlığı ve Merkez Bankası Müsteşarı Aleksey Moiseev, uluslararası ödemelerde kripto varlıkları kullanabilmek için kripto varlıkların hukuken benimsenmesi gerektiğini belirtmiştir.[3] Russia-24 TV kanalında Moskova yönetiminin kripto varlıklara ilişkin mevcut tutumunun çok sert olduğunu vurgulayan Moiseev, kripto varlıklarla uluslararası para transferleri yapabilmenin mümkün olacağını; ancak bunun için kripto varlıkların hukuken bir çerçeveye oturtulması gerektiğini dile getirmiştir.

Rusya'nın içinde bulunduğu yeni finansal izolasyondan ötürü Rusya Merkez Bankası'nın kripto varlıklara ilişkin tutumunu gözden getireceğini belirten Moiseev, halihazırda birçok kripto varlık türünü kullanmanın ve ödeme yapmanın yasak olduğu ülkede, ilk atılması gereken adımın kripto varlıkların yasallaştırılması olduğunu söylemiştir. Böylece kripto varlıkların, Rusya'da uluslararası değer transferleri yaparken kullanılabilmesi mümkün hale gelebilir. Moiseev, yasallaştırma sürecinde kara para aklamanın önlenmesi düzenlemelerinin sıkı tutulması gerektiğini de belirtmiştir.

Moiseev'in açıklamasından yola çıkarak Rusya'nın uluslararası ödemelerde kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle kripto varlıkların kullanımına yönelebileceği öne sürülebilir. Bunun sebebini anlamak için kripto varlıkların teknolojisini incelemek gerekmektedir. Kripto varlıklar, dağıtık veri tutma teknolojilerinin kullanılmasıyla oluşturulan dijital ağlarda taşınan veya transfer edilebilen elektronik değerlerdir.

Kripto varlıkların ezici çoğunluğu, "blokzincir" olarak isimlendirilen bir dağıtık veri tutma teknolojisiyle çalışır. Blokzincir, temelde üç unsurdan oluşur: (1) dağıtık bir kayıt defteri veya defter-i kebir, (2) defterlere kaydedilen verilerin manipüle edilmesini engelleyen şifreleme veya kriptografi, (3) tüm sistemin çalışmasını otomatize eden akıllı sözleşmeler veya akıllı bilgisayar kodları.

Blokzincire veri işlemeyi sağlayan; yani sistemde "kan" görevi gören öge, "kripto varlıklar"dır. Eğer bir blokzincirin kayıt defterine ulaşabilmek için resmi bir otoritenin veya şirketin kayıt defterini vermesi gerekiyorsa veya o blokzincirde işlem onaylayıcılarından birisi olmak için resmi bir otoritenin ya da şirketin onayına ihtiyaç varsa, o blokzincir bir anlamda "onay sürecinden geçilmesi gereken" blokzincirdir. Fakat o blokzincirdeki kayıt defterine ilgili ağ üzerinden doğrudan ulaşılıbiliyorsa ve ilgili blokzincirde her bilgisayar onaylayıcı olabiliyorsa, o blokzincir "kamuya açık", "global", ya da "serbest" bir blokzincirdir.

İşte Bitcoin ve Ethereum blokzincirleri, "permissionless" blokzincirlerdir. Yani bir devletin müdahalesiyle blokzincirlerdeki kripto varlıkların değeri düşürülebilse bile, o blokzincire veya kripto varlık transferine tamamen engel olunamaz. Çünkü Rusya topraklarından gönderilmiş bir işlem isteğini El Salvador'daki veya Nijerya'daki bir ağ düğümü otomatik olarak onaylayabilir.

Aynı şekilde, Rusya'nın açacağı bir "anonim" bitcoin cüzdanına gönderilen bitcoinlerin işlemi, Rusya'ya yaptırım uygulayan devletlerin etki alanı dışındaki herhangi bir coğrafi bölgeden gelebilecek onayla Rusya'nın cüzdanına ulaşabilir. Yani ciddi anlamda merkeziyetsiz bir blokzincir ağında işlemleri sansürlemek çok zordur. Fiziki altın teslimatına benzer şekilde engellenebilmesi çok muhtemel değildir. Bu nedenle Moiseev, Rusya'nın kripto varlıklar üzerindeki yasaklayıcı tutumunun yumuşamasını istemektedir.

Buna ek olarak blokzincirler üzerindeki varlıklardan ve o kripto varlıkların var olan likiditelerinden faydalanmak dışında, devletlerin kendi aralarında özel blokzincir ağı da kullanmaları mümkündür. Ancak böyle bir blokzincir ağına Batı ülkelerindeki kurum ve bireylerin sağlayacağı likidite dahil olmayacaktır. Bu durum, Rusya'nın diğer devletlerle arasındaki finansal muamelelerde daha verimli ve hatasız işlemlerde bulunmasını sağlayacaktır.

Kripto varlık transferleri, geleneksel finansal aracı kurumlar üzerinden yapıldığı takdirde sansürlenebilir. Nitekim kara para aklamanın önlenmesi tam olarak bu şekilde yapılmaktadır. Zira değer transferlerini sadece yetkili aracı kurumlar gerçekleştirebilir. Bu aracı kurumlar da kanuni yaptırımlara maruz kalmamak maksadıyla devletin önlenmesini öngördüğü işlemleri engellemektedir. Ancak kripto varlık transferleri, geleneksel finansal aracı kurumların cüzdanları üzerinden değil; doğrudan dağıtık veri tutma ağındaki izinsiz ve merkeziyetsiz protokoller aracılığıyla gerçekleştirildiğinde, bu işlemi sansürlemek çok zordur.

Eğer Rusya, yaptırımları aşmak için kripto varlıkları kullanacaksa, sansürsüz ve dolayısıyla merkeziyetsiz ve izinsiz protokollerini kullanmayı hedefliyor demektir. Kripto varlık transferlerini, bu protokoller üzerinden kullanmak iki ucu keskin bıçak gibidir. Çünkü ülke içindeki bir birey veya kurum, elindeki bir değeri veya varlığı, kripto varlığa çevirirse ve bunu sansüre uğramamış bir kripto varlık cüzdanına ulaştırabilirse o varlık, çok basit bir dijital kodlamayla Rusya'dan çıkarılıp dünyanın herhangi bir noktasına gönderilmiş olur. Bu durum, tıpkı bir uçak yolcusunun belirlenmiş limite kadar nakit para ve altını üzerinde taşıyarak o varlığı ülkeden çıkarması gibidir. Ancak burada bir farklılık vardır. Kripto varlıkların fiziksel açıdan kapladığı bir boşluk olmadığından milyonlarca ve hatta milyarlarca Amerikan doları değerine sahip olan varlıklar, basit bir işlemle çıkarılabilir. Fakat kripto varlıklar yoluyla dışarıya bu kadar büyük sermaye transferlerinin yapılabilmesi pek mümkün değildir. Yine de kripto paranın uluslararası ödemelerde kullanılma konusunda Rusya'ya sağlayacağı mali ve siyasi fayda, aynı teknolojinin ülkeden sermaye çıkışına sebebiyet verebilme ihtimali nedeniyle tersine dönebilir.

Sonuç olarak Rusya, parasal egemenlikten taviz vermeyen merkeziyetçi bir para politikası izlediği için kripto varlıkların mal ve hizmet ticaretinde ödeme aracı olarak kullanılmasına karşıdır. Zira merkeziyetsizlik ve anonimite seviyesi yüksek kripto paraların kontrolünün merkezi devletlerce sağlanması pek mümkün değildir. Lakin yaptırımlar nedeniyle Moskova'nın kripto varlıklara ilişkin tutumunda dalgalanmalar meydana gelmiştir. Ciddi bir finansal ve ekonomik izolasyona maruz kalan Rusya, diğer ülkelere yaptığı enerji ihracatı karşılığında önem sırasına göre altın, ruble ve daha sonra bitcoinle ödeme kabul edeceğini açıklamıştır. Bu tutumdan yaklaşık altı ay sonra, Putin'in imzasıyla yürürlüğe giren yasayla birlikte kripto varlıklar da dahil olmak üzere, dijital varlıkların mal ve hizmet ticaretinde ödeme aracı olarak kullanılması yasaklanmıştır. Ancak ülkede kripto varlık alımı yapmak yasak değildir. Son gelişmelerden hareketle, Kremlin'in yaptırımlar sebebiyle zorlaşan uluslararası finansman ve ödemeler sorununu çözmek için kripto varlıkları kullanma yoluna gidebileceği söylenebilir.

[1] "Yasama No: 138674-8", Duma, https://sozd.duma.gov.ru/bill/138674-8#bh_histras, (Erişim Tarihi: 08.09.2022).

[2] Stephen Alper, "Russian Lawmaker Suggests Nation Could Accept Bitcoin for Oil Payments", Coindesk, <https://yhoo.it/3DilbXc>, (Erişim Tarihi: 08.09.2022).

[3] Petr Kovalev, "Минфин заявил о возможной скорой легализации трансграничных расчетов в криптовалютах", TASS, https://tass.ru/ekonomika/15646955?utm_source=cointelegraph.com&utm_medium=referral&utm_campaign=cointelegraph.com&utm_referrer=cointelegraph.com, (Erişim Tarihi: 08.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

ABD'nin Afganistan Politikasında Terörle Mücadele: Biden'ın 11 Eylül Mesajları Üzerinden Bir Değerlendirme

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Joe Biden, 11 Eylül 2022 tarihinde 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarını anmak için düzenlenen törene katılmıştır. Bu törende ABD Başkanı'nın yaptığı konuşma, Amerikan askerlerinin Afganistan'dan çekilmesinin üzerinden bir yıl geçtikten sonra

yapılan ilk ciddi değerlendirme özelliğine sahip olması hasebiye oldukça önemlidir. Çünkü Biden'ın söz konusu törende verdiği mesajlar, Washington yönetiminin Afganistan politikasının geleceğine dair önemli ipuçları barındırmaktadır.



**Dr. Doğan
BAŞARAN**
ANKASAM

Uluslararası İlişkiler Uzmanı

Konuşmasının başlangıcında terör örgütü El Kaide'nin hayallerine hiçbir zaman ulaşamayacağını belirten Biden,[1] 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarının ABD'nin kaderini değiştirdiğini dile getirmiştir.[2] Bu kader vurgusunun özü itibarıyla iç politikaya dönük duygusal mesajlar barındırdığı görülse de Amerikan dış politikasının bahsi geçen tarihten itibaren değiştiği söylenebilir.

Esasen terör örgütü El Kaide'nin ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) ve Dünya Ticaret Örgütü Merkezi'ni (İki Kuleler) hedef alan saldırıları, Amerikan dış politikası açısından milat olarak kabul edilebilir. Zira bu terör eylemlerinin ardından ABD, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından aradığı "öteki"yi bulmuş ve "radikal cihatçı" terörle mücadele argümanı üzerinden Amerikan müdahaleciliğini meşrulaştırmaya odaklanmıştır.

Biden'in konuşması, ABD Başkanı'nın bahsi geçen saldırıların ardından Afganistan ve Irak'ın işgal edilmesini doğru bulduğuna işaret etmektedir. Çünkü Biden, Afganistan ve Irak'ta görev yapan askerleri, aşağıdaki ifadeleri kullanarak kahraman ilan etmiştir:[3]

"Ülkenin dört bir yanından milyonlarca genç erkek ve kadın, 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarına cesaret ve kararlılıkla yanıt vererek, Anayasa'mızı savundu ve dünya tarihinin en büyük savaş gücüne katıldı. 11 Eylül'den bu yana geçen yıllarda yüz binlerce Amerikan askeri; Afganistan'da, Irak'ta ve dünyanın pek çok başka yerinde teröristler için bu coğrafyaların güvenli bir sığınak olmasını önlemek ve Amerikan halkını korumak için görev yaptı."

Biden'in açıklamaları, ABD'nin terörle mücadele iddiası üzerinden dünyanın çeşitli coğrafyalarında gerçekleştirdiği operasyonların devam edebileceğine işaret etmektedir. Bu noktada ABD'nin Afganistan'dan çekilmesine rağmen insansız hava araçları (İHA) üzerinden bu ülkede gerçekleştirdiği operasyonların süreceği iddia edilebilir. Mevzubahis durum, ABD Başkanı'nın şu cümlelerinden de anlaşılmaktadır:[4]

"Son 21 yılda değişen her şeye rağmen Amerikan halkının bize zarar vermek isteyenlere karşı kendimizi savunma ve halkımıza yönelik saldırılardan sorumlu olanlara adaleti teslim etme konusundaki kararlılığı bir kez olsun bozulmadı. Usame bin Ladin'i bulup öldürmek on yıl sürdü ama başardık. Ve bu yaz, Ladin'in 11 Eylül 2001 tarihindeki yardımcısı ve terör örgütü El Kaide lideri Eymen el-Zevahiri'ye başarılı bir saldırı yapılmasına izin verdim. Çünkü dinlenmeyeceğiz. Asla unutmayacağız. Asla vazgeçmeyeceğiz. Ve artık Zevahiri, Amerikan halkını bir daha tehdit edemez. Afganistan'daki 20 yıllık operasyonun sona ermesinden sonra da ABD'ye yönelik başka bir saldırıyı önleme noktasındaki taahhüdümüz devam ediyor."

Tekrar etmek gerekirse Biden'in yukarıdaki ifadeleri, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesine rağmen terörle mücadele operasyonları düzenlemeye devam edeceğini ortaya koymaktadır. Nitekim Zevahiri'nin İHA operasyonu neticesinde etkisiz hale getirilmesi de çekilme sonrasındaki süreçte yaşanan bir gelişmedir. Bu noktada ABD'nin Afganistan'da yürüttüğü terörle mücadele politikasına ilişkin gelecek senaryolarına odaklanmak gerekmektedir.

Öncelikle Washington ile Taliban yönetimi arasında ABD'nin Afganistan hava sahasında gerçekleştirdiği İHA operasyonları nedeniyle ciddi bir gerilimin bulunduğuun altı çizilmelidir. Taliban yönetimi, Afganistan semalarında Amerikan İHA'larının bulunmasını Afganistan'ın egemenlik haklarının ihlal edilmesi şeklinde nitelendirmekte ve Beyaz Saray'ın Doha Antlaşması'na uygun hareket etmediğini öne sürmektedir. Buna karşılık ABD ise Zevahiri'nin öldürülmesinden hareketle, Afganistan'da terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürdüğünü belirtmekte ve Taliban'ın Doha Antlaşması'nda Afganistan topraklarında terör örgütlerinin faaliyette bulunmayacağı hususunda taahhütte bulunduğunu hatırlatmaktadır. Dolayısıyla Biden'in mesajları, ABD'nin Afganistan hava sahasını kullanarak gerçekleştirdiği operasyonları sürdüreceğinin habercisidir. Bu da ABD-Taliban ilişkilerinde gerilimin daha da artacağı anlamını taşımaktadır.

Zevahiri'nin öldürülmesi, ABD'nin Afganistan'da düzenlediği hava operasyonlarının temel hedefinin terör örgütü El Kaide olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu kapsamda ABD'nin Afganistan politikasının terör örgütü El Kaide'yle mücadele hedefi üzerinden şekilleneceğini söylemek mümkündür. Ayrıca ABD'nin Afganistan'daki operasyonlar sırasında Pakistan hava sahasını kullandığı belirtilmektedir.[5] Bu

durum ise ABD'nin Afganistan politikasında Pakistan'la olan işbirliğini geliştireceği şeklinde yorumlanabilir. Hatta ABD, Afganistan'a yönelik düzenleyeceği operasyonlar için Pakistan'dan askeri üs talebinde de bulunabilir. Geçmişte bu yönde iddialar gündeme gelmiştir.[6] Elbette böylesi bir senaryo, Taliban-Pakistan hattındaki gerilimin de tırmanabileceğine işaret etmektedir.

Öte yandan ABD'nin Afganistan politikasına ilişkin gelecek senaryolarında Washington yönetiminin terör örgütü Devletü'l Irak ve's Şam'la (DEAŞ) mücadele argümanına da başvurabileceği ifade edilebilir. Hatırlanacağı üzere, 26 Ağustos 2021 tarihinde; yani ABD'nin Afganistan'dan çekilme sürecini tamamlamasından yalnızca beş gün önce, terör örgütü DEAŞ, Kabil Havalimanı'na saldırı düzenlemiş ve bu saldırıda 13 Amerikan askeri hayatını kaybetmiştir. Saldırının ardından yaptığı açıklamada ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin, ülkesinin terörle mücadele konusunda Afganistan'daki operasyonlarını sürdüreceğini belirtmiştir.[7] Lakin bu saldırıya rağmen ABD, çekilme sürecini tamamlamıştır. Bu da terörle mücadelede nasıl bir yöntemin benimseneceği sorusunu akıllara getirmiştir.

Gelinen noktada ABD'nin Afganistan'da terörle mücadele politikasını, istihbarat gücü ve İHA operasyonları üzerinden yürüttüğü görülmektedir. Bu bağlamda ABD'nin halihazırda El Kaide terör örgütüne karşı gerçekleştirdiği operasyonların benzerini terör örgütü DEAŞ'a karşı da düzenleyebileceği söylenebilir.

Sonuç olarak ABD, Afganistan'da iki terör örgütünün faaliyetlerine odaklanmıştır. Her ne kadar mevcut durumda Washington yönetimi, elindeki merceği terör örgütü El Kaide'nin üzerine yakınlaştırmışsa da 26 Ağustos 2021 tarihli Kabil Havalimanı saldırısından sonra Austin'in verdiği mesajlar, DEAŞ'ın da Amerikan İHA'larının hedefi olabileceğini göstermektedir. ABD'nin Afganistan'da terörle mücadele için benimsediği yeni yöntemin ise hava operasyonları olduğu ve bu çerçevede İHA'ların rolünün ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte ABD'nin en azından mevcut durumda ilgisini DEAŞ'a yoğunlaştırmamasının bir nedeni de bu terör örgütünün eylemlerinin etnik ve mezhepsel şiddeti tırmandırarak bölgesel kaos planlarına hizmet etmesidir. Dolayısıyla Washington yönetimi, DEAŞ'ın Rusya ve Çin gibi aktörleri istikrarsızlaştırarak küresel güç mücadelesinde ABD'nin elinin rahatlamasına hizmet edeceğini düşünüyor olabilir. Bu da operasyonların El Kaide terör örgütü üzerinde yoğunlaşmasıyla ilişkilendirilebilir. Hatta El Kaide terör örgütünün zayıflatılması ve El Kaide'yle mücadele üzerinden Taliban'ın üzerindeki baskının arttırılması yoluyla Beyaz Saray, terör örgütü DEAŞ'a alan açmayı da isteyebilir.

[1] "Remarks by President Biden at 9/11 Memorial Ceremony", White House, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/09/11/remarks-by-president-biden-at-9-11-memorial-ceremony/>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

[2] Aynı yer.

[3] Aynı yer.

[4] Aynı yer.

[5] "Taliban, ABD Dronlarına Hava Sahasını Açtığı Gerekçesiyle Pakistan'ı Suçladı", Euronews, <https://tr.euronews.com/2022/08/28/taliban-abd-dronlarına-hava-sahasını-actigi-gerekcesiyle-pakistani-sucladi>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

[6] "Negotiations on US Military Base in Pakistan Have Reached an Impasse", New York Times, <https://www.southasiamonitor.org/pakistan/negotiations-us-military-base-pakistan-have-reached-impasse-new-york-times>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

[7] "تساهتسىرورت بىققىغ رد نم تلود :لباك رد هدش هتشكى ىىاكىرم ۱۳ زا دوبداى رد ندىاب وج", Afintl, <https://www.afintl.com/202208267514>, (Erişim Tarihi: 09.09.2022).



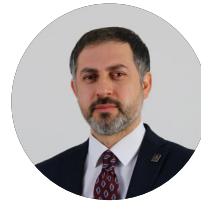
ANKASAM ANALİZ

Finlandiya ve İsveç'in NATO Üyeliği ve Rusya'nın Tutumu

Hatırlanacağı üzere, 18 Mayıs 2022 tarihinde Finlandiya ve İsveç, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) resmen başvuruda bulunma kararı almıştır. Bundan bir gün önce Finlandiya Parlamentosu, NATO'ya katılma fikrini onaylamıştır. 188 milletvekili lehte oy kullanırken; sadece 8 vekil hayır oyu vermiştir. Daha sonra İsveç Dışişleri Bakanı Ann Linde, Finlandiya'nın başvurusuyla birlikte 18 Mayıs 2022 tarihinde sunulacak olan NATO başvurusunu imzalamıştır. Bunu takip eden süreçte ise çok sayıda devlet, ilgili ülkelerin üyelik süreçlerine dair parlamen-

tolarında olumlu kararlar almıştır. Halihazırda Finlandiya ve İsveç'in NATO üyelik sürecinin devam ettiği görülmektedir.

Bununla birlikte İsveç, ittifaka katılma başvurularına çekince koyarak ülkede nükleer füzeler ve yabancı askeri üsler konuşlanmayacağını açıklamıştır. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ise iki yeni ülkenin NATO'ya girmesinin bölgedeki durumu temelden değiştirmeyeceğini; çünkü zaten ittifakın uzun yıllardır askeri olarak doğruya doğru genişlediğini ve bu anlamda Finlandiya



**Dr. Sabir
ASKEROĞLU**
ANKASAM
Avrasya Uzmanı

ve İsveç topraklarında faaliyet gösterdiğini söylemiştir.[1]

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin de Moskova'nın bu devletlerle hiçbir sorunu olmadığı için Helsinki ve Stockholm yönetimlerinin aldığı kararın tek başına Rusya'yı tehdit etmediğini; yine de askeri üslerin bu bölgeye genişletilmesinin kesinlikle misillemeye karşılık bulacağını ve bu tepkinin boyutunu söz konusu tehdide göre belirleyeceğini söylemiştir. Putin'e göre, NATO'nun genişlemesi bir sorundur ve bu mesele, ABD tarafından bilinçli bir şekilde üretilmektedir.[2]

Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zaharova'ya göre NATO, Avrupa ülkelerini, söz konusu devletlerin ulusal çıkarlarına aykırı bir biçimde kendi yörüngesine çekmekte ve bunu da ilgili devletlere baskı ve gözdağı yoluyla gerçekleştirmektedir. Dahası Zaharova'ya göre, Finlandiya ve İsveç tarafından oluşturulmuş tarafsızlık ilkeleri, ittifak tarafından yok edilmektedir.[3] Ayrıca Zaharova, Finlandiya ve İsveç'in ittifaka katılması durumunda, Kuzey ülkeleri ile Rusya arasındaki iyi komşuluk ilişkilerinin bozulacağını ve Baltık bölgesinin bir çatışma alanına dönüşeceğini öne sürmüştür.[4]

Bilindiği üzere uzun yıllar boyunca hem İsveç hem de Finlandiya bağılantısızlık fikrine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Hatta tarafsızlık, bu ülkelerin ulusal kimliğinin bir unsuru haline gelmiştir. Bu noktada tarihsel bir çerçeve oluşturmak gerekmektedir.

200 seneye kadar önce İsveç, büyük Avrupa güçlerinden biriydi. Daha sonra ise bir büyük güçten, vatandaşları için rahat bir yaşam yaratmaya odaklanan bir devlete dönüşmüştür. Bu süreç, iki yüz yıldan fazla sürmüş ve ülke, önce I. ve II. Dünya Savaşları'na; ardından da sert bir Soğuk Savaş dönemine tanıklık etmiştir.

Finlandiya'nın tarafsızlığı ise çok farklı bir şekilde gelişmiştir. Geçmişte Rusya Çarlığı'na bağlı olan ülke, bağımsızlığını 1917 yılında kazanmıştır. Başta Rusya/Sovyetler Birliği olmak üzere güçlü komşularıyla denge arayışına girmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyayla "özel ilişkiler" geliştirmeyi seçmiştir. Batı'da buna, "Finlandiyalaşma" denilmiştir. Bu durum, "kendi kendini sınırlandırma karşılığında egemenliğin korunması" durumunu içermektedir. Ancak belirtmek gerekir ki; 20. yüzyılın ortalarında ve ikinci yarısında bu politika, Finlandiya'ya özel bir itibar kazandırmıştır.

Bununla birlikte Soğuk Savaş'ın sona ermesinden ardından tarafsızlık konusunun önemini yitirdiği düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır. Finlandiya ve İsveç, 1994 yılında "Barış İçin Ortaklık Programı" kapsamında NATO'yla gözlemci statüsünde etkin bir şekilde işbirliği yapmaya başlamıştır. Bu ülkeler, ittifakın Baltık Denizi'ndeki manevralarının askeri olmayan kısmına da katılmaktadır.

Her iki ülkenin de AB'ye katılımı, hem Avrupa hem de Atlantik boyunca genişleme rotasını belirleyen Batı toplumunu da kurumsallaştırmıştır. Bu dönemde Batı kurumlarının yayılması, güvenlik sistemini geliştirmenin tek olası yolu olarak kabul edilmiş ve "NATO eşittir güvenlik" anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Söz konusu ülkeler, Batı ittifakıyla sıkı bir ilişki içine girmişse de resmî olarak ittifaka katılmaları gündeme gelmemiştir.

Günümüze dönmek gerekirse; Rusya'nın 2021 yılının Aralık ayında ABD ve NATO'dan güvenlik garantisi talebinde bulunarak görüşmeler başlatması ve NATO unsurlarının Doğu Avrupa'dan çekilmesini istemesi, Finlandiya ve İsveç'i harekete geçirmiştir. Fakat buna rağmen iki Kuzey Avrupa ülkesi, NATO üyeliğine başvurma noktasında kararsız kalmıştır.

24 Şubat 2022 tarihinden sonra; yani Rusya'nın Ukrayna'ya müdahale etmesinin ardından ise hem Helsinki'de hem de Stockholm'de tarafsızlık politikasından vazgeçme olasılığı hakkındaki tartışmalar ön plana çıkmıştır. Böylece İsveç ve Finlandiya, güvenliklerini "tarafsızlık statüsünde" değil; somut bir ittifakın güvenlik şemsiyesi altında aramaya yönelmiştir. Nitekim Ukrayna'nın yakın gelecekte NATO'ya alınmasının düşük ihtimal olduğunu açıklayan NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, ittifakın İskandinav ülkelerine açık olduğunu ve yakın gelecekte bu ülkelerin örgüte katılabileceklerini dile getirmiştir. Bu açıklama ise Kuzey Avrupa'da hem güç dengesine hem de güvenlik

ortamına yeni bir boyut kazandırmıştır. Zira ilgili devletlerin üyelik süreci de beklenenden çok daha hızlı bir biçimde ilerlemektedir. Mevzubahis durum, Rusya'da ülkenin güvenliğine çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

İki İskandinav ülkesinin NATO'yla uzun yıllardır geliştirdiği ilişki göz önünde bulundurulduğunda Rusya'ya göre, tek başına İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyeliği, Avrupa'daki askeri-politik durumu önemli ölçüde değiştirmeyecektir.

İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyeliğine Rusya'nın tepkisi, aynı zamanda bu ülkelerin üyeliklerinin şartlı olmasına da bağlıdır. Polonya ve Baltık ülkelerinden farklı olarak İsveç'in dile getirdiği sadece üyelikle yetinerek NATO üssünün kurulmasına izin verilmemesi, Moskova'yı bir nebze de olsa rahatlatacaktır. Fakat üye olduktan sonra, bu politikanın her zaman değişebileceği de Rus karar alıcıların göz önünde bulundurduğu bir husustur. Nitekim 1997 yılında imzalanan Rusya-NATO Temel Anlaşması da ittifaka yeni alınan Doğu Avrupa üyesi ülkelerde askeri üslerin kurulmamasını öngörmekteydi. Fakat zamanla ilişkilerin gerginleşmesi, bu mutabakatın askıya alınmasına yol açmış ve Doğu Avrupa ülkelerinde askeri üslerin konuşlanmasına karar verilmiştir.

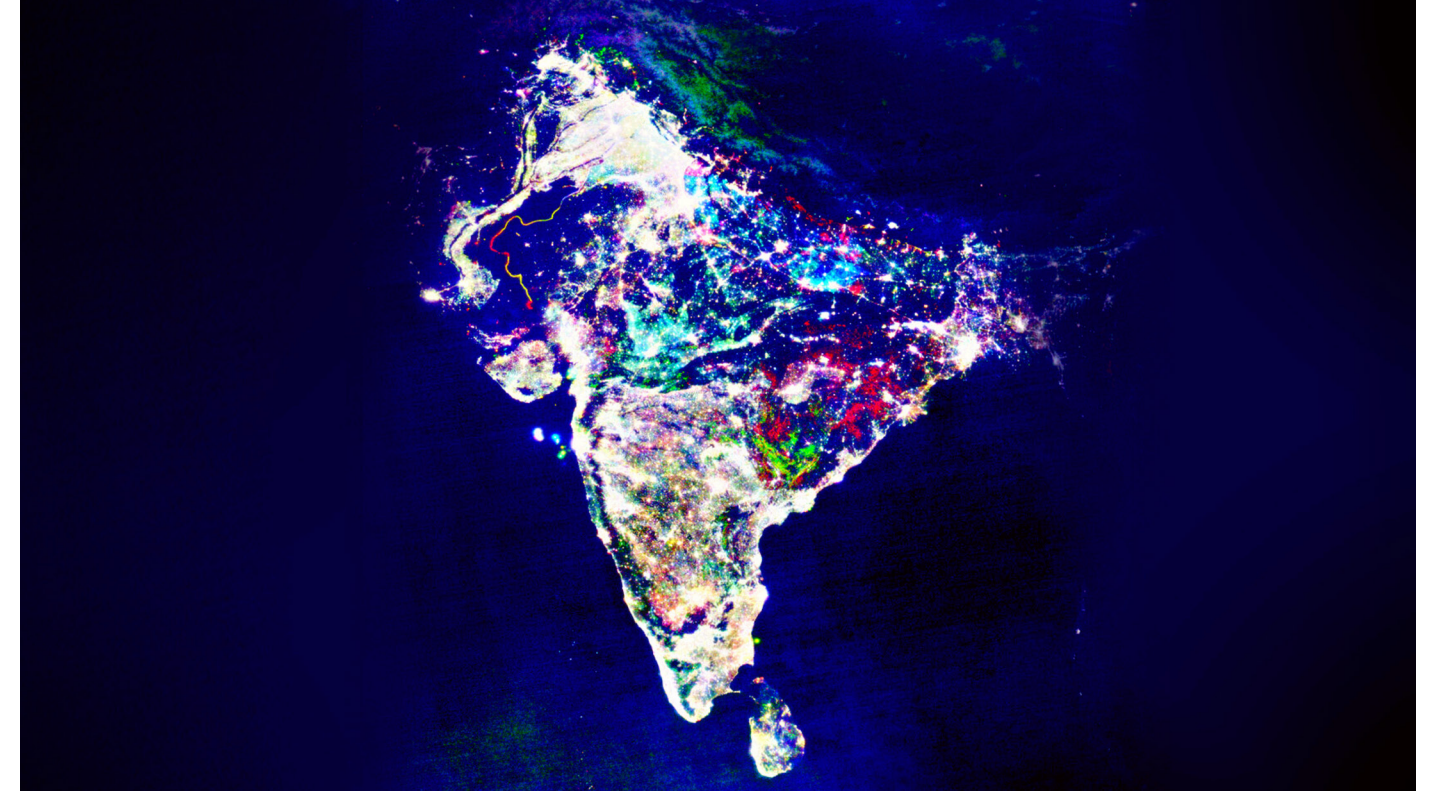
Rusya'nın İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyeliğine tepkisini belirleyen faktörlerden biri de Ukrayna'daki durumdur. Rusya'nın askeri kuvvetlerini Ukrayna'ya yoğunlaştırması, İskandinav ülkelerinin üyeliğini engelleme konusunda yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Kremlin, bu ülkelerin üyeliğinden rahatsız olduğunu dile getirmekle birlikte buna engel olamayacağını farkındadır. Rusya, bu gelişmeyi engelleyebilmek için veya bölgede meydana gelecek olan yeni güç dengesine cevap verebilmek adına Finlandiya sınırlarını, Kaliningrad bölgesini ve Baltık Denizi'ni daha fazla silahlandıracağı görülmektedir. Zaten Rusya, hipersonik füzeler taşıyabilen uçaklar yerleştirmek ve Kaliningrad çevresinde nükleer savaş simülasyonuna başvuru tatbikatlar yaparak bu mesajı vermiştir. Dolayısıyla Moskova, iki ülkenin de üyeliğini önleyebilecek güçte değildir. Fakat gelişmeler, Baltık Denizi'nde askeri militarizasyonun artacağına işaret etmekte ve Rusya-NATO mücadelesinin yeni oyun sahasının Baltıklar olacağını göstermektedir.

[1] "Лавров: НАТО уже учитывает территорию Финляндии и Швеции при военном планировании", Vzglyad, <https://vz.ru/news/2022/5/17/1158844.html>, (Erişim Tarihi 18.05.2022).

[2] Леонид Цветаев, "«Проблема создается на голом месте». Путин заявил об ответной реакции на расширение НАТО", Gazeta.Ru, <https://www.gazeta.ru/politics/2022/05/16/14862242.shtml>, (Erişim Tarihi 18.05.2022).

[3] "Захарова: НАТО затягивает европейские страны в альянс вопреки их интересам", BelRos, <https://belros.tv/news/politika/zakharova-nato-zatyagivaet-evropeyskie-strany-v-alyans-vopreki-ikh-interesam/>, (Erişim Tarihi 18.05.2022).

[4] "Захарова: Вступив в НАТО, Финляндия и Швеция станут пространством борьбы альянса и России", Rossiyskaya Gazeta, <https://rg.ru/2022/05/04/zakharova-geopoliticheskaia-konfrontaciia-s-rossiej-sut-sushchestvovaniia-nato.html>, (Erişim Tarihi 18.05.2022).



ANKASAM ANALİZ

Orta Koridor'un Hindistan'a Doğru Geliştirilmesi

Orta Koridor, Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan en kısa, en istikrarlı ve en az maliyetli hat olarak ön plana çıkan kritik ulaşım ve transit taşımacılık hatlarından biridir. Çeşitli bölgelerde geliştirilmesi gereken noktalar olsa da Orta Koridor, Çin'den Avrupa'ya ulaşan başlıca rotalardan biri olarak öne çıkmaktadır. 2022 yılının başından bu yana yaşanan gelişmeler nedeniyle Avrasya coğrafyasının önemi daha da artmıştır. Kırgızistan'daki eksik parçanın tamamlanması, Hazar Denizi'nde Türkmenistan, Kazakistan ve Azerbaycan limanlarının kapasitelerinin artırılması ve Zengezur Koridoru'nun hayata geçirilmesiyle, Orta Koridor'un bütün potansiyelinin hayata geçeceği aşikardır ve bu konuda çeşitli adımlar atılmaktadır.

Orta Koridor, Çin'den Avrupa'ya uzanırken; özellikle de Orta Asya'da iki ana hatta bölünmektedir. Bunların güzergahı, Kuzey Kol olarak tanımlanabilecek olan Çin-Kazakistan-Hazar Denizi-Azerbaycan ile Güney Kol olan Çin-Kırgızistan-Özbekistan-Türkmenistan-Hazar Denizi-Azerbaycan şeklindedir. Bunun yanı sıra Orta Koridor'un bir uzantısı daha bulunmaktadır. Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan-Türkmenistan-Afganistan Transit Taşımacılık Koridoru olarak bilinen Lapis Lazuli Güzergahı'dır. Söz konusu güzergah, Afganistan'ın dünyaya açılması ve denizlere ulaşması noktasında büyük bir potansiyele sahiptir.

Türkiye'den başlayan Lapis Lazuli, günümüzde Gürcistan-Azerbaycan-Hazar Denizi-Türkmenistan-Afganistan güzergahını kapsamaktadır. Afganistan'ın



Emrah KAYA
ANKASAM Orta Asya Uzmanı

Herat kentinden biten güzergahın aslında önemli bir potansiyeli de beraberinde taşıdığı bilinmektedir. Zira günümüzde dünyanın çeşitli bölgelerinde oluşturulan rotaların temel amacı, üretim yerleri ile pazarları birbirine kavuşturmadır. Dünyada denizlerde artan tansiyona paralel olarak karasal ulaşımın daha büyük önem kazandığı aşikardır. Asya ülkelerinin jeopolitik ve jeoekonomik özelliklerinin değişmesinin yeni hatlara ihtiyaç doğurduğu görülmektedir.

Günümüzde küresel dinamiklerin değiştiği bilinmektedir. Zira Batılı sermaye, Çin'den ayrılarak yeni limanlar aramaktadır. Bu noktada ucuz işgücü ve yetişmiş eleman noktasında Hindistan ön olana çıkmaktadır. Özellikle de son dönemde Hindistan'ın ekonomik gelişimi büyük ses getirmektedir. Son örnek olarak Hindistan, İngiltere'yi 2021 yılının son üç ayında geçerek dünyanın en büyük beşinci ekonomisi olmayı başarmıştır. İngiltere de dahil olmak üzere Avrupa ekonomileri, yüksek enflasyon ve resesyon riskiyle karşı karşıya kalırken; Hindistan'ın 2022 yılında %7 büyümesi beklenmektedir. Söz konusu veriler ışığında, günümüzde iki ülkenin de nominal Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) 3,2 trilyon dolardır ve yakın gelecekte Hindistan'ın beşinci ekonomisi olma noktasındaki yerini garantiye alacağı belirtilmektedir. [1]

Hindistan'ın ekonomik gelişimi, dünyadaki jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik gücün Batı'dan Doğu'ya; yani Asya'ya kaydığıнын göstergesidir. Bu durum, Asya'da yeni ulaşım ve taşımacılık hatlarının inşa edileceği manasına gelmektedir. Çünkü dünyanın üretim merkezlerinden birine dönüşen Hindistan'ın ürettiği malları ihraç edebilmek için güvenli ve düşük maliyetli koridorlara olan ihtiyacı vardır. Söz konusu ülkenin Rusya'ya ve Avrupa'ya ulaşmak için geliştirmek istediği Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru (INSTC) düşünüldüğünde, INSTC ile Lapis Lazuli'nin birleştirilmesi önemli avantajlar sağlayacaktır. Zira Lapis Lazuli'nin Hindistan'a ulaşabilmesi için Afganistan ve Pakistan'dan geçmesi gerekmektedir.

Söz konusu parçanın tamamlanmasıyla birlikte ilişkileri gergin olan İslamabad ve Yeni Delhi, kazan-kazan yaklaşımıyla ortak çıkarlar üzerinden daha sağlıklı ilişkiler kurabileceklerdir. Bölgedeki tansiyonun düşmesi, güvenlik ikilemini zayıflatacağı gibi radikalleşmenin de engellenmesine hizmet edecektir. Diğer yandan Yeni Delhi ve İslamabad, Avrupa'ya ve Orta Asya üzerinden Rusya'ya ulaşma imkanı kazanacaktır. Bu noktada Özbekistan'ın Pakistan'la beraber inşa etmeye çalıştığı Trans-Afgan Ulaştırma Koridoru'yla (TATC) tamamlayıcı bir nitelik taşıyacağı için Rusya ve Avrupa pazarlarına ulaşma konusunda alternatif güzergahlar elde edeceği söylenebilir.

Diğer yandan hem Orta Asya hem Güney Asya hem de Avrasya için en önemli tehdit kaynağı Afganistan'dır. Ülkedeki ekonomik ve insani kriz, radikalleşmeyi beraberinde getirmektedir. Söz konusu tehdit, özellikle de Pakistan ve Hindistan için önemli riskleri barındırmaktadır. Afganistan'ın bölgesel işbirliklerine dahil edilmesinin, ülkedeki insani krizi ve olası tehditleri bitirmenin en sağlıklı yolu olduğu ifade edilebilir. Zira bu yöntemle ülkeler, sadece ekonomik kazanç elde etmeyecek; aynı zamanda güvenlik konusunda da önemli tehditleri bertaraf edecektir.

Sonuç olarak dünya; yeni koridorlar, yeni pazarlar ve yeni üretim merkezleri üzerinden şekillenmektedir. Üretim merkezlerinde elde edilen malların pazarlara ulaştırılması sürecinde en önemli konu, güzergahların güvenliğidir. Çünkü herhangi bir ülke, istikrarsızlıklarla anılan coğrafyalarda bulundukça yabancı sermaye için güvenilir liman olma özelliğini yitirmektedir. Hem ülke içindeki sürdürülebilir kalkınma hem bölgesel barışı güçlendirme hem de istikrarlı koridorlar için çeşitli alternatifler yaratılması şarttır. Bu noktada Asya'nın Avrupa'ya açılan kapısı olan Türkiye'den Afganistan'a ulaşan Lapis Lazuli güzergahının varlığından bahsetmek mümkündür. Bu güzergahın Pakistan üzerinden Hindistan'a kadar uzatılması, ekonomik ve güvenlik bakımından çeşitli kazanımları beraberinde getirecektir. Orta Koridor'un ehemmiyetinin arttığı günümüzde Hindistan gibi Asya'nın büyüyen güçlerinin bu hatta dahil olması, koridorun potansiyelini attıracaktır. Bu sayede Hindistan, Orta Asya üzerinden Rusya'ya ve Hazar Denizi ile Kafkasya üzerinden Avrupa'ya en az maliyetle, en kısa sürede ve en istikrarlı hat üzerinden ulaşabilecektir.

[1] Philip Aldrick-David Goodman, "UK Slips Behind India to Become World's Sixth Biggest Economy", Bloomberg, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-09-02/uk-slips-behind-india-to-become-world-s-sixth-biggest-economy?leadSource=uverify%20wall>, (Erişim Tarihi: 10.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

ABD-Çin Rekabetinde Avustralya'nın Konumu

Avustralya, Asya-Pasifik bölgesindeki güç dengelerini başlı başına sarsacak potansiyele sahiptir. Dolayısıyla ülke, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Çin arasındaki rekabetin kaderini dahi belirleyebilir. Hatırlanmalıdır ki; Avustralya, temsili olarak Birleşik Krallık'a bağlıdır. Yani Birleşik Krallık'ın monarkı, Avustralya'da bir vali tarafından temsil edilmektedir. Ancak bilindiği üzere, bu sadece sembolik bir işleve haizdir.[1] Bu nedenle Avustralya'nın Batı menşeli yönetim sisteminden ve sosyal toplum yapısından beslendiğini söylemek ütöpik kaçmayacaktır. Bu bağlamda Avustralya halkını bütünüyle "Doğu Toplumu" olarak nitelendirmenin zor olduğu söylenebilir.

Avustralya, ABD'nin kritik bir müttefiki ve ticari yatırım ortağıdır. Hint-Pasifik'te jeopolitik belirsizliğin arttığı bir zamanda ABD ve Avustralya; ticaret, yatırım, siyaset, kültür, istihbarat ve savun-

ma alanlarında ortaklıklarını güçlendirmiştir. ABD'nin resmi metinlerinde Avustralya'yla ilişkiler şu şekilde tasvir edilmiştir:[2]

"Avustralya, ABD'nin hayati bir müttefiki, ortağı ve dostudur. İki ülke, ortak demokratik değerler, müşterek çıkarlar ve kültürel yakınlıklar tarafından desteklenen sağlam bir ilişki sürdürmektedir. Ekonomik, akademik ve halklar arasındaki bağlar canlı ve güçlüdür. Ortaklığımız gerek Hint-Pasifik Bölgesi'nde gerekse tüm dünyada barış ve istikrarı teşvik etmektedir. ABD ve Avustralya, 2020 yılında diplomatik ilişkilerinin 80. yıldönümünü kutlamıştır."

Avustralya'nın Çin-ABD ikileminde aldığı en büyük siyasi manevra, AUKUS Paktı'nın imzalanmasıdır.[3] Üye ülkeler arasında İngiltere'nin de olduğu pakta, Avustralya'nın anlaşma yaptığı diğer iki müttefikiyle birtakım müşterek ask-



Egemen ÖNEY

eri hamleler öngörülmektedir. Anlaşmaya göre, askeri alanda yapılacak olan teknoloji transferlerinin, ortak tatbikatların ve kaynak eksikliklerinin temininin önü açılmış bulunmaktadır. Dolayısıyla AUKUS, Avustralya'nın Çin'e karşı ABD'yle işbirliği yapacağını en bariz göstergelerindendir.

Buna ek olarak UKUSA Anlaşması gibi, önceleri sadece ABD ile Birleşik Krallık arasında imzalanmış, sonrasında ise Avustralya ve Yeni Zelanda'nın dahil olmasıyla genişlemiş olan ittifaklar da bulunmaktadır.[4] UKUSA, sözü geçen ülkelerin elektronik istihbarat yapılanmalarının ortaklaşa çalışmasını temel alan bir anlaşma olarak dikkat çekmektedir.

Önemli anlaşmalardan bir diğeri, Dörtlül Güvenlik Diyalogu'dur (QUAD). Japonya, Hindistan, ABD ve Avustralya arasında imzalanmış bir güvenlik anlaşmasıdır.[5] Asya-Pasifik bölgesindeki güvenlik kaygılarına karşı ortak aksiyon almak adına kurulmuş olan QUAD, bölgede Çin'in elini zayıflatmayı başlıca misyon edinmektedir.

Çin, bu güçlü ittifaklara karşı elini yükseltmek istemiş ve yüzünü diğer seçeneklere çevirmiştir. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarından birçok ülkeyi hedefleyen Kuşak-Yol Projesi, bu noktada Çin'in dörtlül ittifaka verdiği güçlü bir misilleme örneğidir. Hülasa, Asya-Pasifik bölgesindeki ittifak blokları bu anlaşmalar yoluyla oluşmuştur. Günümüz konjonktüründe ise Avustralya, Çin'e karşı ABD safalarına yer almayı tercih etmiştir.

Çin-Avustralya ilişkilerinin 2020 yılında tamamen kopma noktasına gelmesi, beraberinde birtakım ekonomik yaptırımları da doğurmuştur. Örneğin Avustralya Hazine Bakanı Jim Chalmers, Çin'e ticari engelleri kaldırması çağrısında bulunmuştur.[6] Söz konusu ticari engellemelerden, Pekin yönetiminin 2020 yılında Avustralya'dan siğir eti, şarap, istakoz, arpa ve kereste ithalatını durdurması kastedilmektedir. Ancak bu ticari yaptırımlar silsilesini başlatan taraf Çin olmamıştır. Zira Avustralya, iç politika-da yabancı etkisini önlemeye yönelik çıkardığı bir yasayla bazı Çin yatırımlarına karşı tedbirler alarak, Çinli telekomünikasyon şirketi Huawei'nin 5G ağ altyapısı kurmasını yasaklamıştır.

Avustralya'nın dış politikada böylesine Batı yanlısı ve keskin hamleler yapması tesadüf değildir. Yukarıda da değinildiği üzere, bir doğu toplumu olarak nitelendirilmesi zor olan Avustralya halkı, Batı modernizmi ekolünden gelmektedir.

Öte yandan Çin'in siyasi yapısı, Canberra'nın Pekin'e karşı endişe duyduğu hususların başında gelmektedir. Bu tezat duruma örnek vermek gerekirse, Avustralya'da liberal cenahta yer alan Scott Morrison, son seçimlerde İşçi Partisi Genel Başkanı Antho-

ny Albanese'e karşı yenilmiştir. İktidar değişikliği yaşanmasının en büyük sebebi ise "iklim değişikliği" meselesine Albanese'in gösterdiği alâka olmuştur.[7] Bunun yanı sıra Çin, son anayasa değişikliğiyle birlikte ömür boyu iktidarda kalacak olan Şi Jinping tarafından idare edilmekte, halkın iktidar değişiminde payı bulunmamaktadır. Bu mesele, Avustralya'nın resmi bir devlet sitesinde yayınlanan bir makalede şu şekilde özetlenmektedir[8]:

"Çin, hızla dünya ekonomisine entegre oluyor; ancak entegrasyonu mümkün kılan devlet yapıları, ekonomik değişimin yarattığı yeni Çin toplumuna reform yapmakta ve uyum sağlamakta yetersiz kalıyor. Çin Hükümeti, anlaşılır bir şekilde ülkenin önde gelen bir dünya ekonomisi olarak yükselen statüsünün küresel kurumlarda ve ilişkilerde gerektiği gibi tanınmasını bekliyor. Fakat uluslararası toplumun önemli kısmı, hala Çin'in yerleşik uluslararası ilişkiler normlarına tam olarak uymadığını düşünüyor. Çin Hükümeti, bazı ABD'li çevrelerde kendisine duyulan korku ve şüphenin farkındadır. Bu yüzden kurumlarında ve siyasetinde reform yapılması yönündeki her türlü baskıyı Çin karşıtı yeni bir sınırlama biçimi olarak yorumlama eğilimindedir."

Sonuç olarak Avustralya, siyasi ve sosyal dinamikleri gereği Asyalı bir Batı devletidir. Bu açıdan Çin, Avustralya'yla ittifak kurmaya uygun değildir. Bu çıkarımlar ışığında, Avustralya-Çin ilişkilerinde politik ve ekonomik yönden daralmalar görülmeye devam edecektir.

[1] Yan Zhuang, "Why is Australia Still Part of the British Monarchy?", The New York Times, <https://www.nytimes.com/2020/12/03/world/australia/why-is-australia-still-part-of-the-british-monarchy.html>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[2] "U.S. Relations With Australia", U.S. Department of State, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-australia/>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[3] "Aukus: UK, US and Australia Launch Pact to Counter China", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-58564837>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[4] "UKUSA Agreement Release", National Security Agency/Central Security Service, <https://www.nsa.gov/Helpful-Links/NSA-FOIA/Declassification-Transparency-Initiatives/Historical-Releases/UKUSA/>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[5] Vikas Pandey, "Quad: The China Factor at the Heart of the Summit", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-61547082>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[6] Sarah Swain, "Treasurer Calls on China to End Bans on Aussie Goods", 9News, <https://www.9news.com.au/national/china-news-update-australian-treasurer-jim-chalmers-calls-on-beijing-to-end-bans-on-aussie-goods/b90756d2-95f0-4ac2-b538-e967470f7f49>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[7] "Australia election: Anthony Albanese signals climate policy change", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-australia-61539426>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[8] Stephen Sherlock, "Australia's Relations with China: What's the Problem?", Parliament of Australia, https://www.aph.gov.au/sitecore/content/Home/About_Parliament/ParliamentaryDepartments/ParliamentaryLibrary/Publications_Archive/CIB/CIB9697/97cib23#CONCLUSION, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Afgan Fonu: ABD Neyi Hedefliyor?

Bilindiği üzere Amerika Birleşik Devletleri (ABD), 29 Şubat 2020 tarihli Doha Antlaşması kapsamında Afganistan'dan çekilmiştir. Ancak ABD, Taliban'ın iktidarı zorla ele geçirdiğini gerekçe göstererek Doha Antlaşması'nı ihlal etmiş, antlaşma kapsamında verdiği sözleri yerine getirmemiştir. Bu bağlamda Washington yönetimi, Taliban Hükümeti'nin tanınmasını engellemekte ve Taliban liderlerinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) yaptırım listesinden çıkarılması için gereken desteği vermemektedir. Buna ek olarak ABD, Afganistan'ın ulusal rezervlerini bloke etmekte ve rezervlerin Taliban tarafından

kullanılmasını engellemektedir. Bu konu, oldukça önemlidir. Zira son bir yılda Taliban ile ABD arasında tartışılan meselelerin başında Afganistan'ın ulusal rezervleri gelmektedir.

ABD Başkanı Joe Biden 11 Şubat 2022 tarihinde aldığı bir kararla, Afganistan'ın rezervlerinin 3,5 milyar dolarının insani yardım olarak Afgan halkına verilmesini, diğer 3,5 milyar dolarının ise 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarında mağdur olan ailelere ulaştırılmasını öngörmüştür. Bu kararın ardından ABD Federal Birinci Derece Mahkemesi, söz konusu kararın yetkisini aştığı



**Ahmad Khan
DAWLATYAR**
ANKASAM AF-PAK
Uzmanı

gerekçesiyle 3,5 milyar doların 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarının mağdurlarına verilmesini reddetmiştir.[1] Söz konusu dava sürerken ABD, “Afgan Fonu” meselesini gündeme getirmiştir.

Yayınladığı bildiriyle ABD Hazine Bakanlığı, Afganistan’ın ulusal rezervinin 3,5 milyar dolar tutarındaki kısmını, Afganistan’daki ekonomik istikrarı sağlamak üzere İsviçre’de kurulan bir “Afgan Fonu’na” aktaracağını duyurmuştur. Yapılan açıklama göresöz konusu fon, bir heyet tarafından yönetilecek ve heyette, ABD ve İsviçre’nin temsilcileriyle birlikte, iki Afgan da yer alacaktır.

Afganların Afganistan Merkez Bankası Başkanı ve Maliye Bakanı Envarul Hak Ahadi ve Afganistan Merkez Bankası Yüksek Konseyi Üyesi Şah Mehrap olduğu açıklanmıştır. Öte yandan Afgan Fonu’nun İsviçre’nin yasalarına göre kullanılacağı da belirtilmiştir. Buna ek olarak ABD, Taliban’ın fonun bir parçası olmadığını ve fonun İsviçre merkezli Uluslararası Ödemeler Bankası’nın (BIS) hesaplarında tutulacağını bildirmiştir.[2]

ABD, Taliban’ın Afganistan Merkez Bankası’na atadığı iki kişinin yaptırım listesinde bulunmasından ve Merkez Bankası’na yönelik siyasi müdahalelerden dolayı Taliban’ı fonun bir parçası yapmaktan kaçındığı söylenebilir. Mevzubahis fonun Afganistan’ın uluslararası ödemeleri, elektrik ithalatı ve para basımı gibi işler için kullanılacağı öğrenilmiştir. Fonun yönetim üyelerinden biri olan Envarul Hak Ahadi, fonun insani yardım olarak kullanılması yerine mali işlere harcanacağını ve yılın sonunda fonun tüm faaliyetlerinin bir uluslararası denetim firması tarafından denetleneceğini söylemiştir.[3]

ABD’nin açıklamalarının ardından Taliban denetimindeki Afganistan Merkez Bankası, ulusal rezervlerin Afganistan halkına ait olduğunu para istikrarını sağlamak için kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Buna karşılık Afganistan Merkez Bankası, söz konusu paranın dünyayla ticaret yapmak için kullanılmasının ya da amaca hizmet etmeyen herhangi bir kullanımın kabul edilemeyeceğini açıklamıştır.[4]

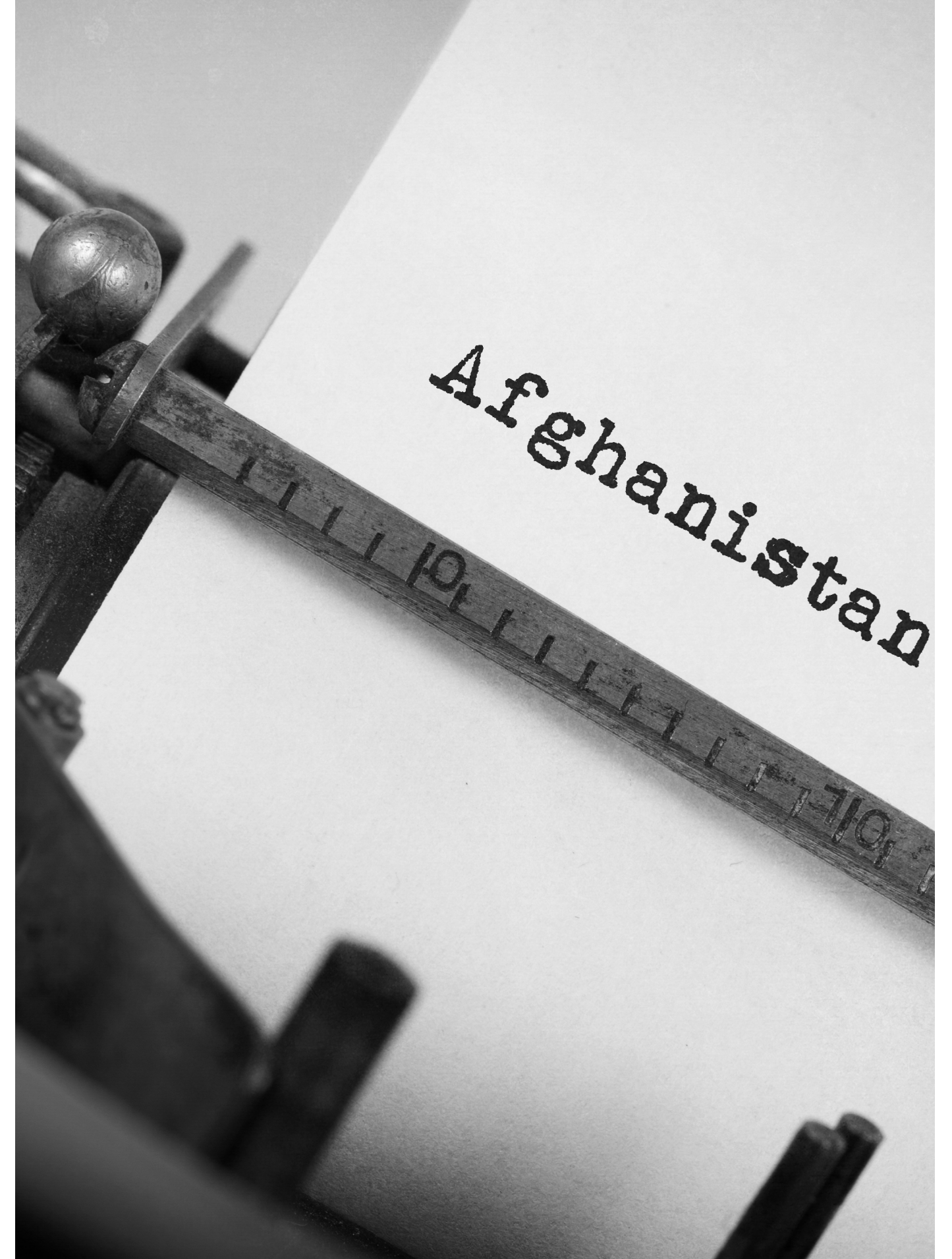
Taliban Dışişleri Bakanlığı ise yayımladığı bildiriyle Afganistan’ın rezervlerinin maddi ve finansal amaçların dışında kullanılmasının ABD’nin Afganistan ekonomisine karşı vurduğu bir darbe olduğunu öne sürmüş ve bu paranın kullanımında yer alan tüm örgütlerin ve firmaların Afganistan’daki faaliyetlerinin durdurulacağını duyurmuştur. Bu bildiride Taliban, Afganistan Merkez Bankası’nın bağımsızlık ve profesyonellik konularında yapılacak olan dış denetimleri kabul edebileceğini de dile getirmiştir.[5]

ABD’nin fonun kurulmasındaki ısrarının; Taliban’ın ise buna karşı çıkmasının çeşitli nedenleri vardır. Belirtmek gerekir ki; Rusya ve Çin başta olmak üzere pek çok devlet ve uluslararası örgüt, ABD’nin Afganistan ulusal rezervlerini geri vermesini ve böylece Afganistan’daki krizin önlenmesine yardımcı olmasını istemektedir. Bu hususta ciddi baskılara maruz kalan Washington yönetimi, uluslararası baskıları dizginlemek amacıyla bir ara formül olarak Afgan Fonu’nu tasarlamış olabilir.

ABD’nin bir diğer hedefi ise rezervlerin eritilmesi iddiasından doğan Taliban’ın Afganistan’daki kötü ekonomiden ve düşük hayat standartlarından ABD’yi sorumlu tutma politikasını etkisiz hale getirmektir. Bilindiği üzere Taliban, Afganistan’a egemen olduktan sonra pek çok insan işini kaybetmiş ve Afgan halkının ekonomik durumu kötüleşmiştir. Taliban, Afganistan’daki kötü ekonomik tablonun nedeni olarak ABD’yi göstermekte ve halkın sabretmesini istemektedir. ABD, söz konusu fon üzerinden rezervleri bir şekilde Afgan halkına dağıtarak halkın gönlünü kazanmaya çalışmaktadır. Yani ABD, parayı Afgan halkına büyük bir yardım yapıyormuşçasına ulaştırarak kaybettiği imajı düzeltmek istemektedir.

Dahası ABD, söz konusu fonu kullanarak Afganistan ekonomisini tamamen kontrol altına almayı amaçlamaktadır. Fon, öngörülen kullanım şekli gereği ABD’nin izni olmadan herhangi işleme tâbi tutulamayacak, bir nevi Afganistan Merkez Bankası’nın görevini üstlenecektir. Afganistan ekonomisinin böylesine bir fon üzerine inşa edilmesi, Washington yönetiminin Afganistan ekonomisine negatif yönde bir dahlinin bulunabileceği ihtimalini akıllara getirmektedir. Böyle bir durumda ABD, Afganistan’ın ulusal rezervleri aracılığıyla Taliban’a yönelik baskısını artırabilir ve ekonomiyi çökertmekle tehdit ederek Taliban yönetimini istediği çizgiye çekebilir.

Taliban’ın söz konusu fona karşı çıkmasının ana nedeni, fonun Taliban’ın tanınmasını zorlaştıracak ve diğer devletlerden izole olmasına yol açacak bir yapıya sahip olmasıdır. Bir diğer ifadeyle fon, Taliban’ın devlet olma özelliklerini elinden alacak, para basma ve ödemeler yapma gibi yetkilerin mutlak kaynağı olacaktır. Dolayısıyla Taliban, ticaret yapmak için fona bağımlı hale gelecektir.



Bu kapsamda Japonya Öz Savunma Birlikleri'nin yetki alanlarının genişletileceği tahmin edilmektedir. Bahsi geçen durum, Japonya'nın önümüzdeki 5 yıl içerisinde bölgede çıkabilecek yeni krizlere hazırlık yaptığını göstermektedir. Bu, sadece Kuril Adaları veya Kuzey Kore'yle ilgili değildir. Tayvan ve Sri Lanka gibi muhtemel krizleri de ilgilendirebilir. Dolayısıyla Japonya'nın Hindistan'la yakınlaşmasının sebebi, Hint-Pasifik'te çıkması beklenen bu krizlere önceden hazırlık yapmaktır.

İki ülkenin stratejik ortaklık geliştirmesinin küresel ve bölgesel jeopolitiğe de etkisi olacaktır. Bu yakınlaşma, öncelikle Rusya'nın Japonya'yla ilişkilerini değiştirebilir. Bu çerçevede Yeni Delhi, arabulucu rolü oynayabilir. Hindistan, Rusya ve Japonya'nın bir araya gelmesi, Çin'in batı, kuzey ve doğudan aynı anda kuşatılması anlamına gelecektir. Çin'le mücadele hususunda iki devlet hemfikirken; Rusya'yla ilişkiler noktasında ayrışmaktadır. Bu yüzden Japonya ve Hindistan'ın stratejik ortaklık geliştirmesinin önündeki en önemli engel, Rusya olabilir. İki devleti bir araya getiren temel faktör ise Hint-Pasifik'teki ortak çıkarlardır. "Çin tehdidi" büyüdükçe Japonya-Hindistan ilişkileri de stratejik ortaklığa doğru ilerleyecektir.

[1] "Defence Minister Rajnath Singh, EAM Jaishankar to Visit Tokyo for India-Japan 2+2 Meeting", Deccan Herald,

<https://www.deccanherald.com/national/defence-minister-rajnath-singh-eam-jaishankar-to-visit-tokyo-for-india-japan-22-meeting-1142904.html>, (Erişim Tarihi: 08.09.2022).

[2] "At India-Japan 2+2 Meet on Sept 8, Joint Exercises, Defence Cooperation Is Focus", Hindustan Times, <https://www.hindustantimes.com/india-news/at-india-japan-2-2-meet-on-sept-8-joint-exercises-defence-cooperation-is-focus-101661347630233.html>, (Erişim Tarihi: 08.09.2022).

[3] "Late PM Shinzo Abe Contributed to Solidify Japan-India Relationships with Landmark Projects: Expert", The Print, <https://theprint.in/world/late-pm-shinzo-abe-contributed-to-solidify-japan-india-relationships-with-landmark-projects-expert/1092547/>, (Erişim Tarihi: 08.09.2022).

[4] "India, Japan Identify Key Areas of Defence Co-Operation Ahead Of 2+2 Dialogue at Tokyo", The Hindu Businessline, <https://www.thehindubusinessline.com/news/india-japan-identify-key-areas-for-defence-co-operation-ahead-of-22-dialogue-at-tokyo/article65833058.ece>, (Erişim Tarihi: 08.09.2022).

[5] "India and Japan Can Unite to Counter Chinese Influence in Sri Lanka, Say Experts", Wio News, <https://www.wionews.com/world/india-and-japan-can-unite-to-counter-chinese-influence-in-sri-lanka-say-experts-513703>, (Erişim Tarihi: 08.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Türkmen ve Özbek Doğalgazının Batı'ya Taşınması ve Azerbaycan

Rusya'nın Ukrayna'yı işgalı, Avrupa'nın Rus enerji ithalatına en çok da doğalgaza bağımlılığını gün yüzüne çıkartmıştır. Nitekim Avrupalı aktörler enerji tedarikçilerini çeşitlendirme noktasında ciddi bir arayışa girmiştir.

Bu çerçevede AB, Rus doğalgazına kurtarıcı olabileceği gibi İsrail'le de bir anlaşma imzalamıştır. Fakat İsrail gazının beş yıldan önce, AB'ye herhangi bir şekilde Türkiye dışındaki güzergahlardan ulaşması mümkün değildir. Öte yandan Mısır da kendi doğalgazını AB'ye

pazarlamaktadır. Ancak her iki ülkenin de AB'nin üzerindeki baskıyı azaltabilmek için birkaç yıla ihtiyacı vardır. Bu nedenle ne Mısır doğalgazı ne de İsrail doğalgazı AB'nin açığına çözüm olabilir. Benzer bir şekilde İran'la yürütülen nükleer müzakerelerden de henüz sonuç alınabilmiş değildir. Doğu Akdeniz'de keşfedilen doğalgaz yatakları ve dolayısıyla East-Med Projesi ise ihtilaflı bölgeler üzerinden şekillenmektedir. Tam da bu noktada vurgulamak gerekir ki; AB'nin önünde Güney Gaz Koridoru'ndan başka bir seçenek bulunmamaktadır. Halihazırda en hızlı



Dr. Cenk PALA
ANKASAM Enerji
Başdanışmanı

çözüm, Güney Gaz Koridoru'nun diğer Orta Koridor ülke gazlarıyla çeşitlendirilerek ve mevcut boru hatları kullanarak daha az maliyetle Avrupa içlerine doğalgaz ulaştırılmasıdır.

Söz konusu durum ise Özbekistan ve Türkmenistan'ın öneminin artmasına yol açmaktadır. Bu kapsamda 1990'lı yıllardan itibaren Doğu-Batı Enerji Koridoru adıyla geliştirilen Bakü-Tiflis Ceyhan (BTC) Boru Hattı'nın da yer aldığı konseptin doğalgaz ayağı olan Trans-Hazar Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP), Türkmen gazının Batı'ya taşınması için Güney Gaz Koridoru'nun aktif bir parçası haline geleceği öngörülebilir.

BP verilerine göre, Türkmenistan; Rusya (38 tcm), İran (32 tcm) ve Katar'ın (25 tcm) ardından, kara (Devletabad, Osman, Yolatan) ve denizde (Çeleken) yapılan yeni keşiflerle yaklaşık 20 tcm ispatlanmış doğalgaz rezerviyle dünyadaki dördüncü büyük doğalgaz ülkesidir. Dünya kanıtlanmış doğalgaz rezervlerinin yaklaşık %10'u Türkmenistan'dadır.

Coğrafi konumu nedeniyle zengin doğalgaz rezervlerini Sovyet döneminde inşa edilen boru hatları aracılığıyla Rusya'ya, temel olarak kuzey bölgelerinin ihtiyacını karşılamak üzere İran'a ve Çin'e ihraç etmektedir. Ancak Rusya'nın Kuzey Akım-1 Boru Hattı üzerinden Avrupa'ya doğalgaz akışını durdurması iki yönlü bir etki yaratmıştır.

Bunlardan ilki, Moskova'nın pazar çeşitlendirme stratejisi kapsamında Çin'e doğalgaz ihracatını arttırması ve dolayısıyla Türkmenistan'ın Çin pazarındaki etkisini zayıflatacak bir durumun oluşmasıdır.

İkincisi ise Avrupa'nın yeni tedarikçi ihtiyacının belirlenmesidir. Bu yüzden de Türkmenistan'ın TANAP'a eklenmesi ciddi bir seçenek olarak düşünülmektedir. Hatta TANAP'a Özbekistan'ın eklenmesi de gündeme gelebilir. Son dönemde Orta Koridor bağlamında atılan altyapı adımları da bunun için uygun bir zemin teşkil etmektedir.

Türkmenistan boyutuna dönmek gerekirse, Aşgabat ile Bakü'nün 2018 yılında Hazar Denizi'ndeki yetki alanlarına dair anlaşmazlıklarını çözmesinin küresel enerji krizinin aşılması noktasında mühim bir fırsat olduğu ifade edilebilir. Nitekim iki ülke, tartışmalı sahanın adını "Dostluk Sahası" şeklinde değiştirip bölgede yürütülen çalışmaları beraber geliştirme kararı almıştır. Gerçekleşen görüşmelerde 8-10 milyar metreküp Türkmen doğalgazının Avrupa'ya taşınabileceği konusu da zaten gündeme alınmıştır.

Halihazırda Avrupa Birliği'nin (AB) Azerbaycan'la imzaladığı doğalgaz anlaşması, Batı'nın tedarikçilerini çeşitlendirmesi bakımından önemli olsa da henüz Azerbaycan'da AB'nin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde üretim 2030'lardan önce öngörülmemektedir. Bu kapsamda Azerbaycan doğalgazının Türkmenistan doğalgazıyla desteklenmesi, en makul çözüm olarak ön plana çıkmaktadır. Son dönemde yaşanan gelişmeler de AB'nin bu yönde bir arayış içerisinde olduğuna işaret etmektedir.

Bu kapsamda başlangıçta 10-15 milyar metreküp taşıyacak kapasiteyle zaman kazanılıp, çelik fiyatları düştükten sonra yeniden bir yatırım ve yeni bir boru hattı inşası da gündeme gelebilir. Bu da Orta Koridor'un küresel enerji ticaretinin temel güzergahı haline gelmesini sağlayabilir. Meselenin Azerbaycan boyutunda ise Bakü, söz konusu gelişmelerle birlikte hem kaynak hem de güzergah ülkesi olarak bir enerji hub'ı (enerji merkezi) haline gelebilir.

Belirtmek gerekir ki; Özbekistan ve Türkmenistan kaynakları birleştirildiğinde, 22 trilyon metreküplük doğalgaz rezervine ulaşılmaktadır. Bu koşullar değerlendirilirse Orta Koridor, Orta Asya'dan Avrupa'ya doğalgaz götürme projesine dönüşebilir. Bu bakımdan AB açısından en ideal rotanın Orta Koridor olduğu öne sürülebilir. Sürecin kilit aktörü ise Avrupa'nın enerji güvenliğinde üstlendiği ve üstleneceği kritik rol sayesinde Azerbaycan olacaktır.



ANKASAM ANALİZ

NATO'nun Rusya'yla Mücadelesinde “Bölünme” ya da “İşbirliği”

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırı başlattığı ilk günden bu yana Doğu Avrupa, Baltık ve İskandinav ülkeleri, Moskova'nın yeni hedefi olmaktan endişe duymaktadır. Finlandiya ve İsveç haricinde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyesi olan bölge devletleri, olası bir Rus saldırısına karşılık kendilerini güvende hissetmelerine rağmen bunun bir garantisi yoktur. NATO'nun en önemli avantajı, kolektif savunma örgütü olması ve bunun karşı tarafta oluşturduğu caydırıcılıktır. Yani saldırgan devlet, NATO'nun 5. maddesi

nedeniyle üye devletlerin tamamını karşısına almayı göze alamamaktadır. Bu, önemli bir caydırıcılıktır. Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya üye olmaları, Rusya'nın bu ülkelere saldırma olasılığını azaltacaktır. Çünkü böylesi bir senaryo, Rusya-NATO Savaşıyla eşdeğer olacaktır. Halihazırda Moskova yönetimi, "NATO'nun artan varlığı karşısında Yüksek Kuzey'deki çıkarlarını koruyacaklarını" belirtmektedir.[1]

Kuzey Kutbu, Rusya'nın ulusal güvenliğinde bir-



Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik
Uzmanı

inci sıradadır. Çünkü Kremlin, burayı doğal nüfuz alanı olarak görmektedir. Devletleri harekete geçiren temel husus, kırmızı çizgilerinin aşılmasıdır. Rusya'nın kırmızı çizgisi ise yakın çevresidir. Arktik Bölgesi de buna dahildir. Bilindiği gibi, Ukrayna'nın NATO'ya üyeliği gündeme geldiğinde Rusya harekete geçmiştir. Geline aşamada ise NATO'nun Arktik'e doğru genişlemesi söz konusudur. Öyleyse yakın gelecekte Rusya'nın buradaki varlığını artırması kaçınılmaz görünmektedir.

Hayati çıkarlarını korumak için Moskova, savaşı göze alabileceğini her zaman göstermektedir. Ancak NATO devletlerine saldırmak, Moskova'nın rahatlıkla alabileceği bir karar değildir. Fakat bunun bir strateji dahilinde yapılması halinde imkânsız olduğu da söylenemez. Bu kapsamda NATO'nun içerisindeki anlaşmazlıkları derinleştirmek, Moskova'nın birincil hedefi olabilir.

Enerji meselesi, Rusya'nın Avrupa'yla olan ilişkilerinde bir pazarlık meselesi olmaya devam etmektedir. Yükselen enerji faturaları, Avrupa devletlerinin Ukrayna-Rusya Savaşı'nda Kiev'e verdikleri desteği gözden geçirmelerine neden olabilir. Rusya, Avrupa'ya yönelik doğal-gaz akışını kesmesiyle büyüyen enerji krizinin Avrupa genelinde bir siyasi krize dönüşme ihtimalini göz önünde bulundurmaktadır. Buna göre, yeterli ve ucuz fiyattan enerjiye ulaşamayan ülkeler, birbiriyle rekabet edebilir ve siyasi olarak birbirlerine kavgalı hale gelebilir. Bu, Avrupa'nın her bölgesi için geçerlidir. Balkanlar, İskandinavya, Baltık ülkeleri ve Orta Avrupa arasında bölünmeler başlayabilir.

Ukrayna Krizi nedeniyle Avrupa devletleri bir iç hesaplaşmaya gidebilir. Söz konusu durum, Avrupa'daki siyasi ve askeri işbirliğine ve entegrasyon sürecine zarar verebilir. Örneğin Balkan devletleri, Avrupa Birliği'nin (AB) faydalarını sorgulamaya başlayabilir. Böylesi bir kriz varken; NATO'ya üye olmanın faydaları da tartışmalı hale gelecektir. Avrupa, Ukrayna'da Rusya'yla girdiği savaş nedeniyle siyasi bölünmeler yaşıyorsa, askeri ittifakın faydaları da sorgulanacaktır. Dolayısıyla İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyelikleri, Avrupa'nın entegrasyon sürecini de zora sokabilir.

Avrupalı devletler, Ukrayna ve sonrasında çıkacak olası bir NATO-Rusya Savaşı'nın enerji ve ekonomide yaratacağı etkileri hafif bir şekilde atlatamayabilir. İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyelikleri henüz tamamlanmadan Avrupa'daki siyasi çatlak büyüyebilir ve bunun yansımaları askeri alanda da görülebilir. Zira Avrupa devletleri ne Doğu Avrupa'da ne de İskandinavya'da Rusya'yla yeni bir savaş istemeyecektir.

Kısacası NATO'nun genişlemesi, örgüt içerisinde savunma ve güvenlik alanındaki görüş ayrılıklarını da derinleştirecektir. NATO'nun güvenlik gündeminin yegâne olduğunu söyleyemeyiz. Her bir bölgenin kendine özgü güvenlik sorunları vardır. Buna akademik literatürde "Bölgesel Güvenlik Kompleksi" denilmektedir. Örneğin Avrupa'nın mülteci-göç sorunu, ABD tarafından bir güvenlik sorunu olarak görülmemektedir. Benzer şekilde Baltık veya İskandinav ülkelerine dönük Rus tehdidi, her bir NATO ülkesi tarafından güvenlik sorunu olarak görülmeyebilir.

NATO'nun genişlemesi, avantajlar getirdiği kadar dezavantajlar da barındırmaktadır. Ukrayna Savaşı'ndan sonra Rusya'ya karşılık verebilmek için Avrupa devletleri, NATO çerçevesinde veya bölgesel ittifaklar yoluyla askeri güçlerini artırmaya başlamıştır. Bu bağlamda örgüt içerisinde İskandinav bloğunun oluşması kaçınılmaz görünmektedir. Ziralskandinav ve Baltık ülkelerinin güvenlik gündemleri birbirine yakındır. Letonya ve Estonya gibi Baltık ülkeleri, NATO üyesi olmalarına rağmen kendi savunmalarını güçlendirmek için çalışmaya devam etmektedir. Bu ülkelerin en temel endişesi, NATO'dan yardım gelene kadar Rusya'nın ani bir saldırısıyla yenilgiye uğramalarıdır. Çünkü toprakları, Ukrayna kadar büyük değildir ve işgal edilmeleri çok daha kısa sürecektir.

Letonya, Rusya'nın ani bir saldırı tehlikesine karşılık NATO'nun yardımını beklemeden kendilerini savunabilmek için zorunlu askerliği geri getirmeyi planlamaktadır. Finlandiya ve İsveç ise Türkiye'den onay alıncaya kadar kendi öz savunmalarını güçlendirmeye devam edecektir. Rusya merkezli saldırı tehdidi her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla İsveç ve Finlandiya, NATO'ya üye olmaları halinde bundan daha zararlı çıkabilirler.[2] Çünkü NATO, artık koruyucu bir şemsiye olarak değil; daha çok Rusya'yı provoke eden bir örgüt anılmaktadır.

Avrupa'nın güvenlik ortamı onarılmaz şekilde askerileşmektedir. Rusya ile NATO devletleri arasındaki bu tırmanma yarışının en nihayetinde bir çatışmaya yol açabileceği tahmin edilmektedir. Ukrayna Ordusu'nun son haftalarda karşı saldırıya geçerek kaybettiği toprakları geri alması, NATO üyelerine Kiev'e daha fazla destek vermeleri noktasında cesaret vermektedir. Ukrayna'nın savaştan galip geleceğine olan inanç arttıkça, NATO'nun kendine olan güveni ve Rusya'ya karşı olan mücadelesi daha da tırmanacaktır. NATO'nun Rusya karşısında özgüven tazelemesi ve devamında Yüksek Kuzey'de genişleme adımlarına devam etmesi, Rusya'yı daha fazla provoke edecektir.

NATO devletlerinin kolektif bir duruş sergilemesi, Moskova'nın Batı karşısında kullanabileceği opsiyonları azaltmaktadır. NATO'yu zayıf olduğu noktalardan vurmaya çalışan Rusya, eğer bu hedefinde başarısız olursa Batı'nın dikkatini dağıtmak için bir süreliğine geri çekilebilir ve Asya'da yeni krizler yaratmaya çalışabilir.

[1] "Russia to Protect Interests in Arctic Amid NATO Presence Growth-Foreign Ministry", Urdu Point, <https://www.urdupoint.com/en/world/russia-to-protect-interests-in-arctic-amid-na-1558093.html>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[2] "Top 10 Reasons Sweden and Finland Will Regret Joining NATO", Cheerpost, <https://scheerpost.com/2022/09/08/top-10-reasons-sweden-and-finland-will-regret-joining-nato/>, (Erişim Tarihi: 13.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

ŞİÖ Zirvesi: Orta Asya Satrancında İlişkilerin Yeniden Belirlenmesi

15-16 Eylül 2022 tarihlerinde Semerkant'ta düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Liderler Zirvesi, uluslararası kamuoyunun gündemine oturmuştur. ŞİÖ, Avrasya devletlerini birleştiren ciddi bir organizasyona dönüşüyor olması bakımından uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmektedir. Nitekim Semerkant Zirvesi'nde katılımcı ülkelerin ilişkileri bazı önemli gelişmeler-

in yaşandığı görülmüştür. Söz konusu zirve, özellikle de Rusya'nın zirvede belirleyici olmadığını, Çin ve Orta Asya ülkelerinin yön verici olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Nitekim Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in de ŞİÖ Zirvesi'ne katılma amaçlarından birinin Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'le görüşmek olduğu bilinmektedir.



Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM
Avrasya Uzmanı

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'a göre, Putin-Şi görüşmesi, oldukça verimli geçmiştir.[1] Rusya, Çin'den iki konuda destek istemiştir. Bunlar; Batı yaptırımlarına karşı yardım etmesi ve Ukrayna'da yürüttüğü savaşta destek vermesidir. Fakat Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinden sonra Moskova, Pekin'den istediği desteği elde edememiştir. Bu zirvede yapılan Putin-Şi görüşmesinin sonuçları ise ilerleyen zamanlarda ortaya çıkacaktır.

ŞİÖ Zirvesi'nin ilk günü, Rusya-Çin-Moğolistan üçlü toplantısı yapılmış ve Rus doğalgazının Moğolistan üzerinden Çin'e sevk edilmesi için Sibiry Gücü-2 Boru Hattı'nın inşası görüşülmüştür. Moskova yönetimi açısından bu projenin hayata geçirilmesi büyük önem arz etmektedir. Çünkü Rusya'nın enerji alanında Avrupa'yla giderek azalan ilişkileri nedeniyle alternatif pazarlar bulması gerekmektedir. Bu şartlar altında söz konusu projenin hayata geçirilmesi durumunda bile, bundan en fazla çıkar elde eden ülkeler Çin ve Moğolistan olacaktır.

Moğolistan transit ülke statüsünü elde ederek Moskova ve Pekin'i kendisine bağımlı hale getirecek, boru hattının transitinden de gelir sağlayacaktır. Çin ise her zaman yaptığı gibi doğalgaz fiyatlarının kendi çıkarları doğrultusunda uygulanmasını isteyecektir. Rus doğalgazının alıcısının sadece Çin olması durumunda ise Moskova'nın eli zayıflayacak ve Kremlin, pazarlık yapma avantajını kaybedecektir. Böylece Rusya, doğalgazı Çin'e ya satmayacak ya da Pekin'in istediği fiyatlarla vermek durumunda kalacaktır. Rusya için diğer bir olumsuz bir durum da Sibiry Gücü-2 Boru Hattı'nın inşasının 2024 senesinde başlaması öngörülmüş olmasına rağmen inşaatın tam başlama ve bitiş tarihlerinin belirsizliğidir.

Diğer yandan Çin'in bölge politikası bakımından önemli adımlar atılmıştır. Çin lideri, Semerkant'taki zirveye gitmeden önce Kazakistan'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, Çin'in yakın gelecekte Kazakistan'la daha yakın ilişkiler geliştireceğini göstermektedir. Ziyarette Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım-Cömert Tokayev, Çinli lidere Altın Kıran Nişanı'nı vermiş ve taraflar, iki ülke arasındaki ilişkilerin "altın kartal gibi" olacağını dile getirmiştir.[2]

Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın Şevket Mirziyoyev ile Çin Devlet Başkanı arasındaki görüşmesinin ardından iki ülke; ticaret, ekonomi, yatırım, mali ve teknik işbirliği alanlarında toplam 15 milyar dolarlık anlaşmalar imzalamıştır. 2021 yılında taraflar arasındaki ticaretin rekor seviyeye ulaşarak 8 milyar dolara yükseldiği ve bu yılın başından beri %30'dan fazla arttığı belirtilmiştir. Ayrıca son beş yılda Özbekistan ekonomisine yapılan yatırımların hacminin 10 milyar doları aştığı kaydedilmiştir.[3]

Buna ek olarak Semerkant'ta, Çin-Kirgizistan-Özbekistan Demiryolu'nun Kirgizistan topraklarına dair kısmının inşası için işbirliği anlaşması da imzalanmıştır. Çin-Kirgizistan-Özbekistan Demiryolu inşaatı, Kirgizistan'ın ulaştırma sektörüne ilişkin önemli bir proje olarak görülmekte ve Kirgiz Hükümeti'nin son yıllarda hedeflediği stratejik projelerin başında gelmektedir. Yeni koridorun hayata geçirilmesi durumunda, bu koridorun Avrasya Kıta Köprüsü'nün güney kolu olması beklenmektedir. Böylece Güneydoğu, Batı Asya ve Ortadoğu pazarlarına erişim sağlanacaktır. Bu rota, Çin'den Kirgizistan'a, Türkiye de dahil olmak üzere Orta Asya ve Ortadoğu ülkelerine ve Avrupa Birliği'ne (AB) mal teslimini sağlayacaktır.[4] Böylelikle Kirgizistan, Kuşak-Yol Projesi bağlamında kilit transit ülkelerden biri haline gelebilecektir.

Kirgizistan, Pekin açısından olduğu kadar Taşkent için de önemli bir komşuya dönüşecektir. Bu proje, Özbekistan'ın da çıkarlarına uygundur.

Çin-Kirgizistan-Özbekistan Demiryolu Projesi'nin diğer bir yansıması da Kirgiz-Özbek ilişkileri boyutunda olacaktır. Zira iki ülkenin entegrasyonu daha da güçlenecektir. Bu durumda Özbekistan ile Çin arasında bulunan Kirgizistan, stratejik önemini arttırmış olacaktır. Diğer taraftan Semerkant Zirvesi'nde Çin, Tacikistan'la da üç işbirliği anlaşması imzalamıştır.

Yeşil Ekonomi Alanında Yatırım İşbirliğini Güçlendirme Memorandumu

Dijital Ekonomide Yatırım İşbirliğini Güçlendirme Memorandumu

Duşanbe-Kulma (Çin) Karayolunun İkinci Bölümünün İnşası İçin Projenin Uygulanmasına İlişkin Ek Protokol.[5]

Anlaşılabacağı üzere ŞİÖ Zirvesi'nde Çin ve Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkiler, Kazakistan'ı dışarıda tutarak daha çok Kuşak-Yol Projesi'nin Orta Asya üzerinden hayata geçirilmesiyle ilgili atılan adımlara odaklanmıştır. Çin'in bölge ülkelerine yatırımları ve altyapı projelerinin hayata geçirilmesi gündeme gelmiştir. Çin'in Kazakistan'la ilişkilerinin hız kazanması daha çok Rusya-Kazakistan münasebetlerindeki olumsuz gelişmelerden kaynaklanmaktadır.

Rusya-Kazakistan ilişkilerinin bozulması da Çin'in çıkarlarına uygundur. Çünkü Pekin yönetimi, Kazakistan'la daha yakın ilişki geliştirerek bölgede daha etkili bir aktör olma fırsatı yakalamaktadır. Kazakistan da Rusya'dan algıladığı tehditten ötürü kendi güvenliğini garanti edecek stratejik ortak arayışlarını hızlandırmaktadır.

İşte bu ortamda Kazakistan, Çin'e yönelirken; Özbekistan ile Rusya arasındaki ilişkilerde de bir yakınlaşma söz konusudur. 15 Eylül 2022 tarihinde Putin ile Mirziyoyev arasında Semerkant'ta Kapsamlı Stratejik Ortaklık Bildirgesi imzalanmıştır.[6] Putin, konuya dair yaptığı açıklamada şunları söylemiştir:[7]

“Bu önemli belge, şüphesiz her zaman eşitlik ve karşılıklı güven ilkelerine dayanan ve mevcut küresel siyasi duruma ve dış baskıya maruz kalmayan Rusya ile Özbekistan arasındaki ilişkileri niteliksel olarak yeni bir düzeye getirecektir.”

Ayrıca Putin, Mirziyoyev'e Rusya'nın devlet ödülü olan Alexander Nevskiy Nişanı'nı da takdim etmiştir. Kapsamlı Stratejik Ortaklık Bildirgesi, Moskova-Taşkent hattındaki ilişkiler bakımından önemli bir gelişme olarak görülebilir. Özbekistan, bir taraftan Çin'le mühim anlaşmalar imzalarken; diğer taraftan da Rusya'yla stratejik ortaklık ilişkisini daha ileri bir seviyeye taşıyarak “büyük güçler arasında denge politikası” ilkesini korumuştur. Aynı zamanda Özbekistan, Rusya'nın bölgedeki arayışına da bir cevap vermiş ve Rusya-Kazakistan ilişkilerinin kötüleştiği sıralarda Taşkent, Moskova'ya yeni bir alan açmıştır.

Sonuç olarak ŞİÖ Semerkant Zirvesi, bazı ülkelerin ilişkilerinin belirlenmesi ve ilerleyen dönemde geliştirecekleri ilişki biçiminin tasarlanması bakımından önemlidir. ŞİÖ Zirvesi, üye ülkelerin, Orta Asya üzerindeki rekabetlerini de ortaya çıkarmıştır. Zirvede Rusya ile Çin arasındaki belirsiz ilişkiler de daha görünür hale gelmiştir. Bu zirve, bölge ülkelerinin kendi ulusal çıkarlarını hayata geçirmeleri bakımından verimli geçmiştir. Kırgızistan, uzun yıllardır beklediği demiryolu projesi konusunda anlaşmaya varılmasını sağlamıştır. Kazakistan, Çin'i yanına çekerek Rusya'ya karşı dengeyi sağlamıştır. Rusya ise Kazakistan'la ilişkilerini Özbekistan'a yönlendirmiş ve bölgedeki “ülkeler arasında güç dengesini sürdürme” politikasını devam ettirmiştir.

[1] “Лавров высоко оценил переговоры лидеров России и Китая”, Vzglyad, <https://vz.ru/news/2022/9/15/1177750.html>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[2] “Церемония награждения Председателя КНР Си Цзиньпина орденом «Алтын Кыран»”, Akorda, <https://www.akorda.kz/ru/ceremoniya-nagrazhdeniya-predsedatelya-kr-si-czinpina-ordenom-altyn-kyran-1485254>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[3] “Лидеры Узбекистана и Китая провели переговоры. Подписаны соглашения на \$15 млрд.”, Avesta, <http://avesta.tj/2022/09/15/lidery-uzbekistana-i-kitaya-proveli-peregovory-podpisany-soglasheniya-na-15-mlrd/>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[4] “Подписано соглашение по железной дороге Китай — Кыргызстан — Узбекистан”, 24KG, https://24.kg/vlast/244992_podpisano_soglashenie_po-jeleznoy-doroge-kitay-kyrgyzstan-uzbekistan/, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[5] “Таджикистан и Китай подписали в Самарканде три новых документа о сотрудничестве”, Avesta, <http://avesta.tj/2022/09/15/tadzhikistan-i-kitaj-podpisali-v-samarkande-tri-novyh-dokumenta-o-sotrudnichestve/>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[6] “Декларация о всеобъемлющем стратегическом партнерстве между Российской Федерацией и Республикой Узбекистан”, Kremlin, <http://kremlin.ru/supplement/5839>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[7] “Церемония вручения Президенту Узбекистана Шавкату Мирзиёеву ордена Александра Невского”, Kremlin, <http://kremlin.ru/events/president/news/69359>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Ukrayna'daki Savaşın Kaybedeni Rusya mı Olacak?

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasının ardından halefi olarak uluslararası sistemde boy gösteren Rusya, 2000'li yılların başında Vladimir Putin'in Rusya Devlet Başkanı olmasının ardından selefinin mirası üzerine politik hamleler yapmaya başlamıştır. Putin, Rus yakın çevresine ve Post-Sovyet coğrafyaya dönük hamleleriyle, Batılı güçlerin söz konusu bölgelerde etkin olmasını arzulamayan bir dış politika yaratmayı hedeflemiştir. Nitekim son döneme kadar bu konudaki istikrarlı duruşunu göstermiştir.

Mevzubahis duruşun en güncel örneğinin Ukrayna olduğu bilinmektedir. Kiev yönetiminin Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) yönelmesi, Rusya'nın sert güce başvurmasına sebebiyet vermiştir. Bu çerçevede Kremlin, Ukrayna'ya yönelik “özel askeri operasyonu” adını verdiği askeri müdahaleyi gerçekleştirmiştir.

Ukrayna'daki savaşın yedinci ayı tamamlanmak üzereyken; Rusya'nın ilerleyişindeki yavaşlama ve Ukrayna Ordusu'nun karşı taarruza geçmiş



Hüseyin YELTİN

olması, savaşın tersine evrileceği ve Rusya'nın selefi SSCB'yle aynı kaderi yaşayacağı yönündeki görüşlere hız kazandırmaktadır. Dahası Rusya'nın Ukrayna'da süren savaşta ciddi kayıplar vermeye başladığı ve askeri güç bakımından da sıkıntılar yaşadığı gündeme gelmektedir. Dolayısıyla bu durum, Rusya'nın etkisinin azaldığını göstermek için bir kanıt olarak Batılı uzmanlar tarafından kullanılmaktadır. Bu yöndeki görüşü desteklemek adına Ukrayna'nın ön cephelerinde verilen kayıplar ve Moskova'nın post-Sovyet coğrafyasındaki askeri birliklerini geri çekerek Ukrayna cephesine sürmesi örnek gösterilmektedir.[1]

Rusya açısından değişen dengelere dair Özbekistan'ın Semerkant kentinde gerçekleştirilen Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Liderler Zirvesi de örnek gösterilebilir. Bu zirvede Hindistan ve Çin'in, Rusya'nın Ukrayna'daki savaştan dolayı endişelerini ifade etmeleri ve liderleri bekletmesiyle ün kazanmış Putin'in ikili görüşmeler için liderleri bekliyor olması, değişen dinamiklerin göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu da Rusya için işlerin hiç de iyi gitmediği anlamına gelmektedir.

Diğer taraftan Rusya'nın Azerbaycan-Ermenistan sınırında yaşanan çatışmalardan sorumlu tutulması da gündeme gelmektedir. Zira Ukrayna'da devam eden savaşa askeri destek sağlamak amacıyla Rusya'nın Karabağ bölgesindeki birçok askerini Ukrayna'ya kaydırması, bölgede barışı korumaya yönelik bir güç boşluğu doğurmuş ve çatışma ortamı doğmuştur.[2]

Diğer bir eski Sovyet ülkesi olan Gürcistan ise Rusya'yı Ukrayna konusunda desteklememektedir. Benzer şekilde Moldova da Ukrayna'da yaşanan gelişmeleri yakından takip ederken; Transdinyester Bölgesi'nde meydana gelebilecek çatışmalara hazırlık yapmakta ve kendini güvence almak maksadıyla AB'yle yakınlaşmaktadır. Bu ortamda bakıldığında, Rusya'nın yanında duran tek sadık post-Sovyet ülkesinin Belarus olduğu görülmektedir.

Savaş askeri olarak Rusya'nın kaybedeceğini öngörmek mümkün olmasa da savaş sonrasında kaybedilen şeylerin Rusya açısından telafisinin zor olacağı söylenebilir. Savaşın artan ekonomik ve askeri maliyetlerinin yanında psikolojik etkenlerinin de ön plana çıktığı düşünüldüğünde, kayıpların Rusya'ya SSCB'nin sonuna hatırlatması muhtemeldir. Özellikle de Rusya'nın yakın çevresi olarak gördüğü post-Sovyet alandaki istikrarsızlıklar, uluslararası sistemde meydana gelen yeni kutuplaşmaların bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

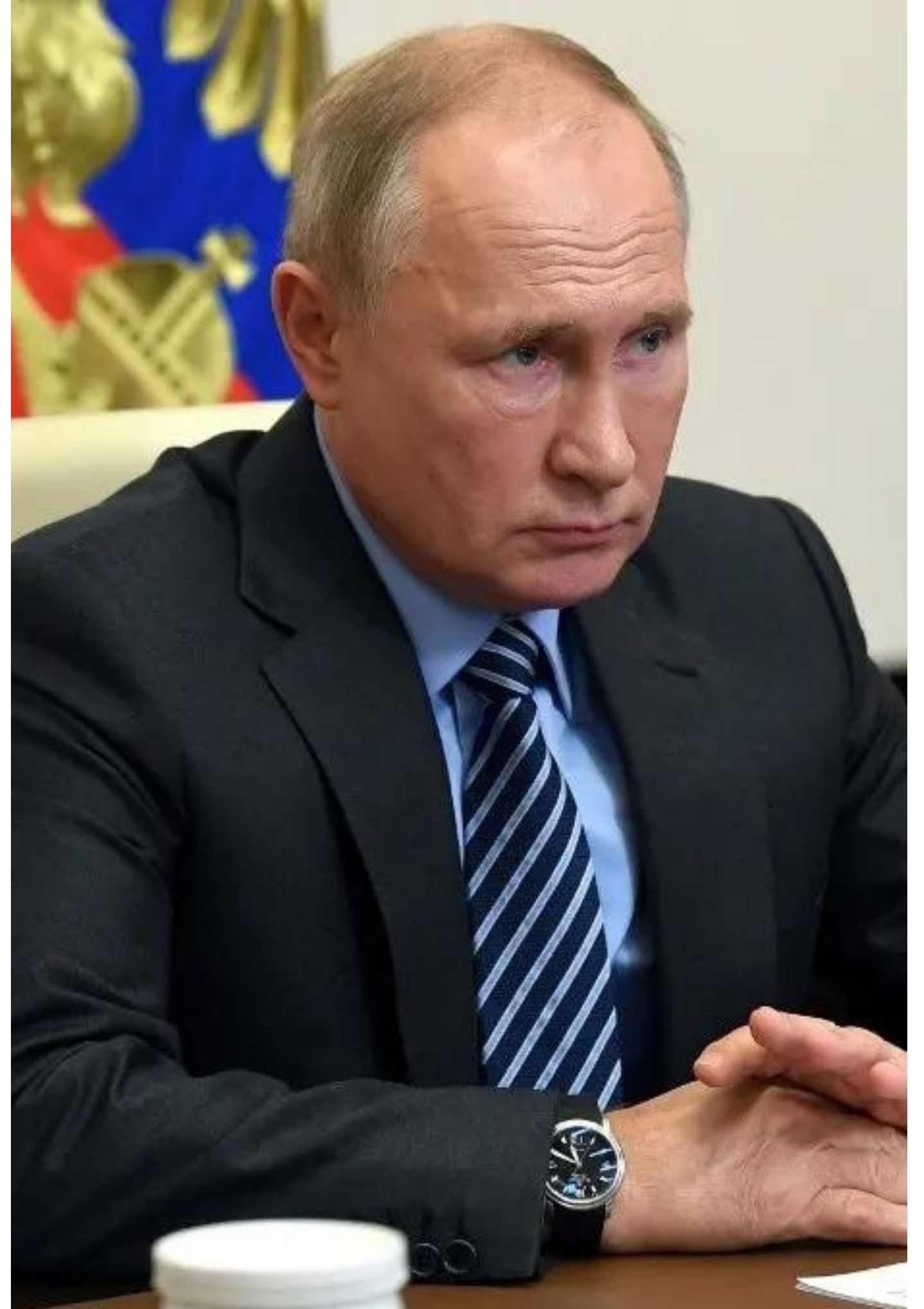
Rusya'nın beklenen politikadan uzak durması, Sovyet ardılı ülkelerin ağırlıklı olarak AB ve gibi ülkelerle ikili ve çoklu ilişkiler geliştirmesine neden olmaktadır. Dahası Ukrayna ve Moldova'nın sıkı bir şekilde AB etki alanına girmesi, Azerbaycan'ın enerji konusunda bağımsız bir şekilde hareket ederek AB'yle anlaşması gibi gelişmeler de yaşanmaktadır. Aynı şekilde Orta Asya'da artan Çin etkisi de Rusya'dan oluşan güç boşluğunun Pekin tarafından doldurulmak istendiğini gözler önüne sermektedir. Tüm bu gelişmelerden hareketle, Moskova'nın derin bir krizle karşı karşıya kalacağı öngörülebilir.

Rusya'nın bu girdaptan çıkabilmek için birtakım hamlelerde bulunacağı öne sürülebilir. Bu kapsamda Moskova, öncelikle AB'ye karşı kullandığı enerji kartı politikasını sürdürürken; alternatif yollara başvurarak enerji arzını diğer ülkelere sağlayacak ve böylece ekonomik bağlamda ayakta kalmaya çalışacaktır. Buna ek olarak Rusya, nüfuzunun kaybolduğu hissiyatının doğmaması adına Azerbaycan-Ermenistan hattında yaşanan çatışmaların sonlandırılması için etkin rol olarak Kafkasya'daki varlığını hissettirmeye çalışacaktır. Moskova'nın Orta Asya ülkeleriyle de ekonomik, askeri ve siyasi ilişkilerini uluslararası örgütler aracılığıyla yürüterek karşılıklı işbirliğine ve ittifak girişimlerine vurgu yapacağı ifade edilebilir. Moskova yönetiminin son seferberlik açıklaması ve Kazakistan, Belarus ve Sırbistan liderlerinin açıklamaları, bu savaşın sadece Rusya ve Ukrayna açısından değil; tüm dünyanın bekasına dönük ciddi bir krize işaret etmektedir.

Sonuç olarak Ukrayna'da devam eden savaşın kazanının Rusya olacağı tahmin edilirken, savaş sonrası süreçte kaybedenin de Rusya olacağı söylenebilir. Moskova'nın gerçekleştirdiği işgal girişimi, Batılı devletlerin ve post-Sovyet coğrafyasındaki ülkelerin Kremlin'le olan ilişkilerini sorgulamasına neden olmuştur. Bu durum ise Rusya'nın nüfuzunun azalmasına sebebiyet verecektir. Hatta mevcut konjonktür, oluşum sancıları çeken yeni uluslararası sistemde Rusya'nın başat aktör olmasını da zorlaştıracaktır. Moskova'nın bu noktada süreci bir beka savaşına dönüştürmeye yönelik açıklamaları ise, açıkçası bu savaşın tek kaybedeninin Rusya olmayacağına işaret etmektedir. Dolayısıyla Rusya-Ukrayna Savaşı, tüm dünyanın kaybedeceği bir savaşa evrilmektedir.

[1] Taras Kuzio, "Putin's Russian Empire Is Collapsing Like Its Soviet Predecessor", Atlantic Council, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/putins-russian-empire-is-collapsing-like-its-soviet-predecessor/?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter, (Erişim Tarihi: 18.09.2022).

[2] Gabriel Gavin, "Putin's Push for a New USSR Reawakens the Bloody Chaos of Soviet Collapse", Politico, <https://www.politico.eu/article/vladimir-putin-fall-russia-empire-ukraine-war-armenia-azerbaijan/>, (Erişim Tarihi: 19.09.2022).



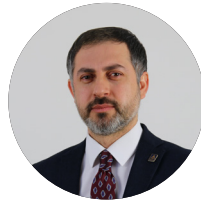


ANKASAM ANALİZ

Ukrayna'nın Yeniden Silahlandırılması ve Müttefiklerin Tutumu

8-10 Eylül 2022 tarihlerinde Ukrayna'nın başkenti Kiev'e iki önemli ziyaret gerçekleşmiştir. Güzellik içerisinde yapılan bu temaslardan önce, konuya ilişkin herhangi bir bilgi verilmemiştir. Söz konusu ziyaretlerden ilki, 8 Eylül 2022 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışişleri Bakanı Anthony Blinken tarafından düzenlenmiştir. 11 saatlik tren yolculuğu yaparak Kiev'e ulaşan Blinken, başta Ukrayna Dışişleri Bakanı Dmitri Kuleba olmak üzere üst düzey Ukraynalı yetkililerle bir araya gelmiştir.

ABD Dışişleri Bakanı'nın Ukrayna ziyareti, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (IAEA) çatışmalardan zarar gören ve Rusya'nın kontrolünde olan Zaporijya Nükleer Santrali çevresinde bir güvenlik bölgesi kurma çağrılarının ardından gerçekleşmiştir. Ziyaretten bir hafta önce ise yani 1 Eylül 2022 tarihinde bir grup IAEA uzmanı, mevzubahis istasyonu ziyaret etmiştir.



Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM
Avrasya Uzmanı

Blinken'in bu ziyaretle Ukrayna'ya destek vermeyi amaçladığı belirtilmiştir. ABD, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) diğer 18 üyesi de dahil olmak üzere Ukrayna'ya toplam 2 milyar dolarlık uzun vadeli askeri yardım paketi sağlayacağını açıklamıştır. Yardımlar, ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin'in bahsettiği 675 milyon dolarlık ağır silah, mühimmat ve zırhlı araç paketinin üzerine çıkılacağını ortaya koymaktadır.[1] Daha önce Washington'un Ukrayna'ya hafif çoklu roketatar sistemi HIMARS için ek mermiler göndereceği öğrenilmişti.[2] Bilindiği üzere, HIMARS'ın çatışmaların seyrini değiştirme potansiyeline sahip olduğu yönünde yorumlar yapılmaktadır.[3]

Blinken'in Kiev'i ziyaret ettiği 8 Eylül 2022 tarihinde Almanya'nın Ramstein Hava Üssü'nde NATO Zirvesi başlamıştır. Almanya'daki toplantıda Austin, Ukrayna'ya yönelik 675 milyon dolar değerinde yardım paketi açıklamıştır. Hatta bu açıklamanın ardından Ukrayna, Harkov yakınlarında büyük çaplı bir saldırı başlatmıştır. Ayrıca Ukrayna Silahlı Kuvvetleri Komutanı General Valery Zaluzniy, Rusya'yı ABD'nin desteğiyle nasıl yenebileceklerine dair makale yayınlamıştır.[4] Ukrayna'nın Rusya karşısında Harkov ve Herson bölgelerinde taarruza geçmesi, ABD ve NATO tarafından takdirle karşılanmış ve Kiev yönetimine daha fazla yardım yapılacağı dile getirilmiştir.[5] Bir diğer ifadeyle, Ukrayna'nın çatışma sahasındaki başarısı, NATO ülkelerinin yardım etme kararlarını etkilemiştir.

Ukrayna Savunma Bakanı Oleksiy Reznikov, ilerleyen dönemde mekanize, tank ve hava indirme birlikleri başta olmak üzere en az altı yeni Ukrayna Ordusu tugayının Polonya'da ve başka Avrupa ülkelerinde eğitime başlayacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda Batılı ülkelerin yardımıyla "üç seviyeli bir hava savunma sistemi" inşa edileceğini ve NATO'nun Ukrayna'yı sürekli ve istikrarlı olarak silahlandıracağını söylemiştir.[6]

NATO Zirvesi'nden iki gün sonra Blinken gibi tren yoluyla gizlice Kiev'e giden Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Burckoc ise sadece mevkidaşı Kuleba'yla görüşmüştür. Burckoc, bahsi geçen ziyaretle Ukraynalı yetkililerin Almanya'ya güvenmeye devam edebileceğini göstermeyi hedeflediklerini söylemiştir. Buna ek olarak Burckoc, "gerektiği takdirde Ukrayna'ya insani, mali ve askeri yardımda bulunmaya devam edeceklerini" belirtmiştir. Dahası Burckoc'un toplantıda mayın temizleme konusunda yardım edilmesi ve işlenen savaş suçlarıyla mücadele edilmesi hususunda destek sözü verdiği öğrenilmiştir.[7]

Görüşme sırasında Kuleba, Alman Leopard-2 tanklarının Kiev'e teslimatı konusunu bir kez daha gündeme getirmiş; ancak Burckoc, buna yanıt vermekten kaçınmıştır. Almanya'nın uzun zamandır Kiev'e ağır silahlar sağladığı bilinmekte ve yakında on adet Gepard hava savunma sistemi temin edeceği belirtilmektedir.[8] Oysa 6 Eylül 2022 tarihinde Almanya Şansölyesi Olaf Scholz, NATO müttefiklerinden hiçbirinin Ukrayna'ya modern tanklar vermediğini; dolayısıyla Almanya'nın da benzer bir yaklaşımla hareket etmesinin şaşırtıcı olmadığını söylemiştir.[9]

Başlatılan program kapsamında Almanya'nın tavrına karşı İngiltere, Ukrayna Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı 30 bin askeri personelin eğitiminde kendisinin yer alacağını duyurmuştur. Söz konusu açıklama, Almanya ile İngiltere'nin Ukrayna konusundaki tutumlarının farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Ukrayna'nın Rusya'ya karşı kara operasyonlarında belli bir başarı sağlaması, Kiev'in başta ABD olmak üzere NATO ülkelerinden ciddi destek almasında etkili olmuştur. ABD ve İngiltere, Ukrayna'nın Rusya'yla devam eden savaşında yenilgi almasını istememekte ve bu nedenle Ukrayna'ya ciddi destek vermeye çalışmaktadır. Ne var ki; benzer yaklaşımlara sahip olan mevzubahis devletlerden her biri, aynı zamanda kendi politikasını uygulamaya ve kendi çıkarlarına öncelik vermeye devam etmektedir.

Rusya-Ukrayna Savaşı sona erdiğinde İngiltere, Karadeniz bölgesinde ve Doğu Avrupa'da etkili olmayı arzulamaktadır. ABD ise halihazırda Avrupa'nın tamamında etkili olduğu için böyle bir sınırlama yapmamaktadır. Almanya ise Doğu Avrupa'yı kendi nüfuz alanı olarak görmektedir. Berlin yönetimi, Doğu Avrupa'daki politikasını Rusya'yı da hesaba katarak hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bu noktada İngiltere'nin Almanya'dan farkı, tamamen Ukrayna'nın yanında yer almayı gerektiren "Rusya karşıtı" bir politika izlemesidir.

ABD ve İngiltere'nin aksine Almanya'nın Ukrayna'ya silah vermeme konusundaki ısrarının bir diğer nedeni, Rusya'nın enerji kaynaklarıyla ilgilidir. Zira Moskova yönetiminin Avrupa'ya ihraç edilen doğalgazı kesmesi, Almanya'da enerji fiyatlarının artmasıyla sonuçlanmıştır.

Berlin'in Ukrayna'ya yönelik askeri destek politikası iki şekilde okunabilir: Öncelikle Almanya, Kiev'in talep ettiği silahları vermeyerek Moskova'ya bir mesaj iletmekte ve Rusya'nın enerji konusunda geri adım atmasını beklemektedir. İkincisi, Almanya Dışişleri Bakanı'nın Kiev'i ziyaret etmesi, yine Rusya'ya bir mesaj olup; Kremlin'in enerji politikasını değiştirmemesi durumunda Ukrayna'ya taarruz silahlarının verilebileceğini göstermektedir.

Ukrayna'nın bazı bölgelerde elde ettiği kazanımlar ve Rusya'nın görece başarısızlığı, Kiev Hükümeti'nin yanı sıra NATO üyesi ülkeleri de hem heyecanlandırmış hem de harekete geçirmiştir. Aynı zamanda ülkeler arasında bir rekabete de neden olmuştur. Nitekim zafere koşan bir Ukrayna'nın yanında olunması, başarılı bir dış politika izlenimi verecektir. Söz konusu ülkeler, bunu hem iç kamuoylarında kullanacaklar hem de Ukrayna-Rusya Savaşı'nın sona erdiğinde, bölgede söz sahibi ülke konumuna yükseleceklerdir.

Avrupa'da yaşanan enerji krizi, iktidarların eleştirilmesine yol açmaktadır. Ukrayna Ordusu'nun Rusya karşısındaki zaferinin öne çıkartılması, Kiev'i destekleyen ülkelerin hükümetlerini eleştirenlere karşı savunma işlevi görecektir. Çünkü Avrupa'daki enerji krizinin nedeni Rusya-Ukrayna Savaşı'dır. Söz konusu çatışmanın uzaması da Ukrayna'nın desteklenmesi ve Rusya'yla karşı karşıya gelmesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda Ukrayna'nın başarısı, mevzu bahis eleştirilerin ikinci plana itilmesine olanak sağlayacaktır.

Tüm bunlara rağmen Almanya'nın Ukrayna'ya silah yardımı yapıp yapmayacağı sorusunun cevabı belirsizliğini korumaktadır. Fakat vurgulamak gerekir ki; Berlin yönetiminin Ukrayna'ya silah yardımı yapılmasının kendilerine siyasi kazanım sağlayacağı yönündeki senaryoları göz ardı etmediği aşikardır.

Sonuç olarak Ukrayna, yeni bir savaş stratejisi belirleme çabasındadır. Bunun için de NATO üyesi ülkelerin desteğine ihtiyaç duymaktadır. NATO üyesi aktörlerin çoğu, böyle bir desteği vermeye hazırdır. Bu da diğer ülkeleri de cesaretlendirmektedir. Ukrayna'nın başlattığı taarruz hareketinin nereye kadar başarılı olacağı ise henüz belirsizdir. Fakat taarruz hareketleri, karşı tarafın da benzeri bir атаğa geçmesini tetikleyebilir. Dolayısıyla Rusya'nın savaş kapasitesi ve taktik hesapları bunu belirleyecektir. Ukrayna Ordusu'nun taarruzunun devam etmesi ve Rusya'nın buna karşı koyamaması halinde, Moskova yönetiminin gücünün azaldığı anlaşılabilecektir. Böylesi bir tabloda, zaferin tadını alan Batılı ülkelerin Ukrayna'ya silah yardımlarını artıracığı öngörülebilir.

- [1] "Байден одобрил выделение Украине \$675 млн военной помощи", Kommersant, <https://www.kommersant.ru/doc/5549036>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- [2] "Ukraine live briefing: Putin claims Russia has 'lost nothing' in Ukraine; Kyiv reports gains in the North", The Washington Post, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/09/07/russia-ukraine-war-latest-updates/>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- [3] ""Каждая попытка уничтожить HIMARS будет стоить России дорого". Украинский эксперт объясняет, как новое оружие влияет на события на фронте", Nastoyashaya Vremya, <https://www.currenttime.tv/a/ukrainskiy-ekspert-obyasnyayet-kak-novoe-oruzhie-vliyaet-na-sobytiya-na-fronte/31949159.html>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- [4] "Статья Залужного о ситуации на фронте: военный аналитик отметил важнейшие моменты", 24 Kanal, https://24tv.ua/ru/zaluzhnyj-napisal-statju-o-situacii-fronte-samye-vazhnye-momenty_n2153038, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- [5] "Главный генерал США назвал наступление ВСУ на Херсон "тщательно продуманным и эффективным", Liga- Novini, <https://news.liga.net/politics/news/glavnyy-general-ssha-nazval-nastuplenie-vsu-na-herson-tschatelno-produmannym-i-effektivnym>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- [6] "Алексей Резников о "Рамштайне": вооружать Украину будут долго и тщательно", BBC News, <https://www.bbc.com/russian/news-62862465>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- [7] "DPA: глава МИД ФРГ прибыла в Киев во второй раз после начала спецоперации РФ на Украине", Tass, https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/15712595?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- [8] "Германия поможет Украине с разминированием", Nezavisimaya Gazeta, https://www.ng.ru/world/2022-09-11/5_8536_germany.html, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- [9] "Шольц блокирует поставку в Украину 100 современных немецких танков — Welt", Hromadske, <https://hromadske.ua/ru/posts/sholc-blokiruet-postavku-v-ukrainu-100-sovremennyh-nemeckih-tankov-welt>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Pelosi'nin Ermenistan Ziyareti

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi, 18 Eylül 2022 tarihinde Erivan'ı ziyaret etmiştir. Her ne kadar söz konusu ziyaret, bir ay kadar önce planlanmışsa da Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan sınır çatışmalarının gerçekleştiği bir döneme tekabül etmesi, ziyaretin önemini daha da artırmıştır. Bu yüzden de Pelosi'nin ziyareti, Kafkasya merkezli gelişmelerde ABD'nin tutumunu göstermesi bakımından dikkat çekici hale gelmiş ve uluslararası kamuoyu tarafından yakından takip edilmiştir.

Pelosi, ziyareti sırasında Bekü'yü sert bir dille kınamış ve ateşkes ihlalini Azerbaycan'ın gerçekleştirdiğini öne sürmüştür.[1] Kuşkusuz bu açıklama, ABD'nin Ermenistan'ı desteklemesi ve çatışmaların sona ermesin bir yana; bilakis şiddetlenmesi yönünde bir beklenti içerisinde olduğunu göstermektedir. Zira Ukrayna Savaşı'na atıf yapan ABD Temsilciler Meclisi, Erivan'daki konuşması sırasında "demokrasiler ile otokrasiler" arasında cereyan eden bir savaşın ortasında olduklarının altını çizmiş ve ardından da Ermenistan'ı demokrasiler safında nitelendirmiştir.[2]



Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
Uluslararası İlişkiler
Uzmanı

Ukrayna'daki savaşa yapılan vurgudan hareketle, Pelosi'nin ziyaretinin iki amacının bulunduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, İkinci Karabağ Savaşı'nı sona erdiren ve 10 Kasım 2020 tarihinde imzalanan Moskova Deklarasyonu'nun Kafkasya'da oluşturduğu yeni statükonun ABD'de yarattığı rahatsızlıktır. Bilindiği gibi İkinci Karabağ Savaşı, Azerbaycan Ordusu'nun haklı zaferiyle neticelenmiş ve bölgede normalleşme süreçleri hız kazanmıştır.

Normalleşme arayışları ise 10 Aralık 2020 tarihinde Bakü'de düzenlenen zafer töreninde Türkiye ve Azerbaycan'ın çağrısıyla gündeme gelmiştir. Bu çağrı, en temelde bölge devletlerinin bölge sorunlarını kendi aralarında çözmelerini ve dolayısıyla bölge dışı aktörlerin bölgeye müdahale etmesinin önlenmesini içermiştir. Bu bağlamda "3+3" şeklinde formüle edilen "Altılı İşbirliği Platformu" tartışılmaya başlanmıştır.

En temelde bu platform, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Minsk Üçlüsü'nün tasfiyesi anlamına gelmektedir. Bilindiği gibi AGİT Minsk Üçlüsü, otuz yıl süren işgal dönemi boyunca Birleşmiş Milletler'in (BM) Azerbaycan lehine verdiği kararlara rağmen işgalin sonlandırılması ve Karabağ Sorunu'nun barışçıl yollarla çözülmesi noktasında somut bir netice üretememiştir. Nitekim Azerbaycan, 10 Kasım 2020 tarihi itibarıyla uluslararası hukuk nezdinde tanınan topraklarını kuvvet kullanarak kurtarmış ve BM kararlarına uygun bir statüko yaratmayı başarmıştır. Yeni süreçte "Altılı İşbirliği Platformu"na yönelik yürütülen süreçler ise AGİT Minsk Üçlüsü'nün ve dolayısıyla ABD ve Fransa'nın Kafkasya'daki denklemin dışına itilmesine yol açmıştır. Dolayısıyla Pelosi, son yaşanan çatışmaları fırsata çevirmek istemiştir. Bir diğer ifadeyle küresel sistemdeki etkinliğini krizler üzerinden sürdürmeye çalışan; yani çatışmalardan beslenen ABD, Karabağ'da da çatışmalar vesilesiyle Ermenistan siyasetindeki nüfuzunu arttırma çabası içerisine girmiştir. ABD Temsilciler Meclisi Başkanı'nın açıklamaları da bunu teyit eder niteliktedir.

Ziyarete dair dikkat çekilmesi gereken ikinci husus ise Pelosi'nin Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ı destekleme ihtiyacı hissetmesidir. Zira çatışmaların ardından Paşinyan, ateşkes anlaşması imzalamak istediğini duyurmuş ve Ermenistan'da milliyetçi kesimler sokağa çıkmıştır. Bu durum ise George Soros Vakfı'yla yakın ilişkilerinin bulunduğu öne sürülen Paşinyan'ın siyaseten zayıflamasına yol açmaktadır. Halihazırda Paşinyan, Batı yanlısı bir siyasetçi olarak tanınmaktadır. Ülkesinde iktidara geldiği "Kadife Devrim" de post-Sovyet ülkelere görülen renkli devrimler sürecinin bir parçası olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla ABD, Paşinyan'ın devrilmesi halinde Ermenistan'da Rus yanlısı kesimlerin iktidara geleceğini düşünmektedir. Hiç şüphe yok ki; böylesi bir durum, Moskova'nın Erivan üzerindeki etkisinin artması anlamına gelecektir. Bu da Washington'un karşılaşmak istemeyeceği bir senaryoyla yüzleşmek durumunda kalmasına neden olabilir. Lakin Paşinyan'ın Pelosi'nin sandığı kadar kullanılmaya müsait bir siyasetçi olmadığına da altını çizmekte yarar vardır. Zira Ermeni lider, bölgedeki normalleşme süreçlerine sıcak yaklaşmakta ve Batı'ya açılmanın bölgesel normalleşme süreçlerinin başarısına bağlı olduğunu bilmektedir. Bu da ABD'nin bu anlamda amacına ulaşamayacağı anlamına gelmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere ABD, küresel sistem üzerindeki liderliğini krizler üzerine inşa etmektedir. Bu nedenle de 2 Ağustos 2022 tarihinde Tayvan'ı ziyaret ederek Asya-Pasifik Bölgesi'nde kriz yaratan Pelosi, 18 Eylül 2022 tarihinde de Ermenistan ziyaretiyle halihazırda cereyan eden krizin sona ermesini önlemeye dönük bir çabada bulunmuştur. Fakat meselenin Amerikan dış politikasından ibaret olmadığına da vurgulamak gerekmektedir. Zira Pelosi'nin ziyaretlerinin Amerikan iç siyasetiyle ilgili bir yönü de vardır.

Bilindiği gibi, 8 Kasım 2022 tarihinde ABD'de ara seçimler gerçekleştirilecektir. Bu seçimler vesilesiyle Temsilciler Meclisi'nin tamamı, Senato'nun üçte biri ve 36 Eyalet Valisi değişecektir. Amerikan siyaseti ise ağırlıklı olarak lobilerin ve diasporaların destekleri üzerinden şekillenmektedir. Söz konusu seçimlerde Pelosi de adaydır. Dolayısıyla Pelosi'nin ziyaretleri lobi ve diaspora gruplarının desteğini alma amacını da barındırmaktadır. Nitekim Tayvan, ABD'de yaşayan çok sayıda zengin iş insanı nedeniyle özel seçilmiş bir tercih olmuştur.

Bu ziyaret vesilesiyle Washington yönetimi, yalnızca Pekin'e meydan okumamış; aynı zamanda iktidardaki Demokratlar, Cumhuriyetçilerin sert şekilde eleştirdiği Tayvan politikasında elini kuvvetlendirmiştir.

Kuşkusuz Pelosi'nin Ermenistan ziyaretinde de benzer bir durumun etkisi vardır. Çünkü ABD, Ermeni Diasporası'nın en güçlü olduğu ülkelere biridir. Demokratlar ise diaspora Ermenilerinin desteğini önemsemektedir. Zaten bu yüzden ABD Başkan Yardımcısı Kamala Harris, henüz Joe Biden'ın adaylığı döneminde kendilerinin sözde "Ermeni Soykırımı"na ilişkin iddiaları tanıyacağını açıklamış ve bunu bir seçim malzemesi olarak kullanmıştır. Daha sonra da Biden, 24 Nisan 2022 tarihinde yaptığı açıklamada 1915 Olayları hakkında "soykırım" ifadesini kullanmış[3] ve siyasi rant için tarihi çarpıtmaktan sakınmamıştır. Kısacası demokratlar, iktidarlarının devamlılığı için Ermeni Diasporası'nın desteğini önemsemektedir. Bu anlamda yaklaşan ara seçimler, Pelosi'nin Erivan ziyaretinin gerçekleşmesinde etkili olmuştur.

Sonuç olarak ABD Temsilciler Meclisi Başkanı, gerek Kafkasya'da İkinci Karabağ Savaşı sonrasında dışlandığı bölge denklemine dönebilmek gerek kendisine yakın olarak gördüğü Paşinyan yönetimine olan dayanışmasını göstermek ve gerekse de yaklaşan ara seçimler öncesinde diaspora Ermenilerinin desteğini alabilmek için Ermenistan'ı ziyaret etmiştir. Ancak bu ziyaret, ABD'nin krizler üzerine inşa ettiği hegemonyasını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Dolayısıyla ABD, artık uluslararası sistemde güvenli, müreffeh ve barışçıl bir düzen inşa edebilecek kapasitede değildir. Washington yönetimi başta olmak üzere bölge devletlerinin bölge jeopolitiğini şekillendirme girişimlerine verilecek en iyi yanıtın ise bölgesel işbirliğinden geçtiği bilinmektedir. Zaten "Altılı İşbirliği Platformu" önerisi de bu farkındalığın bir ürünü olarak gün yüzüne çıkmıştır.

[1] "Pelosi's Visit Fires Debate in Armenia over Alliance with Russia", Politico, <https://www.politico.eu/article/nancy-pelosi-visit-armenia-debate-alliance-russia/>, (Erişim Tarihi: 20.09.2022).

[2] Aynı yer.

[3] "Statement by President Joe Biden on Armenian Remembrance Day", The White House, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/04/24/statement-by-president-joe-biden-on-armenian-remembrance-day/>, (Erişim Tarihi: 20.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Kosova'da Yaşanan Enerji Krizinde Kripto Varlıkların Yeri

Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi nedeniyle Avrupa ve Balkanlar'da derin etkiler yaratan enerji krizi, Kosova'nın yüksek enerji fiyatlarından dolayı yeterince enerji ithalatı yapamamasına neden olmuştur. Ülke genelinde düzenli elektrik kesintileri uygulanmıştır. Ülkede faal olan KEDS enerji dağıtım şirketi, her altı saatlik elektrik dağıtımının ardından iki saat elektrik kesintisi uygulanacağını kamuoyuna duyurmuştur.[1]

Kosova'da yeterli düzeyde kullanılabilecek tek enerji kaynağı kömür olduğundan kömür santralinde enerji üretim faaliyeti artırılmıştır. Kosova, yaklaşık 14 milyar ton olduğu tahmin edilen dünyanın en büyük beşinci linyit rezervine sahiptir.[2] 1,8 milyon insanın yaşadığı ülkede 2021 yılında ithal edilen birim elektrik için ortalama fiyat, bir önceki yıla göre yaklaşık %40 artmıştır. 2022 yılının ilk döneminde Kosova'nın kömür santrallerinin neredeyse yarısı, düzenli kış önce-



Hasret Ozan SEVİM

si bakımına girdiği için durum vahimleşmişti. Ülkenin ihtiyacı olduğu elektrik enerjisinin yaklaşık üçte ikisi kömüre dayalı olarak üretilmiştir. Kömüre dayalı üretim kapasitesindeki artış ise hava kirliliğine sebep olmuştur.

Kosova Parlamentosu, 2022 senesinin Ağustos ayında hükümetin elektrik kesintilerine karşı hızlı ve sert önlemler almasını sağlayan altmış günlük olağanüstü hal ilan etmiştir. Ağustos ayından itibaren ülkede, 2021 yılının Aralık ayında görülen düzenli elektrik kesintisi uygulanmaktadır. Bu süreçte Kosova'da bulunan Sırp azınlığın elektrik kullanımı konusunda hükümetle ayrışması ise Sırbistan'la olan ilişkilerde gerilimi yükseltmiştir. Daha sonra Arnavutluk'tan sağlanan enerjiyle birlikte elektrik krizi kısmen de olsa kontrol altına alınmıştır.

Kosova'nın kuzeyinde bulunan dört bölge (Kuzey Mitrovica, Zvecan, Zubin Potok ve Leposavice), 1999 yılından beri elektrik için Kosova'ya ücret ödememektedir. İşte bu enerji hususu, Avrupa Birliği'nin (AB) arabuluculuğunda gelişen Kosova-Sırbistan normalleşme sürecinde de gündemde olmuştur. Nitekim 2015 yılında dört bölgeye Belgrad merkezli bir enerji şirketinin elektrik iletimi sağlamasına ilişkin zemin hazırlanmıştır. Daha sonra da Sırbistan'ın Kosova'yı tanınamaması sebebiyle ilgili şirketin Kosova sicillerine kaydı yapılmamıştır ve akabinde elektrik iletimi durmuştur. İlerleyen süreçte Kosovalı KOSTT şirketi, bu dört bölgeye enerji arz eden şirket olmuştur. KOSTT, 2020 senesinin Aralık ayından itibaren Arnavutluk'la ortak enerji bloğunu oluşturan ENTSO-E'nin bir parçası olmuştur.

Kosova'nın elektrik iletim ağı işleticisi KOSTT, Sırların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde elektrik tüketicilerinin önemli bir çoğunluğunun elektrik tüketmelerine rağmen bunun ödemesini yapmaması nedeniyle Sırların yoğun olduğu dört bölgeye bedava elektrik iletimi yapmayacağını kamuoyuna açıklamıştır.[3]

Devam eden süreçte Rusya'nın enerji arzını kısması ve Kosova'nın çok daha yüksek fiyatlarla enerji ithal etmesi, hükümetin ülke içinde zorunlu işlemler dışında elektrik harcayan faaliyetlere müdahale etme refleksini geliştirmiştir. Nihayetinde 2021 yılının Aralık ayında, hükümetin enerji ithalatına daha fazla ödenek ayırmasına, elektrik kısıntılarına ve sert tedbirlere izin veren altmış günlük olağanüstü hal ilan edilmiştir.

Kosova'da bulunan kripto varlık madencileri, ülkede yaşanan enerji krizinde hükümet müdahalesiyle karşılaşmıştır. Kosova Ekonomi Bakanı Artane Rizvanolli, 24 Aralık 2021 tarihinde ülke içinde elektrik arzının kısıtlanacağına dair hükümet kararını duyurmuştur. 4 Ocak 2022 tarihinde Rizvanolli'nin attığı adımla, elektrik enerjisi kıtlığı sebebiyle alınan olağanüstü önlemler kapsamında ülkedeki kripto varlık madenciliği yasaklanmıştır.

Kosova'da kripto varlık madenciliğinin yasaklanmasının hangi hukuki zemine sahip olduğu konusunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. Çünkü hükümetin aldığı olağanüstü tedbirler, elektrik üretimine ilişkin sınırlamalar getirirse de elektrik tüketiminin kripto varlık madenciliği özelinde kullanılamamasına ilişkin bir düzenleme içermemektedir. Kosova'nın kripto varlık madenciliğini yasaklamasından bir hafta sonra Kosova Polisi, Güney Mitrovica ve Podojeve bölgeleri başta olmak üzere iki farklı noktada yetmiş adet kripto varlık madencilik cihazının ele geçirildiğini kamuoyuna duyurmuştur. Ancak bu operasyonlarda herhangi bir tutuklama yapılmamıştır.

Kosova Parlamentosu Ekonomi Kurulu Başkanı Ferat Shala, ülkede kripto varlıklara ilişkin çoğu faaliyetin Kosova'nın kuzeyinde Sırların yoğun yaşadığı yerlerde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Shala, kuzeydeki enerji maliyetleriyle ilişkili olan kripto varlık madenciliğinin ülkedeki kripto varlık düzenlemesine ilişkin çalışmayı hızlandırdığını da dile getirmiştir. Yine Shala'ya göre, düzenlemeyle birlikte ilgili sektörde hizmet veren herkes resmi kurumların faaliyetleri izlediğini ve denetlediğini bilecek ve ilgili kanunlara tabi olacaktır.

Balkan Araştırmacı Gazetecilik Ağı'nın (BIRN) aktardığı bilgilere göre, 22 yıldır Kosova'nın kuzeyinde kullanılan ücretsiz elektrik hizmetinden dolayı kripto varlık madenciliği yapmak için birçok ev ve garaj kiralanmıştır.[4] Reuters'ın haberine göre, Kosova'nın kuzeyinde kripto varlık madenciliği yapan anonim bir kişi, kripto varlık madenciliği faaliyetinde bulunmak için ödediği 170 avruluk elektriğe karşılık 2400 avruluk kripto varlık elde etmiştir.[5] Yine Reuters'e göre, Kosova'nın kuzeyinde kripto varlık madenciliği yapanlar, genellikle söz konusu bölgede yaşayıp Kosova'yı devlet olarak tanımayan ve elektrik ödemesini yapmayı reddeden Sırlardır.

Kosova'nın kuzeyindeki kripto varlık madencileri, bir nevi devlet sübvansiyonuyla gerçekleştirilen elektrik iletimi sayesinde 2018-2021 yılları arasında yaklaşık 40 milyon avro sübvansiyon edilmiş olabilir.[6] Özellikle de Çin'in kripto varlık madenciliğine ilişkin müdahaleleri sebebiyle madenciliği yapılan kripto varlıkların blokzincirlerindeki "işlem zorluğu" azaldığından, Kosova'da kripto varlık madenciliği yapan kişiler için bu iş oldukça cazip ve karlı hale gelmiştir.

Şüphesiz dünyada yükselen enerji fiyatları ve artan kripto varlık regülasyonları sebebiyle Kosova'nın kuzeyi gibi bu konuda henüz gri kalan alanlar, kripto varlık madencileri için illegal bile olsa cazip kalacaktır. Özellikle de Rusya gibi ciddi mali izolasyona tabi tutulan devletler, dağıtık veri tutma ağları konusunda bu tarz gri bölgelerdeki faaliyetleri destekleyerek kendi kullanabilecekleri "izinsiz" blokzincirlerin kayıt defterlerinin ilgili gri bölgelerdeki madenciler tarafından tutulmasını isteyebilir. Diğer bir deyişle, kripto varlık madenciliğinin veya "onaylayıcılığı"nın dünyadaki gri bölgelerde aktif tutulması, mali izolasyona tabi tutulan devletlerin işine gelecektir. Ancak yine de kripto varlık piyasalarının sığ likiditeye sahip olmasından ötürü kripto varlıklar kullanılarak ciddi finansal faydalar elde edilemeyecektir.

Özetle Kosova, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle birlikte dünyadaki siyasal ve mali kutuplaşmaların sonucu olarak ciddi artış gösteren enerji kıtlığından ve yükselen fiyatlardan olumsuz etkilenmiştir. Kosova'nın özel siyasi durumu gereği, ülkenin kuzeyinde bulunan ve Sırpların yoğun olduğu dört vilayette yaşayan kişiler, elektrik tüketiminde bulunmalarına rağmen de facto şekilde yıllar boyunca elektrik ücreti ödememiştir. Ancak ülkede 2021-2022 yıllarında yaşanan ciddi elektrik enerjisi sorunu sebebiyle Kosova Hükümeti'ne elektrik enerjisine ilişkin olağanüstü yetkiler verilmiştir. Kosova'da ülkenin kendi kaynağına dayalı olarak, linyit kömürüne dayalı enerji üretimine hız verilmiştir. Yine mevcut elektrik enerjisi kıtlığı sebebiyle ülkede düzenli elektrik kesintileri uygulanmıştır. Tüm bunlara ek olarak ülkenin kuzeyinde ücretsiz veya oldukça ucuz elektrik kullanılarak gerçekleştirilen kripto varlık madencilik faaliyetleri yasaklanmıştır. Birçok kripto varlık madencisinin cihazlarına el konulmuştur.

Neticede yaşanan gelişmeler, ülkedeki kripto varlık düzenlemesi çalışmalarını da hızlandırmıştır. Her ne kadar Kosova, sosyal açıdan ihtilafa sahip olan kuzey bölgelerde kripto varlık madenciliğini yasaklamışsa da bu faaliyet bir şekilde devam ettirilecektir. Çünkü "gri bölge" olarak tanımlanabilecek coğrafyalarda yapılan kripto varlık madenciliği faaliyetleri, dünyadaki diğer egemen devletlerin kamuya açık blokzincirler üzerindeki kayıt defterlerini tutmaya devam etmesine imkan sağlamaktadır.

[1] Rob Davies, "Kosovo Stops Import of Electricity and Begins Energy Rationing", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/15/kosovo-stops-import-of-electricity-and-begins-energy-rationing>, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[2] "Kosovo Power Production to Remain Heavily Dependent on Coal", Balkan Green Energy News, https://balkangreenenergynews.com/kosovo-power-production-to-remain-heavily-dependent-on-coal/#:~:text=Kosovo*%20has%20coal%20reserves%20estimated,then%20the%20government%20has%20offered, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

[3] Alice Taylor, "Kosovo Continues Crackdown on Crypto", Euractiv, https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/kosovo-continues-crackdown-on-crypto/, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[4] Perparim Isufi, "Kosovo Police Seize Crypto-Mining Equipment After Govt Ban", BIRN, <https://balkaninsight.com/2022/01/07/kosovo-police-seize-crypto-mining-equipment-after-govt-ban/>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

[5] "Kosovo Bans Cryptocurrency Mining to Save Electricity", Reuters, <https://www.reuters.com/markets/commodities/kosovo-bans-cryptocurrency-mining-save-electricity-2022-01-04/>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

[6] Adelina Ahmeti-Kreshnik Gashi, "In North Kosovo, Mining for Bitcoin on 'Free' Electricity", Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2021/05/12/in-north-kosovo-mining-for-bitcoin-on-free-electricity/>, (Erişim Tarihi: 12.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Enerji Krizi'nin AB ve Balkanlar Üzerindeki Etkisi

2019-2020 yıllarına damgasını vuran Covid-19 salgını, tüm dünyada etkisini hissettirmiş, özellikle de Batı Balkanlar ve Avrupa'da büyük bir ekonomik krize sebebiyet vermiştir. Bununla beraber 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya savaş açması, bölgeyi daha fazla kaosa sürüklemiştir. Avrupa kıtasında, 21. yüzyılda böylesine bir sıcak çatışmanın yaşanacağına dair inançları zayıf olan liderler, söz konusu durumla baş etme konusunda zorluk yaşamış ve Rusya'ya yaptırım uygulamaya karar vermiştir.

Avrupa Birliği (AB), yaptırımlar çerçevesinde Rusya'dan ithal edilen ham petrol ve petrol ürünlerine kısmi ambargo ve nakliye için sigorta yasağı getirmiştir. Avrupalılar, kendi halklarına zarar vermeden, Rus petrolünün piyasadaki ağırlığını azaltıp Moskova yönetiminin ihracat gelirlerini kısmının zorluğunu göze alarak bu yola çıkmıştır. Ancak geline aşamada yaptırımlar yoluyla Rusya'nın yıldırıldığını söylemek zordur.



Buse ÇAKIR

Sürecin başında yaptırımlardan etkilenmesi düşünülen Rusya, beklenen sonuçlarla karşı karşıya kalmadığı gibi, kimi bölgelere doğalgaz ihracatı kesintileri yaşatarak Avrupa ve Balkan ülkelerini zor durumda bırakmıştır. Avrupa'yı alternatif enerji kaynaklarına yönelmeye iten Kremlin, kendisine başka alıcılar bulma konusunda da zorlanmamıştır. Myanmar, Çin ve Hindistan başta olmak üzere belli başlı ülkelere doğalgaz ve petrolü indirimli olarak ithal eden Rusya,[1] enerjiden elde ettiği gelirin belirli bir seviyenin altına inmesini önlemiştir.

Ülkesine Kuzey Akım-I Boru Hattı güzergahı üzerinden Rusya'dan doğalgaz taşıyabilen Almanya'nın ithal ettiği enerji oranı, %50'lerden %30'lara gerilemiştir.[2] AB'nin yaptırım hamlesine cevaben elindeki enerji kartını kullanan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, yaptırım baskısını aşmak için karşı hamlede bulunmuştur. Zira Rusya'yı sıkıştırarak saldırganlığından vazgeçirmesi beklenen müeyyideler, Avrupa ve Balkanlar'ın Rusya'ya karşı enerji konusunda geliştirdikleri bağımlılığı açığa çıkarmıştır.

Rusya, saldırgan tutumuyla yalnızca enerji güvenliğini tehdit etmemiştir. Ekonomik krizin yanı sıra gıda, çevre ve göç krizinin hemen hemen aynı zamanlarda yaşandığı dönemde ülkeler, yağın tehdit yağmuruna daha fazla maruz kalmadan, adeta bir güvenlik şemsiyesi olarak gördükleri AB'nin ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) koruyuculuğunu hissetmek istemiştir.

Savaşın başından beri AB'ye üye olma talebini belirten Ukrayna'yla birlikte Moldova'ya aday ülke statüsü verilmesinin yanı sıra Gürcistan'a da Avrupa perspektifi sunulmuştur.[3] Buna ek olarak İsveç ve Finlandiya gibi, görece tarafsız ve barış yanlısı olarak bilinen devletler, NATO'ya üyelik başvurusunda bulunarak[4] alışıldık dış politika anlayışlarından farklı bir yöne doğru ilerlemeye başlamıştır.

Yaşananlar bunlarla da sınırlı kalmamış, Ukrayna'dan Avrupa ülkelerine göç akımı gerçekleşmiştir. Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden Avrupa'ya doğru uzanan göç koridoru da düşünüldüğünde, göç meselesinin artık bir güvenlik sorunu haline geldiği anlaşılabılır. Söz konusu ülkelerin kamuoylarında yabancı karşıtlığı ve radikal sağın hızla yükseldiği gözlenmiştir. Yaşananlar, reelpolitik uygulamaların, devletleri virüs gibi yayılan bir endişe ağına nasıl düşürdüğünü gösterir niteliktedir.[5] Batılı devletlerin yaptırım uygulama konusunda yaptığı son hamle, G7 ülkelerinin tavan fiyatı uygulamasını gündeme getirmesi olmuştur.

Bu anlamda Rusya'dan alınan petrol ve hatta doğalgazın fiyatına belirli bir sınırlama getirilmesi gündemdeyken; alınması düşünülen karara, Çin ve Hindistan'ı da dahil etme çabaları

sürmektedir. Nitekim Rusya'nın elinde Çin gibi büyük ve güçlü bir pazar varken; Batı'dan gelecek herhangi bir sınırlandırma, kısa vadede beklenen etkiyi yaratmayacaktır. Ne var ki; Çin, uygulanması öngörülen kararı, barışçıl bulmadığını söyleyerek Batı'nın yanında durmayacağını belli etmiştir. Hindistan ise Rusya'dan petrolü ucuza alabildiği gerekçesiyle yaptırıma ortak olmayacağını duyurmuştur.

Rus doğalgazı için hayati bir pazar konumunda olan Çin, Moskova'yı savaş döneminde bile ayakta tutsa da altyapı eksikliklerinden dolayı bir noktadan sonra Kremlin de zor durumda kalacaktır. Hatta AB'nin aynı dayanışmayı, yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımları arttırarak çevre ve iklim krizinin kötü gidişine dur demek adına birtakım uygulamalara imza atmasıyla da göstermesi beklenmektedir.

Balkanlar tarafında ise ekonomik krizin bölgeyi sarsması, bölge ülkelerinin gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) miktarlarında kendisini göstermiştir. Dünya Bankası'nın verilerine göre, Balkanlar'da yer alan ülkelerin GSYİH gelirleri, 2020 yılında yaklaşık olarak %3,2 oranında azalmıştır.[6] Enerji fiyatlarındaki küresel artış; Batı Balkanlar bölgesine uygulanması öngörülen enerji güvenliğini sağlamak ve çevreyi korumak gibi amaçlara hizmet eden Yeşil Gündem'in hedeflerine ilişkin yolu tıkamıştır. Bu nedenle hem Avrupalı devletlerle işbirliği önem kazanmış hem de bölge ülkeleri arasındaki koordinasyon ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Halihazırda Batı Balkanlar'ın kırılgan yapıda olan enerji güvenliği, Ukrayna Krizi'yle tamamen tehdit altına girmiştir. Bölgenin bir süredir belirli periyotlarla elektrik kesintileri yaşadığı bilinmektedir. Temel enerji kaynağı hidroelektrik olan Arnavutluk dışındaki Batı Balkan ülkelerinin çoğu, enerjilerini ağırlıklı olarak fosil yakıtlardan ve özellikle de kömürden sağlamaktadır. Sırbistan, Bosna-Hersek ve Kuzey Makedonya, doğalgaz için büyük ölçüde Rusya'ya bağımlıdır. Bosna-Hersek ve Sırbistan dışındaki tüm Batı Balkan ülkeleri, Rusya'ya yönelik AB yaptırımlarına katılmış olsalar da sınırlı bir düzeyde doğalgaz kullandıkları için Rus yönetimi, AB ülkelerine yaptığı gibi misilleme zihniyetiyle hareket ederek bu ülkelerin enerji kaynaklarını kesmemiştir. Böylece artan doğalgaz fiyatlarından doğrudan etkilenmemişlerse de ithal elektrik maliyetinin yüksek olması, Batı Balkanlar'ın krizden yara alarak çıkacağını göstergesidir.

Aslında Batı Balkan devletlerinin enerji güvenliğini sağlayabilmek için yollarını AB'ye çevirerek birliğin düzenlemelerine ve politikalarına uymaları normal bir durumdur. Böylesi bir hamle, özellikle de yenilenebilir enerji kullanımına geçişi öngören Yeşil Gündem açısından mühimdir. Aynı zamanda tıpkı Avrupa gibi, alternatif enerji kaynaklarına da yönelmeleri beklenmektedir.

Zira Rusya'nın Çin'e enerji ileten Sibiriya'nın Gücü-I Boru Hattı'nın belirli bir kapasitesi vardır. Savaş er ya da geç bittiğinde, Rusya'nın başka boru hatları inşa etmesi uzun yıllar sürebilir. Ancak Avrupa ve Balkanlar'ın elinde, Güney Gaz Koridoru gibi daha aktif bir biçimde kullanılmayı bekleyen enerji güzergahları da vardır. Nitekim Avrupa, Norveç'ten doğalgaz ithal ederek baş vurabileceği enerji kaynaklarını çeşitlendirme iradesini ortaya koymuştur.

Batı Balkanlar'da yer alan pek çok devlet, enerji ihtiyaçlarını karşılamak için esas olarak kömürle çalışan elektrik santrallerine güvenmektedir. Fakat mevzubahis santrallerin kullanımı, ülkelerin Avrupa Yeşil Anlaşması'nda belirtilen taahhütleri yerine getirme kapasitelerini tehlikeye atmaktadır. Fakat enerji krizinin getirdiği zorluklar nedeniyle bahsi geçen devletlerin en azından bir süre daha kömür kullanmaya devam etmek zorunda kalacakları açıktır. Örneğin Kuzey Makedonya ve Kosova, birkaç yıl içinde kömürle çalışan elektrik santrallerini aşamalı olarak kapatma planlarını erteleyeceklerini duyurmuştur.

Enerji krizinden kurtulmak için Batı Balkan devletlerinin birbirleriyle işbirliğini geliştirecekleri öngörülebilir. Özellikle de yenilenebilir enerji kullanımında ortak yatırım projeleri hazırlayarak ve elektrik ve doğalgaz piyasalarının entegrasyonunu sağlayarak bunu yapmaları gündemdedir. Ancak Bulgaristan gibi iç siyasetinde değişiklik yaşayan bazı ülkelerin, yüzlerini yeniden Rusya'ya çevirmeleri,[7] söz konusu işbirliklerini baltalayabilir.

Avrupa Komisyonu, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline karşı aldığı aksiyonlar çerçevesinde, AB'nin 2022 yılı sonuna kadar Rus fosil yakıtlarına olan bağımlılığını önce üçte iki oranında azaltmak ve 2030 yılından önce de bu bağımlılığı tamamen sona erdirmek adına REPowerEU adlı teklifini sunmuştur.[8] Önerilen politika, AB'nin enerji sorunlarına yaklaşımında kritik bir değişim yaşandığını göstermektedir. Elbette bunun Balkanlar'ın enerji sektörü üzerinde de önemli bir etkisi olacaktır. Söz konusu plan çerçevesinde temiz enerji kaynaklarına geçiş sürecinin hızlandırılması, sıvılaştırılmış doğalgaz terminallerine ve diğer gaz altyapısına yatırım yapılması ve böylece enerji arzını çeşitlendirme faaliyetlerinin hızlandırılması öngörülmüştür.

Projenin amaçları ve yöntemi düşünüldüğünde, Balkanlar'ın orta ve uzun vadede Avrupa'nın enerji arzı için önemli bir koridor haline geleceği öngörülebilir. Özellikle de AB ülkelerini, Hazar Denizi etrafındaki Azerbaycan ve Türkmenistan gibi enerji bakımından zengin ülkelere bağlayan ve Güney Akım gibi Türkiye üzerinden geçerek Balkanlar'a ve oradan da Avrupa'ya ulaşan çeşitli boru hatları düşünüldüğünde, bölgenin ehemmiyeti anlaşılmaktadır. AB'nin de bu durumu iyi kullanarak Balkan-

lar'da doğalgaz ve ham petrol için ulaşım ağları inşa etmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Halihazırda açılışı yapılan "Interconnector Yunanistan-Bulgaristan" (IGB) isimli doğalgaz boru hattı da bu perspektifin yansımasıdır.

Neticede AB'nin değişen enerji politikasına bakılarak, öncelikle bölge ülkelerinin enerji gibi hayati bir sektörde bir devlete bağımlılık geliştirmenin ne kadar riskli olduğunu anladıkları söylenebilir. Batı'nın enerji güvenliğine daha kapsamlı yaklaştığı ve sorunu iklim kriziyle birlikte ele alarak çözüm üretmeye çalıştığı ifade edilebilir. Nitekim süreç içerisinde yaşananlardan sonra bölge, iklim göçmenlerini ağırlamaya hazır değildir. AB ve Balkanlar'ın Rusya'ya karşı birlikte hareket ederek yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişi hızlandırmak adına attıkları adımların, enerji mevzuatını yenileme girişimlerinin ve inşa edilecek bağlantıların hızlandırılması yönündeki hamlelerinin son derece normal olduğu söylenebilir. Zira bu gelişmeler, enerji krizini aşmaya dönük çabanın dışavurumudur.

[1] "India and China Undercut Russia's Oil Sanctions Pain", Financial Times, <https://www.ft.com/content/b38d3ab5-ea57-400e-87e9-f48eaf3e0510>, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[2] "Germany Takes New Steps to Tackle the Energy Crisis", World Economic Forum, <https://www.weforum.org/agenda/2022/08/energy-crisis-germany-europe>, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[3] The German Marshall Fund's Brussels Forum, <https://brusselsforum.org/session/a-conversation-the-war-in-ukraine-and-the-future-of-the-international-system/>, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[4] "Chair of NATO Military Committee Visits Sweden", North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_207022.htm, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[5] "G7 Countries Agree Plan to Impose Price Cap on Russian Oil", The Guardian, <https://www.theguardian.com/business/2022/sep/02/g7-poised-to-agree-plan-to-impose-price-cap-on-russian-oil>, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[6] The World Bank, <https://www.worldbank.org/en/home>, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[7] "Bulgaria Says Talks to Resume Russian Gas Supplies are 'inevitable'", Reuters, <https://www.reuters.com/markets/europe/bulgaria-says-talks-needed-resume-russian-gas-supplies-2022-08-22/>, (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

[8] "REPowerEU: Affordable, Secure and Sustainable Energy for Europe", European Commission, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en (Erişim Tarihi: 15.09.2022).

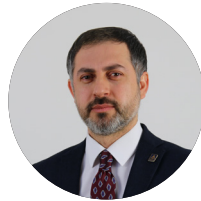


ANKASAM ANALİZ

Kırgız-Tacik Sınır Çatışmaları ve Güvenlik Riskleri

14 Eylül 2022 tarihinde başlayan Kırgızistan-Tacikistan sınır çatışmalarına ilişkin 16 Eylül 2022 tarihinde yaptığı açıklamada Kırgızistan'ın Sağlık Bakanlığı, 163 kişinin yaralandığını ve 59 kişinin de hayatını kaybettiğini duyurmuştur. ii Çatışmalar nedeniyle Kırgızistan'ın Batken ve Leylek kasabalarından ve Tacikistan'ın da Sughd bölgesinin Isfara ve Gafurov ilçelerinden yaklaşık 150 bin kişi tahliye edilmiştir.

Bilindiği gibi, Kırgızistan ile Tacikistan arasında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından sık sık sınır çatışmaları yaşanmış ve yaşanmaktadır. Bunun ana sebebi ise taraflar arasındaki sınırların belirlenmemiş olması ve her iki ülkenin de bazı sınır bölgeleri üzerinde hak iddia etmesidir. Buna rağmen tarafların, meselenin çözümü noktasında güçlü bir iradeye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumu, 15-16 Eylül 2022 tarihlerinde Özbekistan'ın tarihi Semerkant şehrinde düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü



Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM
Avrasya Uzmanı

(ŞİÖ) Liderler Zirvesi'nde bir araya gelen iki devlet başkanının yaklaşımından da görmek mümkündür.

Hatırlanacağı üzere, Tacikistan Cumhurbaşkanı Sayın Imamali Rahman, 17 Nisan 2022 tarihinde sınır kasabası Isfara'da yerel halkla yaptığı bir toplantıda, Kırgız-Tacik sınırındaki sorunların müzakereler yoluyla çözülmesinden yana olduğunu net bir şekilde dile getirmiştir. Ayrıca Rahman, 987 km'lik sınır hattının 663,7 km'sinin; yani %68,4'ünün belirlenmesi noktasında uzlaş sağlandığını söylemiştir. Buna ek olarak Rahman, karşılıklı yarar sağlayan bir çözüm arayışının zaman aldığını ve sabırlı olunması gerektiğini de vurgulamıştır.

Benzer bir şekilde 16 Nisan 2022 tarihinde de Sayın Caparov, iki ülke arasındaki 972 km'lik sınırın 664 km'sinde anlaşmaya varıldığını duyurmuştu. Caparov, sınırın 308 km'sinin ise hâlâ çözümsüz kaldığını dile getirerek sürecin yavaş ilerlediğini ve bu yüzden de provokasyonlara kapılmamanın önem arz ettiğini söylemişti.

Bununla birlikte Kırgızistan ile Tacikistan arasındaki sınır çatışmalarının son birkaç yıldır şiddetlendiği görülmektedir. Her ne kadar çatışma dönemlerinde sağduyulu davranan liderler sayesinde ateşkes sağlanarak bazı müzakereler yapılmış olsa da çatışmaların sık sık yaşanması, ateşkesi kırılgan hale getirmektedir.

Buna rağmen sınır komisyonları arasındaki istişarelerin devam etmesi, yapıcı bir duruşu yansıtmaktadır. Nitekim 12 Mart 2022 tarihinde Tacikistan'ın Guliston-Avtodorozhny kontrol noktasında bir toplantı yapılmıştır. Söz konusu toplantıda Kırgız tarafını Ulusal Güvenlik Devlet Komitesi Sınır Servisi Başkanı Devlet Komitesi Sınır Birlikleri Komutanı Ularbek Sharshiev ve Batken Bölgesi Tam Yetkili Temsilcisi Abdikarim Alimbayev temsil etmiştir. Tacikistan'ı ise Ulusal Güvenlik Sorumlusu Rajabali Rahmonali ve Sughd Bölgesi Başkanı Rajabboy Ahmadzoda temsil etmiştir. Yapılan müzakerelerin ardından taraflar, bazı konularda anlaşmaya vardıklarını duyurmuştu. Üzerinde uzlaşya varılan konular şunlar olmuştur:

Taraflar, iki ülkenin sınır bölgelerindeki olayların önlenmesine yönelik çabaların koordinasyonuna ilişkin hükümetler arası anlaşmaları ve protokolleri uygulamak için katı önlemler almayı kabul etmiştir.

İki ülkenin sınır temsilcileri, askeri personeller arasında açıklayıcı çalışmalar yapmayı ve askeri personelin provokasyonlara boyun eğmesine özen göstereceğini kabul etmiştir. Bu anlamda taraflar, olası kriz anlarında daha yapıcı bir tavır takınacaklarını beyan etmiştir.

Tarafların sınır temsilcilerinin sürekli iletişim halinde olması kararlaştırılmıştır.

İki ülkenin askeri personelinin her iki tarafın yasal düzenlemelerinin gerektirdiği durumlar dışında, silah kullanması yasaklanmıştır.

Heyetler arası görüşmenin ardından Batken ve Sughd Bölge Temsilcileri, ayrı bir görüşme gerçekleştirerek iki ülkenin sınır bölgelerinde yaşayan insanların ekonomik faaliyetleriyle ilgili konuları ele almıştır. Bu kararların ve dolayısıyla duygusallıktan uzak hassas yaklaşımın güncel çatışmalarda da sergilenmesi büyük bir savaşın önüne geçilmesi bakımından son derece önemlidir.

Bilindiği üzere Kırgızistan ile Tacikistan sınır sorunları ve buna bağlı olarak gündeme gelen toprak iddiaları; su sorunu, kaçakçılık faaliyetleri ve başta terörist organizasyonlar olmak üzere silahlı grupların işgal tehdidi, iki ülkeyi sık sık karşı karşıya getirmektedir.

Bahse konu olan problemler nedeniyle bölgede yaşayan halklar arasında da gerilim yükselmektedir. Hatırlanacağı gibi, 2021 yılının Nisan ayında Ak-Say, Ak-Tatır ve Samarkandır gibi sınır bölgelerde yaşanan silahlı çatışmada her iki taraftan da yaklaşık 20 kişi hayatını kaybetmişti. Buna ek olarak 150 kişi de yaralanmıştı.

Benzer bir şekilde 27 Ocak 2022 tarihinde Tacikistan, Batken ilçesinin Tort-Koço yerleşkesinin Batken-Isfana otoyolunu kapatma kararı almış ve bunun ardından Kırgız sınır güçleri, mevzubahis girişimi engellemeye çalışmıştı. Böylece bölgede bir kez daha çatışmalar patlak vermişti. Fakat o dönemde de akli selim içerisinde hareket etmeye özen gösteren taraflar arasında yapılan görüşmelerin ardından ateşkes sağlanmıştı. Söz konusu ateşkes bağlamında aşağıdaki konularda anlaşmaya varılmıştı:

Tam bir ateşkesin sağlanması

Her iki tarafın da askerlerini kışlalara çekmesi

Batken-Isfana yolunda trafiğin açılması

Çatışmaları önlemek için Kırgızistan ve Tacikistan kolluk kuvvetlerinin sınır bölgelerinde ortak devriye gezmesi Ayrıca taraflar, sınır bölgelerinde çıkan çatışmaları tespit etmek için ortak komisyon kurulması konusunda da anlaşmıştı. Kısacası yaşanan ihtilafın sıcak çatışmalara dönüştüğü örneklerle rağmen gerek Bişkek gerekse de Duşanbe barışçıl ve yapıcı tavrıyla krizlerin büyümesini önlemektedir. Buna rağmen halen Kırgızistan–Tacikistan sınırındaki 70 yerleşim yeri tartışmalı durumdadır.

Öte yandan Tacikistan–Kırgızistan ilişkilerine damga vuran sınır anlaşmazlıklarının çözülmemesinin en önemli nedenlerinden biri de tarafların eşit güçte olmalarıdır. Zira taraflardan biri diğerine karşı baskı kuramadığı gibi, taviz vermek de istememektedir. Üstelik taraflar arasında karşılıklı bağımlılık ilişkisinin oluşmaması ve iktisadi-ticari işbirliğine dayalı süreçlerin yaşanmaması da krizlerin aşılmasını engellemektedir. Fakat hem Kırgızistan hem de Tacikistan bu durumun farkındadır. Dolayısıyla iki ülke arasındaki müzakere süreçlerinin karşılıklı iktisadi bağımlılık yaratacak ilişkilerle güçlendirileceği öngörülebilir.

Sonuç olarak iki ülke arasındaki sınırlar belirlenmeden taraflar arasındaki gerginlik sona ermeyecek ve zaman zaman çatışmalar yaşanacaktır. Her ne kadar taraflar sınır sorunlarını barışçıl yöntemlerle çözmek istediklerini açıklamış olsalar da bunun ekonomik süreçlerle desteklenmesi yönünde bir ihtiyaç söz konusudur. Kuşkusuz böylesi bir adım, Fergana Vadisi’ni istikrarsızlık ve çatışma alanı olmaktan çıkararak, bir barış havzasına dönüştürecektir.

i “Вторжение в Кыргызстан. Пострадавших 163, погибших 59”, 24KG, https://24.kg/proisshestvija/245566_vtorjenie_vkyrgyzstan_postradavshih_163_pogibshih59/, (Erişim Tarihi: 19.09.2022).

ii “МИД Таджикистана: “Акт агрессии Кыргызстана против Таджикистана был заранее спланированной акцией”, Asia Plus, <https://asiaplus.tj.info/ru/news/tajikistan/20220919/mid-tadzhikistana-akt-agressii-kirgizstana-protiv-tadzhikistana-bil-zaranee-splanirovannoi-aktsiei>, (Erişim Tarihi: 19.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Ukrayna Savaşı’nda Rusya’nın Yeni Hamlesi: Kısmi Seferberlik

24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Moskova yönetimi, Kremlin’de planladığı kadar somut başarılar elde edememiş ve geline nokta Ukrayna Ordusu’nun güneyde Herson ve kuzeyde de Harkov’da taarruza geçtiği görülmüştür. Batı’nın askeri ve mali yardımları neticesinde taarruz kapasitesine ulaştığı anlaşılan Ukrayna’nın sahada artan etkisi karşısında Rus Ordusu’nun çeşitli bölgelerden çekildiği de gözlemlenmektedir. Dolayısıyla Rusya, yedi aydır devam eden savaşta, işlerin

yolunda gitmediği, kendisi açısından oldukça olumsuz bir durumla karşı karşıyadır. Bu çerçevede Moskova yönetimi, tarih boyunca lehine işleyen “General Kış”ın da bu kez elini zorlaştıracak bir faktöre dönüşebileceğini düşünmektedir. İşte bu yüzden de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, ön alıcı bir adım atma ihtiyacı hissetmiştir.

Söz konusu ihtiyacın yansıması olarak Rus lider, 21 Eylül 2022 tarihinde yaptığı açıklamayla



Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
Uluslararası İlişkiler
Uzmanı

“kısmi seferberlik” ilan ettiğini duyurmuştur.i Konuya ilişkin yaptığı açıklamada Putin, “Şu anda yedekte bulunan vatandaşlar, başta geçmişte Rus Ordusu’nda görev yapanlar olmak üzere, askerlik hizmetine çağrılacak.”ii demiştir. Esasen Rusya Devlet Başkan’ının sözleri, Moskova yönetiminin Ukrayna’daki savaşın sürdürülebilirliği noktasında ciddi bir krizle karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Zira bu açıklama, Rus Ordusu’nun personel ihtiyacını net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Nitekim Putin’in ardından Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu da mevzubahis durumu teyit edercesine 300.000 yedek askerin göreve çağrılacağını belirtmiştir.iii

Anlaşılabileceği üzere Moskova yönetimi, “kısmi seferberlik” kararıyla Ukrayna’da son dönemde çeşitli bölgelerde gerçekleşen geri çekilmelerin zaman kazanmak maksadıyla uygulandığını göstermiş ve Rusya’nın Ukrayna Savaşı’nda kendi halkına zafer olarak sunacak bir galibiyet elde etmekten başka bir düşüncesinin bulunmadığının mesajını vermiştir. Fakat mesele, bununla sınırlı değildir. Çünkü Putin’in verdiği asıl mesaj, “Eğer Rusya yenilirse, tüm dünya kaybeder.” şeklinde özetlenebilir.

Esasen Moskova yönetimi, bu mesajı savaşın başından beri dönem dönem vermektedir. Zira Kremlin, savaşın başından itibaren birçok kez nükleer silahları kullanmaya hazır olduğunu dile getirmiştir.iv Dahası Ukrayna’daki savaş yalnızca nükleer silahların değil; nükleer santrallerin de bir silah olarak kullanılabileceğini gündeme getirmesi bakımından riskleri arttırmıştır.

Moskova’nın böylesi hamlelerde bulunması ise Rusya-Ukrayna Savaşı’nın en temelde Rusya-Batı Savaşı şeklinde yorumlamasıyla ilişkilidir. Açıkçası Batılı devletlerin Ukrayna’ya olan destekleri göz önünde bulundurulduğunda, bunun çok yanlış bir okuma olduğu da söylenemez. Zira Ukrayna’nın taarruz kapasitesine ulaşmasında, Batı’nın Kiev yönetimine yaptığı askeri ve mali yardımların rolü yadsınamaz.

Gelinen noktada Putin, Rusya-Batı Savaşı şeklinde yaptığı değerlendirmeden hareketle, “kısmi seferberlik” açıklaması sırasında “Batı ülkemizi yok etmeye çalışıyor... Batı bize karşı nükleer şantaj yapıyor... Batı’ya söylüyorum, yanıt verecek çok sayıda silahımız var. Bu blöf değil.”v cümlelerini kullanmıştır. Aslında Rus liderin açıklamaları, Kazakistan, Belarus ve Sırbistan liderlerinden gelen uyarılarla birlikte düşünüldüğünde ve özellikle de Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic’in dünya çapında çatışmaların yaşanacağı bir savaşın yaklaştığını öne sürdüğü hatırlandığında,vii tüm dünyanın kaybedeni olacağı bir sürecin yaşanabileceğine işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir. Nitekim Rusya’nın “kısmi seferberlik” kararı vesilesiyle II. Dünya

Savaşı’ndan sonra ilk kez seferberlik kararı alması da meselenin ciddiyetini yansıtmaları bakımından son derece önemlidir.viii

Diğer taraftan Rusya’nın Ukrayna’daki savaşı ve Batı’yla olan gerilimi tırmandıracak bu adımın Avrupa’daki enerji krizini derinleştirmeyi amaçladığı da söylenebilir. Zaten Putin’in açıklamalarının enerji piyasalarında işlem fiyatların yükselmesine sebebiyet verdiği kısa süre içerisinde anlaşılmıştır.ix

Sonuç olarak Rusya, Ukrayna Ordusu’nun çeşitli bölgelerde taarruza geçmesinden rahatsızlık duymaktadır. Bu yüzden de Rus unsurlarının çekildiği yerlerde “taktiksel geri çekilme” işleminin yapıldığını göstermek istercesine, 21 Eylül 2022 tarihinde “kısmi seferberlik” ilan etmiştir. Bu karar, Moskova yönetiminin Ukrayna’da zafer şeklinde nitelendirebileceği bir netice elde etmekten başka bir düşüncesinin bulunmadığını göstermektedir. Bu çerçevede Putin, “kısmi seferberlik” kararıyla, Putin, Rusya’nın yenileceği bir savaşın tüm dünyanın kaybedeceği bir sürece evrileceği mesajını vermiştir. Açıkçası Moskova yönetiminin II. Dünya Savaşı’ndan sonra ilk kez seferberlik şeklinde bir karar alması, meselenin ciddiyetini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Zira Rusya, sahada karşılaştığı sorunların Batı’ya da bir faturasının çıkacağı göstermiş ve Putin, bu konuda blöf yapmadığını üstüne basa basa vurgulamıştır. Elbette bu durum, Ukrayna’nın Batı’dan aldığı destekler sebebiyle Kremlin’in savaşı Rusya-Batı mücadelesi olarak yorumlamasından kaynaklanmaktadır.

i “Putin Declares ‘Partial’ Mobilization Amid Ukraine Losses, Warns West of Nuclear Response”, The Moscow Times, <https://www.themoscowtimes.com/2022/09/21/putin-declares-partial-mobilization-amid-ukraine-losses-warns-west-of-nuclear-response-a78850>, (Erişim Tarihi: 21.09.2022).

ii Aynı yer.

iii Aynı yer.

iv Şafak Oğuz, “Russia-Ukraine War and the Growing Nuclear Risks”, ANKASAM, <https://www.ankasam.org/russia-ukraine-war-and-the-growing-nuclear-risks/?lang=en>, (Erişim Tarihi: 21.09.2022).

v “Rusya Devlet Başkanı Putin, Kısmi Askeri Seferberlik İlan Etti”, Habertürk, <https://www.haberturk.com/son-dakika-rusya-devlet-baskani-putin-kismi-askeri-seferberlik-ilan-etti-3522188>, (Erişim Tarihi: 21.09.2022).

vi Hüseyin Yeltin, “Ukrayna’daki Savaşın Kaybedeni Rusya mı Olacak?”, ANKASAM, <https://www.ankasam.org/ukraynadaki-savasin-kaybedeni-rusya-mi-olacak/>, (Erişim Tarihi: 21.09.2022).

vii “World Running Risk of Sliding into Global-Scale Conflict in Couple of Months-Vucic”, TASS, <https://tass.com/world/1510655>, (Erişim Tarihi: 21.09.2022).

viii “Ukraine War: Why is Putin Mobilizing Russia and What It Means”, Mint, <https://www.livemint.com/news/world/ukraine-war-why-is-putin-mobilizing-russia-and-what-it-means-11663743441082.html>, (Erişim Tarihi: 21.09.2022)

ix Scott Disavino, “Oil Gives up Gains as Soaring US Dollar Offsets Putin’s Troop Mobilization”, Reuters, Oil gives up gains as soaring US dollar offsets Putin’s troop mobilization, (Erişim Tarihi: 21.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Açık Balkan: Balkanların “Mini-Shengen”i

Balkanlarda bölgesel işbirliği arayışları, 1990’lı yıllara dayanmaktadır. 21 Aralık 1992 tarihinde imzalanan ve Avrupa Birliği (AB) üyesi olmayan ülkelerin yer aldığı Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (CEFTA), Balkanlarda ticari ilişkileri geliştirmek amacıyla imzalanan ilk anlaşmalardan biri olmakla birlikte hala etkindir. [1] Mevcut durumda Sırbistan, Arnavutluk, Kuzey Makedonya, Moldova, Karadağ, Bosna Hersek ve Kosova’nın CEFTA üyesi olduğu görülmektedir.

Günümüzde devam eden istikrarsızlık sürecine

rağmen Balkan ülkelerinin bölgesel işbirliğini arttırma çabası içerisinde oldukları görülmektedir. Bunun en somut örneği; Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Sırbistan’ın Avrupa Birliği (AB) mevzuatına uygun biçimde bölgesel işbirliğini derinleştirmek amacıyla Açık Balkan Girişimi için harekete geçmeleridir.

Balkanlar’ın “mini-Shengen”i olarak da nitelendirilen bu girişimin temeli, başlıca aktörler olarak görülen Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic, Arnavutluk Başbakanı Edi Rama ve Eski Kuzey Makedonya Başbakanı Zoran Zaev’in 2019



Sibel MAZREK
ANKASAM Medya
Koordinatörü

yılının Ekim ayında Sırbistan'ın Novi Sad şehrinde bir araya gelmesiyle atılmıştır. 29 Temmuz 2021 tarihinde Kuzey Makedonya'nın başkenti Üsküp'te kamuoyuna duyurulan bölgesel girişim[2] kapsamında, 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren üye ülkeler arasında ortak bir gümrük sistemi oluşturulması planlanmaktadır.[3]

Bu inisiyatif, kimi bölge uzmanları tarafından AB üyeliği sürecinde yer alan bu üç ülkenin kendi içlerinde “mini-Shengen” oluşturarak AB'ye karşı yaptığı bir hamle şeklinde yorumlanmaktadır.[4] Ancak ülke yönetimlerindeki kritik isimler, “mini-Shengen” olarak adlandırılan girişimin AB'ye bir alternatif olmadığını belirtmişlerdir. Örneğin dönemin Kuzey Makedonya Cumhurbaşkanı Stevo Pendarovski, Batı Balkanların AB'ye entegrasyonunun toplumun demokratik dönüşümü noktasında en iyi seçenek olduğunu ifade ederek inisiyatifin AB'ye alternatif oluşturmadığını açıklamıştır.[5]

Sırbistan Başbakan Yardımcısı Zorana Mihajlovic de “mini-Shengen”ın AB üyeliğinin yerini almadığını söylemiştir.[6] Fakat girişimin aktörlerinden biri olan eski Kuzey Makedonya Başbakanı Zoran Zaev, Balkanların artık AB'yi bekleyemeyeceğini ve müzakerelerin başarısızlığa uğradığını belirterek şunları söylemiştir: [7]

“AB üyelik süreçlerimiz başarısız olsa bile biz bölgeyi Avrupa'laştırmaktan vazgeçecek değiliz. Brüksel, süreci yavaşlatabilir; ancak biz, durup beklememeliyiz. Balkanlar, Avrupa'dan başka bir şey değildir. Üç ülkede AB yolundaki yükümlülüklerini yerine getirmeye devam edecek.”

Açık Balkan Girişimi'yle Ne Amaçlanıyor?

Açık Balkan Girişimi, AB üyeliğini hedefleyen Arnavutluk, Sırbistan ve Kuzey Makedonya arasında ortak bir bölgesel pazar oluşturulması ve mal ve hizmetlerin serbest dolaşımının kolaylaştırılması amacıyla kurulmuştur. Girişim; ithalat, ihracat ve mal dolaşımında bürokratik işlemleri azaltırken; iş gücü piyasasına serbest erişimi kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

Bu kapsamda üç ülkenin vatandaşlarının ilgili ülkelerdeki çalışma izinlerine yönelik kolaylaştırıcı düzenlemelerin yapılması öngörülmektedir.[8] 3 Ocak 2022 tarihinde girişim içinde yer alan ülkelerin liderleri tarafından imzalanan anlaşmayla veterinerlik, bitki sağlığı ve gıda güvenliği alanlarında gümrük prosedürleri azaltılmış ve bu kapsamda ürün analizlerinin yalnızca ürünün menşei olan ülkede yapılmasına ve diğer sınırlarda fiziki kontrol ve laboratuvar testlerinin uygulanmamasına karar verilmiştir.

Anlaşma, 420 milyon dolarlık ticaret hacmine sahip üç ülke arasında, akredite yöntemlerle yürütülen laboratuvar analizlerinin sonuçlarının tanınmasına dayanmaktadır.[9] Şartların sadece “Açık Balkan Girişimi”ne dahil olan ülkeler için geçerli olacak bu hamlenin bölgeye yıllık katkısının 3,2 milyar dolar (2,71 milyar euro) katkısı sağlaması öngörülmektedir.[10] Bunun yanı sıra Açık Balkan Girişimi, ticaret ağırlıklı bir platform olsa da imzalanan anlaşmanın 1 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğü girmesiyle, üç ülke arasındaki sınırların kalkması ve dolayısıyla pasaportsuz dolaşımın hayata geçirilmesi beklenmektedir.

Komşu Ülkeler Girişime Nasıl Bakıyor?

Balkanlarda bölgesel işbirliğini geliştirme çabaları olsa da buna Sırbistan tehdidiyle karşı çıkan devletler de mevcuttur. Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'ın oluşturduğu Açık Balkan Girişimi'ne Bosna Hersek, Karadağ ve Kosova potansiyel adaydır. Ancak bu üç ülke, bölgede tarihten gelen ve günümüzde varlığını koruyan sorunlar nedeniyle Sırbistan'ı büyük bir güvenlik tehdidi olarak gördüklerinden dolayı girişime katılmaya sıcak bakmamaktadır. Bununla birlikte Sırbistan'ın Kosova'yı halen kendi toprağı olarak görmesi, ülkenin girişime katılmasına yönelik siyasi bir çıkmazı da beraberinde getirmektedir.

Girişimin aktörleri olan Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'ın liderleri, AB mevzuatına uygun bir biçimde işbirliğinin yoğunlaştırılmasını öngören Açık Balkan Girişimi'nin AB üyelik sürecini kolaylaştıracağını belirtmişlerdir. Diğer bölge ülkeleri Bosna Hersek, Karadağ ve Kosova ise AB üyelik yolunda yürütülen Berlin Süreci'ne alternatif teşkil ettiği gerekçesiyle girişime katılmayı ilk aşamada reddetmişlerdir.[11] Açık Balkan Girişimi'ne ilişkin en sert tepkiyi veren kişi ise Kosova Başbakanı Albin Kurti olmuştur.[12]

Söz konusu açıklamasında Kurti, “Açık Balkan Girişimi”ni bölgede oluşturulmuş bir tuzak olarak nitelendirmiş[13] ve “Açık ve özgür bir Balkan'a sahip olmak için önce Sırbistan'ın değişmesi gerekiyor.” ifadelerini kullanmıştır.[14]

Başbakanı Rama ise girişime katılmayı reddeden; Kosova Başbakanı Kurti'yi eleştirerek Sırbistan'ın Kosova'yı tanımamasının tek yolunun bu bölgesel işbirliği inisiyatifinden geçtiğini öne sürmüştür.[15] Bunun yanı sıra girişimin önemli aktörlerinden olan Arnavutluk'ta “Açık Balkan Girişimi”ne karşı protesto gösterileri düzenlenmiştir. 21 Aralık 2021 tarihinde Tiran'da düzenlenen toplantıya katılan Sırbistan Cumhurbaşkanı Vucic'e yönelik Eski Başbakan Sali Berisha'nın çağrısıyla protesto gerçekleştirilmiş ve gösterilere Kosova'dan da çok vatandaş katılmıştır.[16]

2006 yılında Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Karadağ'ın ülkeyle Sırp Ortodoks Kilisesi Sorunu, Podgorica yönetimini Açık Balkan Girişimi'ne karşı temkinli yaklaşıma itmiştir.

Bosna Hersek ise bu üçlü ittifaka AB üyeliğine dair umutlarını riske atmaktan çekindiği için sıcak bakmasa da burada Sırbistan'ın asıl faktör olduğu düşünülmektedir. Bilhassa son zamanlarda Sırp ayrılıkçıların eylemleri karşısında Saraybosna'nın Belgrad yönetimiyle aynı ittifak içinde olmaktan kaçınacağı yadsınamaz. Ancak Kosova'ya nazaran Karadağ ve Bosna Hersek'in Açık Balkan Girişimi'ne katılma noktasında bir tutum değişikliğine gittikleri dikkatlerden kaçmamaktadır. Zira 7-8 Haziran 2022 tarihlerinde Kuzey Makedonya'nın Ohri kentinde düzenlenen Açık Balkan Girişimi Zirvesi'ne Bosna Hersek Başbakanı Zoran Tegetlija ve Karadağ Başbakanı Dritan Abazovic de ilk kez gözlemci olarak katılmıştır. Bu yüzden de Ohri'deki zirvede bilhassa Karadağ ve Bosna Hersek'in girişime dahil olması yönünde bir beklenti oluşmuştur.

Ohri'deki zirveden iki ay sonra Sırbistan'ın başkenti Belgrad'da düzenlenen zirveye de yine Karadağ ve Bosna Hersek'ten liderler düzeyinde katılım sağlanması, iki ülkenin ittifaka dahil olacağının sinyali olarak okunmaktadır. Nitekim liderlerin katıldıkları son iki zirvede verdikleri mesajlar, bu yöndeki beklentileri arttırmaktadır. Dolayısıyla düzenlenen son zirveyle Açık Balkan Girişimi'ne katılımı reddeden tek ülke Kosova olmuştur.

Sonuç olarak Açık Balkan Girişimi'ne katılmaya yönelik çağrılar karşısında Kosova'nın isteksiz olduğu görülürken; Arnavutluk Başbakanı Rama, Bosna Hersek, Karadağ ve Kosova'nın dahil olmayı kabul etmemesi halinde bile inisiyatifin devam edeceğini açıklamıştır.[17] Bununla birlikte bölge ülkeleri arasında çeşitli ihtilaflar nedeniyle sorunlar yaşayan, Bosna Hersek, Karadağ, Kosova'nın ve girişimin aktörleri olan Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'ın CEFTA'da yer alan altı Balkan ülkesi olmaları dikkat çekicidir.[18] Ancak bazı uzmanlar, CEFTA'nın halen etkin olmasının nedeninin bu ticaret anlaşmasının ülkelerin AB'ye katılmasına yardım etme üzerine imzalanmış olmasından kaynaklandığını belirtmektedir.[19] Fakat unutulmamalıdır ki; Batı Balkan ülkelerinin birbirleriyle olan sorunları devam ettiği sürece, AB üyeliği hiç de kolay değildir.

[1] “CEFTA Nedir? Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması”, History Hub, <https://trhistory-hub.com/cefta-nedir-orta-avrupa-serbest-ticaret-anlasmasi>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[2] “Batı Balkan Ülkelerinden ‘Açık Balkan’ Girişimi”, TRT Haber, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bati-balkan-ulkelerinden-acik-balkan-girisimi-598469.html>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[3] “As EU Membership Stalls, Balkan Countries Make Controversial Move to Create Their Own Mini-Schengen”, Euro News, <https://www.euronews.com/my-europe/2021/08/31/as-eu-membership-stalls-balkan-countries-make-controversial-move-to-create-their-own-mini-> (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[4] “Belgrade's ‘Serbian World’ Fantasies Jeopardise Balkan Cooperation”, Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2021/09/02/belgrades-serbian-world-fantasies-jeopardise-balkan-cooperation/>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[5] “Kuzey Makedonya Cumhurbaşkanı: Mini Schengen AB'ye Bir Alternatif Değil”, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuzey-makedonya-cumhurbaskani-mini-schengen-abye-bir-alternatif-degil/1652997>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[6] “Three Countries Agree Mini Schengen in the Balkans”, Euroactiv, <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/three-countries-agree-mini-schengen-in-the-balkans/>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[7] “Açık Balkan” Imzalanan Tüm Anlaşmalar Hemen Yürürlüğe Girecek”, Balkan Postası, <https://www.balkanpostasi.net/acik-balkan-imzalanan-tum-anlasmalar-hemen-yururluge-girecek/>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022)

[8] “Balkanlar: İşbirliği mi, neo-Yugoslavya'nın Gölgesi mi?”, Fikir Turu, <https://fikirturu.com/jeo-strateji/balkanlar-isbirligi-mi-neo-yugoslavyanin-golgesi-mi/>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022)

[9] “Açık Balkan” Girişiminin İlk Anlaşması Yürürlüğe Girdi”, TRT Haber, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/acik-balkan-girisiminin-ilk-anlasmasi-yururluge-girdi-641713.html>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[10] “As EU membership stalls, Balkan countries make controversial move to create their own mini-Schengen”, a.g.e., (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[11] “Vucic, Rama and Dimitrov Agree on Implementation Mechanism for Open Balkans Initiative”, Euroactiv, https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/vucic-rama-and-dimitrov-agree-on-implementation-mechanism-for-open-balkans-initiative/ (Erişim Tarihi: 09.04.2022).

[12] “Can the Open Balkans project succeed without half of the region?”, Emerging Europe, <https://emerging-europe.com/news/can-the-open-balkans-project-succeed-without-half-of-the-region/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2022).

[13] “Prime Minister Kurti: ‘Open Balkans’ is Vučić's Tendency to Open the Balkans to Russia and China, As Well As to Oligarchs and War Criminals”, The Prime Minister Office of Kosovo, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/prime-minister-kurti-open-balkans-is-vuicics-tendency-to-open-the-balkans-to-russia-and-china-as-well-as-to-oligarchs-and-war-criminals/>, (Erişim Tarihi: 09.04.2022).

[14] “For It to be an Open Balkan, Serbia Will Need to Change First, Said Kurti”, Euro News, <https://euronews.al/en/kosovo/2021/11/07/for-it-to-be-a-free-and-open-balkan-serbia-will-need-to-change-first-said-kurti>, (Erişim Tarihi: 09.04.2022).

[15] “Rama'dan ‘Açık Balkan’ Girişimini Boykot Eden Kosova Hükümetine Eleştiri”, Balkan News, <https://www.balkannews.com.tr/arnavutluk/rama-dan-acik-balkan-girisimini-boykot-eden-kosova-h782.html>, (Erişim Tarihi: 09.04.2022).

[16] “Arnavutluk'ta ‘Açık Balkan’ Girişimine Karşı Protesto Düzenlendi”, Haberler.com, <https://www.haberler.com/guncel/arnavutluk-ta-acik-balkan-girisimine-karsi-14612471-haber/> (Erişim Tarihi: 09.04.2022).

[17] “Rama for Euronews Albania: Open Balkan Will Continue even if Others Refuse to Join”, Euro News, <https://euronews.al/en/albania/2021/12/21/rama-for-euronews-albania-open-balkan-will-continue-even-if-others-refuse-to-join/>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[18] “Mini-Schengen: What Does This Accord Mean for the EU?”, ETIAS, <https://www.etiasvisa.com/etias-news/mini-schengen-balkans>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).

[19] “Can the Open Balkans Project Succeed without Half of the Region?”, a.g.m.



ANKASAM ANALİZ

Yunanistan'da Yaklaşan Seçimler ve İç Politika Dinamikleri

Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis, ülkedeki yoğun iç ve dış politika gündeminin arasında erken seçime gidileceği yönündeki tartışmalara genel seçimlerin zamanında; yani 2023 yılında yapılacağını belirterek bu tartışmalara son noktayı koymuştur. Lakin Miçotakis'in erken seçime gidilmeyeceği yönündeki açıklaması karşısında, siyasi partilerin seçim ve propaganda çalışmalarına hız verdiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra iç politikanın en sıcak başlığını oluşturan "telefon dinleme" olayının siyasi partilerin temel gündem maddelerinden olduğu gözlemlenmektedir. İç yüzünün henüz aydınlatılamadığı söz konusu "telefon dinleme" olayında, Panhelenist Sosyalist Hareket (PASOK) Partisi lideri Nikos Androulakis'in iktidar partisi Yeni Demokrasi (ND) tarafından dinlendiği ve hatta Radikal Sol Koalisyon (SYRIZA) Partisi'nin de dahil olmak üzere diğer meclis üyelerinin tele-



Sevinç İrem BALCI
ANKASAM Avrasya Araştırma Asistanı

fonlarının dinlendiğinin iddia edilmesi, Yunanistan iç siyasetinde koalisyonların yeniden şekillenmesine neden olabilir.

Yunanistan'da anketlerde ilk üçte olan partilerin (ND, SYRIZA, PASOK-KINAL Koalisyonu) ideolojik olarak bir yakınlıkları yoktur. ND muhafazakâr sağ, SYRIZA radikal sol, PASOK ise sosyal demokrat bir partidir. Muhalefet kanadında yer alan PASOK, daha önceleri ND'yi değil; SYRIZA'yı kendine rakip olarak görmüştür. Ancak son zamanlarda bu tutumun değiştiği görülmektedir. Dolayısıyla PASOK lideri Androulakis, kendisini Başbakan Miçotakis'in stratejik rakibi olarak tanımlamıştır. Bunun en temel nedeni ise Yunanistan Başbakanı Miçotakis'in rüşünü kanıtladığı platform olan Selanik Enternasyonal Fuarı'nda (TIF), PASOK liderine karşı bir meydan okuma gerçekleştirmesidir. Bu tür gelişmeler, ND ile PASOK arasındaki dinamikleri değiştirmiştir. İki parti birbirlerine karşı daha da düşmanca yaklaşmaya başlamıştır. Bu nedenle SYRIZA ile PASOK arasında parlamento içinde bir söylem birliği doğmuştur. Buna örnek olarak, SYRIZA ve PASOK'un "telefon dinleme" olayı hakkında ortak bir araştırma komisyonunun kurulmasına öncülük etmeleri gösterebilir.

PASOK'la olan çekişmenin yanı sıra günümüz konjonktüründe ND'nin stratejik rakibi SYRIZA'dır. ND, kendi iktidarını tek başına kurmak istemektedir ve güçlü bir PASOK'un varlığı, kuşkusuz buna yardımcı olmaktadır. Androulakis'in ND lideri Miçotakis'in gündeminde sıkça yer alması, PASOK'un SYRIZA'ya karşı güçlendirilmeye çalışıldığını göstermektedir. Öte yandan ND, Merkez Sol'un daha sağında kalan kanadını SYRIZA karşısı tabanda bir iletişim kanalı açarak sarsmaya çalışmaktadır.

İktidar partisi ND, mevcut anket sonuçlarına göre %35 oy oranıyla birinci parti konumundadır. Bunu, %27'yle SYRIZA ve %14'le PASOK-KINAL Koalisyonu takip etmektedir. Ancak "telefon dinleme" olayının giderek derinleşmesi ve hükümet tarafından konuya ilişkin detaylı bir açıklamanın yapılmaması, ND'nin oy oranının azalmasına sebebiyet vermektedir. Bununla birlikte SYRIZA da söz konusu olayı gündemde tutarak ND'nin gücünü zayıflatmaya çalışmaktadır.

Bu iç dinamiklerin yanı sıra Miçotakis Hükümeti'nin Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan da etkilendiği görülmektedir. Kış mevsiminin yaklaşmasıyla birlikte daha çok hissedilmeye başlanan enerji krizi hasebiyle hükümetin üzerindeki baskı daha da artmaktadır.

Hükümet kanadından enerji krizi konusunda vatandaşların mağdur edilmeyeceği açıklansa da Yunanistan'ın mevcut durumda Rusya ve birkaç Körfez ülkesi dışında pek alternatifi bulunmamaktadır. Nitekim Atina yönetimi, enerji ve özellikle de doğalgaz konusunda Gazprom'dan enerji tedarik etmeye devam edeceklerini açıklamıştır.[1] Ancak Bulgaristan'da geçici hükümetin enerji konusunda Gazprom'la görüşmesi halkta tepki uyandırırken; buna benzer bir durumun Yunanistan'da yaşanmadığı görülmektedir. Zira Yunan kamuoyuna bakıldığında, Rusya karşıtlığının veya "Rusofobinin" olmadığı görülmektedir. Bunun en temel sebebi olarak Yunanistan'ın eski bir Sovyetler Birliği ülkesi olmaması gösterilebilir. Bu yüzden Yunan halkının önemseydiği en temel mevzu, kışı rahat geçirip geçirmeyecekleridir. Bir diğer ifadeyle, ülke genelinde diğer Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde olduğu gibi bir Avrupalı hassasiyeti bulunmamaktadır. Bu sebeple Miçotakis, Gazprom'la anlaşırca, halkın tepkisinden yana bir sorun yaşamayacaktır.

Sorun yaşayacağı asıl konu, AB'nin buna tepkisi olacaktır. Zira Ukrayna'nın yanında olduğunu açıkça ifade eden AB, Rusya'ya yaptırımların uygulanması konusunda üye ülkelerin özen göstermesini beklemektedir. Bundan dolayı muhalefet partilerinin iktidar partisini sıkıştırabilmesi için elindeki imkanlar, bu iki konudan ibarettir. Seçim yarışında muhalefet partileri arasında önde giden SYRIZA'nın oy oranı giderek yükselmektedir. Ancak %27 oy oranı tek başına iktidar olması için yeterli değildir. SYRIZA'nın iktidara gelmesi için parlamentoda 151 sandalyeye sahip olması gerekmektedir. Lakin SYRIZA Genel Başkanı Alexis Çipras, seçimleri garanti edebilecek bir gücü elinde bulundurmamaktadır.

Bu noktada Yunanistan'daki partilerin öncelikle tek başlarına hükümet kurma isteklerinin en önemli prensip olduğunu unutmamak gerekmektedir. Bu nedenle Çipras, partisini hükümete taşımak için PASOK'la koalisyon kurmayı düşünmemektedir. Her ne kadar parlamento içinde iki parti, benzer bir söylem geliştirse de meclis dışında görüş ayrılıkları söz konusudur.

Ayrıca Yunan kamuoyunda tek başına ND iktidarı isteyenlerin oranı %30, tek başına SYRIZA hükümeti isteyenlerin oranı %17,7'dir. %12,6'lık bir kesim SYRIZA-PASOK koalisyonu isterken; ND-PASOK koalisyonundan yana olanların oranı %8,5'tir. %7,9'luk bir kesim ise ND-SYRIZA-PASOK koalisyonuna sıcak bakmaktadır.[2]

Tüm bunların yanı sıra 2018 yılında kurulmuş, pro-Avrupacı sol bir parti olan ve ideolojik olarak SYRIZA'nın daha solunda yer alan Avrupa Gerçekçi İtaatsizlik Cephesi (MeRA25) de Yunanistan'daki siyasal analistler tarafından muhtemel koalisyon grupları içinde konuşulmaktadır. Ancak bu senaryolara yanıt olarak partinin genel sekreteri Yannis Varufakis, ND'yi eleştirirken; bu eleştirilerin hedefi olarak PASOK ve SYRIZA'yı da seçmiştir. TIF'te yaptığı konuşmada Varufakis, SYRIZA ve PASOK'a "oligarklara itimat ve garanti verirken birçoklarına destek sözü veriyorlar." ifadeleriyle eleştirilerini yöneltmiş ve SYRIZA'yla eş başkanlık içeren bir hükümeti kabul etmeyeceğini belirtmiştir. [3] Böylelikle MeRA25'in de dahil olduğu SYRIZA-MeRA25 veya PASOK-SYRIZA-MeRA25-KKE (Yunanistan Komünist Parti) koalisyon ihtimal-leri zayıflamıştır.

Sonuç olarak, Yunanistan'da ideoloji fark etmeksizin tüm partiler tek başına iktidar olmayı hedeflemektedir. Mevcut durumda Miçotakis liderliğindeki ND Partisi, anketlerde birinci sırada yer alsa da oy oranı, 2018 senesindeki seçimlerinde aldığı oyun oldukça altında görülmektedir. Buna karşılık Çipras liderliğindeki SYRIZA Partisi ise yükseliş eğilimindedir; fakat 2023 baharına kadar çoğunluğu elde edip edemeyeceği soru işaretidir. PASOK-KINAL Koalisyonu ise "telefon dinleme" olayından ötürü Miçotakis Hükümeti'ni sıkıştırmakla meşguldür. Ancak anketlere göre, PASOK-KINAL'ın başka partilerle koalisyon yapmadan birinci parti çıkmasına imkân yoktur. Tüm bu gelişmeler ise Yunanistan'da yeni hükümet kurmak için gündeme gelebilecek koalisyon ihtimallerini tartışmaya açmaktadır. Ancak mevcut durumda hem yapısal ve ideolojik ayrımlar hem de parti politikaları gereği, partiler tarafından olası koalisyonlar hakkında kesin yorumlar yapılamamaktadır. Hiç şüphesiz bu durum, 2023 yılına doğru daha belirgin bir görünüm kazanacaktır.

[1] "A New Gazprom plant is Shipping Its First Liquefied Natural Gas Cargo to Greece just 6 Months after the EU Vowed to Drastically Reduce Russian Gas Imports", Markets Insider, <https://markets.businessinsider.com/news/commodities/portovaya-new-gazprom-plant-ships-first-lng-gas-cargo-greece-2022-9>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[2] Aydın Bostancı, "Anket: İşte ND ile SYRIZA Arasındaki Fark", Azınlıkça, <https://azinlikca1.net/yunanistan-bati-trakya-haber/item/60712-anket-iste-nd-ile-syriza-arasindaki-fark>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).

[3] "Βαρουφάκης: ΣΥΡΙΖΑ και ΠΑΣΟΚ δίνουν διαπιστευτήρια στους ολιγάρχες – Όχι σε συγκυβέρνηση με Τσίπρα, Οικονομικός Ταχυδρόμος, <https://www.ot.gr/2022/09/15/epikairothta/varoufakis-syriza-kai-pasok-dinoun-diapisteytiria-stous-oligarxes-oxi-se-sygkyvernisi-me-tsipra/>, (Erişim Tarihi: 16.09.2022).



ANKASAM ANALİZ

Özbekistan'ın Afganistan'daki Yapıcı Rolünden Kim Neden Rahatsız?

Terör örgütü Devletü'l Irak ve's Şam'ın (DEAŞ) sözde Horasan Emirliği (ISKP), Afganistan'da düzenlediği saldırılar nedeniyle söz konusu ülkeyi istikrarsızlaştıran ve Afganistan'ın da ötesinde bölgesel güvenlik ortamını tehdit eden aktörlerin başında gelmektedir. Oysa Afgan Sorunu karşısında bölge devletleri, işbirliğini esas alan yapıcı bir tavır geliştirmektedir. Bu yüzden de terör örgütü DEAŞ, bir anlamda Taliban'ın bölgeyle ve özellikle de Özbekistan ve Türkmenistan'la geliştirdiği ilişkileri hedef alan bir tav-

ır içerisinde. Zira Taşkent ve Aşkabat, Afgan Sorunu'nun çözümü noktasında gerek insanı merkeze alan yapıcı diplomasi anlayışlarıyla gerekse de Afganistan'ı uluslararası işbirliğine çekmek amacıyla geliştirdikleri projelerle ön plana çıkan aktörlerdir.

Türkmenistan'ın Afganistan politikasındaki barışçıl diplomasi anlayışına daha önce Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) tarafından yayınlanan analizlerde detaylı bir



Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
Uluslararası İlişkiler
Uzmanı

şekilde yer verilmiştir. Özellikle de ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un kaleme aldığı "Türkmenistan'ın Afganistan'daki Barışçıl ve İnsani Diplomasisi" başlıklı analiz,[1] konunun anlaşılabilmesi noktasında son derece ufuk açıcı bir çalışma olarak nitelendirilebilir. Bu analizde ise Özbekistan'ın Afgan politikasındaki yapıcı tutumuna ve bu bağlamda terör örgütü DEAŞ'ın Özbekistan-Taliban ilişkilerini istikrarsızlaştırma çabalarına değinilmektedir. Zira Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın Şevket Mirziyoyev, 15-16 Eylül 2022 tarihinde gerçekleşen Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÇ) Semerkant Zirvesi'nde yaptığı konuşmada Özbekistan'ın Afganistan'da barış ve istikrardan yana olduğunu, Afganistan'a yaptırım uygulamanın ülkede aşırılıkçılığı arttıracaklarını ve bu yüzden de Taşkent'in Kabil'le yapıcı bir diyalog geliştirilmesini önemseydiğini söylemiştir.[2] Bu da Özbekistan'ın Afgan Sorunu'ndaki yapıcı rolünü bir kez daha gündeme getirmiştir.

Bilindiği üzere terör örgütü DEAŞ, Suriye İç Savaşı'nda ortaya çıkmış ve bir dönem, Suriye ile Irak'ta önemli bir saha hakimiyetine ulaşmıştır. Bu süreçte DEAŞ terör örgütünün küresel hilafet iddiasına paralel olarak dünyanın çeşitli coğrafyalarından terör örgütü DEAŞ'a katılan gruplar olmuştur. Bunlardan biri de çeşitli bölgesel terör örgütlerinin birleşerek DEAŞ terör örgütüne biat etmesiyle ortaya çıkan ISKP'dir.

Bu noktada terör örgütlerinin büyük güçler arasındaki mücadelede vekil aktör olarak kullanıldığı realitesi göz ardı edilmemelidir. Aynı zamanda Suriye ve Irak'taki DEAŞ'a bağlı terörist unsurların Amerikan eskortluğunda Afganistan'a taşındığına ilişkin görüntüleri hatırlamakta da fayda vardır. Zira küresel güç mücadelesinin Ortadoğu'dan Hint-Pasifik coğrafyasına kaydığı günümüz konjonktüründe, vekalet savaşlarının da Güney Asya-Orta Asya hattına taşınmak istendiği görülmektedir. Aslında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afganistan'dan çekilmesini de bu perspektif üzerinden okumak gerekmektedir.

ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin arka planında iki önemli rakibini istikrarsızlaştırma hedefinin bulunduğu söylenebilir. Bu rakiplerinden biri Çin; diğeri ise Rusya'dır. Washington yönetimi, çekilme sürecinde oluşacak güç boşluğunun radikal terör örgütleri tarafından doldurulması durumunda, terörün ve radikalleşmenin Vahan Koridoru üzerinden Çin'e sirayet edebileceğini düşünmüştür.

Şüphesiz ABD'nin istikrarsızlaştırmak istediği ikinci ülke ise Rusya'dır. Terör örgütü DEAŞ'ın Orta Asya devletleri tarafından terör örgütü olarak görülen grupları bünyesinde barındırması, bahse konu olan örgütün faaliyetlerinin Orta Asya'da da istikrarsızlık yaratabileceği anlamına gelmektedir. Böylesi bir durumda Fergana Vadisi'nde işlerin kontrolden çıkacağını ve vekalet savaşlarının Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'ın doğrudan taraf olacağı bölgesel bir savaşa evrilebileceğini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu senaryoda gerek bölgesel savaşın Rusya'yı istikrarsızlaştırma olasılığı ve gerekse de radikalleşme ve terörün Afganistan-Orta Asya hattı üzerinden Rusya Müslümanlarına sirayet etme ihtimali vardır. Dolayısıyla küresel güç mücadelesinde vekalet savaşlarının ve terörün Afganistan üzerinden Pakistan, Çin, Rusya ve Orta Asya ülkelerini içerecek şekilde yeni bir coğrafyaya taşınmak istendiği söylenebilir.

Dahası Batı'nın Taliban'ı ve dolayısıyla Afganistan'ı uluslararası toplumdan izole etmeyi amaçlayan yaklaşımı da Taliban'ı radikalleştirme amacı bulunan bir girişim şeklinde yorumlanabilir. Lakin bölge devletlerinin oynanan oyunun farkında oldukları da vurgulanmalıdır. Bu nedenle de bölge devletleri, Taliban'ı uluslararası işbirliği zeminine çekmeye çalışmakta ve Afganistan'ı projelere dahil eden yapıcı bir tavır takınmaktadır. Bu yaklaşımı içselleştiren devletlerin başında ise Özbekistan gelmektedir.

Taşkent yönetiminin Afgan Sorunu'ndaki yapıcı rolünün temelinde bölgedeki radikalleşmenin Fergana Vadisi'ne sirayet etme ihtimalinden duyduğu endişe yer almaktadır. Çünkü Fergana merkezli bir krizin Özbekistan'ı savaşın içine çekme olasılığı vardır.[3] Taşkent'in Taliban'la de facto da olsa ilişki kurmasının temel nedeni de bu risktir. Buna ek olarak Taşkent yönetimi tarafından terör örgütü olarak kabul edilen çeşitli grupların da ISKP'ye bağlılık bildirdiği bilinmektedir. Bu yüzden de Taşkent, Afganistan'da radikalleşmenin yükselişinin Özbekistan'ı istikrarsızlaştırabileceği kanaatindedir.

Bu kapsamda Özbekistan, Afgan Sorunu'nun çözümü için etkin bir çaba harcamaktadır. Söz konusu çabanın en somut örneği, henüz Taliban iktidara gelmeden önce Taşkent'te düzenlenen "Orta ve Güney Asya: Bölgesel Bağlantısallık, Sınamalar ve Fırsatlar Konferansı"dır. [4] Sayın Mirziyoyev'in bölgesel barışın inşası noktasında inisiyatif aldığını gösteren mevzubahis konferans, çok sayıda devleti kolektif bir biçimde hareket etmeye yönlendirmesi bakımından mühim bir gelişme olarak ifade edilebilir.

Taşkent, Taliban iktidarında da bu yapıcı tutumunu sürdürmüştür. Bu anlamda Özbekistan'ın Afganistan'a yönelik yaklaşımında insanı merkeze alan kamu diplomasisinin kritik bir yere sahip olduğu vurgulanmalıdır. Ayrıca Orta Asya ile Güney Asya arasındaki bağlantıyı sağlayan bir köprü konumunda bulunan Özbekistan, Tirmiz-Mezar-ı Şerif-Kabil-Peşaver Demiryolu Projesi aracılığıyla Afganistan'ı uluslararası işbirliğine ve projelere de dahil etmeye çabalamaktadır.[5]

İşte bu konjonktürde ISKP terör örgütü, Afganistan'ın komşuları nezdinde Taliban'ın güvenilirliğini zedeleme arzusundadır. Fakat Özbek devlet aklı, "Yeni Büyük Oyun"un başlıca oyun sahası olan Afganistan'da kurgulanan bu senaryonun farkındadır. Nitekim bu farkındalık, yukarıda da belirtildiği üzere, 15-16 Eylül 2022 tarihlerinde Semerkant'ta ŞİÖ Liderler Zirvesi'nde de Sayın Mirziyoyev'in konuşmasına yansımıştır.

Sonuç olarak vekalet savaşlarının Ortadoğu'dan Orta Asya-Güney Asya hattına kaydığı günümüzde, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi, söz konusu ülkede bir güç boşluğu oluşmasını beraberinde getirmiştir. Bu anlamda DEAŞ terör örgütü başta olmak üzere çeşitli terör örgütleri, söz konusu güç boşluğunu doldurmaya odaklanmıştır. ABD'nin planı, bölgedeki istikrarsızlığı arttırmaktır. Terör örgütü ISKP ise eylemleriyle bölgedeki tansiyonu yükselten başlıca aktör konumundadır. Bu anlamda ISKP terör örgütü, özelde Özbekistan-Taliban hattındaki de facto ilişkileri ve genelde ise bölgesel işbirliği, güvenlik, barış ve refah arayışlarını sabote etmeye çalışmaktadır.

[1] Mehmet Seyfettin Erol, "Türkmenistan'ın Afganistan'daki Barışçıl ve İnsani Diplomasisi", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/turkmenistanin-afganistandaki-bariscil-ve-insani-diplomasisi/>, (Erişim Tarihi: 20.09.2022).

[2] "Uzbek President Calls for Constructive Contact With Kabul", Tolonews, , (Erişim Tarihi: 18.09.2022).

[3] Mehmet Seyfettin Erol-Doğacan Başaran, "Afganistan Merkezli Gelişmelerin Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiğine Etkileri", Demokrasi Platformu, 10(35), 2021, s. 22.

[4] "Tashkent to Host Conference on Regional Connectivity", The Asia Today, <https://theasiatoday.org/news/central-asia/conference-titled-central-and-south-asia-regional-connectivity-challenges-and-opportunities-will-be-held-in-tashkent/>, (Erişim Tarihi: 21.10.2021).

[5] Emrah Kaya, "Özbekistan Dış Politikasında Yumuşak Güç Uygulamaları ve Afganistan", ANKASAM, Özbekistan Dış Politikasında Yumuşak Güç Uygulamaları ve Afganistan, (Erişim Tarihi: 21.04.2022).



ANKASAM ANALİZ

Ermenistan KGAÖ Üyeliğini Askıya Alabilir mi?

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi liderliğindeki bir heyet, 18 Eylül 2022 tarihinde Erivan'ı ziyaret etmiştir. Ziyaretin programı, Ermenistan'ın güvenlik sorunları hakkında, üst düzey siyasi liderlerle yapılacak görüşmeleri içermiştir. Yaptığı açıklamada Pelosi, Ermenistan'ın ekonomik ve güvenlik konularında ABD'den ne beklediğini anlamak için bir Kongre heyetinin Erivan'a geldiğini belirtmiştir. Ona göre, ziyaret çerçevesinde savunma konularındaki işbirliği değerlendirilmiştir. Pelosi, ABD'nin Karabağ'daki anlaşmazlığın çözümüne yönelik taahhüdünü de vurgulamıştır.[1]

Ziyaret, Ermenistan'ın Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) müttefikleri konusunda yaşadığı hayal kırıklığının gölgesinde gerçekleşmiştir. 13-14 Eylül 2022 tarihlerinde onlarca askerin hayatını kaybettiği Azerbaycan-Ermenistan sınır çatışmalarının başlamasından hemen sonra Erivan, diğer meselelerin yanı sıra "ülkenin toprak bütünlüğünü" yeniden sağlamak için KGAÖ anlaşmasının, askeri yardımı da içeren 4. maddesinin işletilmesini istemiştir.

Söz konusu çağrı nedeniyle ittifak, sahada ki durumu değerlendirmek için ülkeye bir misyon göndermeye karar vermiştir. Misyonun



Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM
Avrasya Uzmanı

öncü grubu, taraflar zaten bir ateşkes sağlamayı başarmışken; Erivan'a gitmiştir. KGAÖ Genel Sekreteri Stanislav Zas'ın ise bölgeye bir hafta sonra gideceği belirtilmiştir. Ermenistan ise KGAÖ'nün bu yaklaşımı nedeniyle hayal kırıklığına uğramıştır.

Pelosi'nin ziyareti, bir ay önce kararlaştırılmış olsa da ziyaretin sınır çatışmalarından hemen sonra gerçekleşmesi, Ermeni toplumunda yüksek beklentilere yol açmıştır. Aynı zamanda Pelosi de bu beklentileri arttıracak bir duruş sergilemiştir. Zira ABD Temsilciler Meclisi Başkanı, konuyla ilgili şu yorumu yapmıştır:[2]

"Bugün ABD'den Ukrayna'ya, Tayvan'dan Ermenistan'a kadar, demokrasi ve otokrazi arasında bir seçimle karşı karşıyayız ve biz bir kez daha demokrasiyi seçmeliyiz."

Pelosi, bahsi geçen açıklamasıyla Ermenistan'ın, Rusya'dan yana değil; demokrasiyi temsil eden ABD'den yana seçim yapması gerektiğini ima etmiştir. ABD Temsilciler Meclisi Başkanı'nın bu tür karşılaştırmaları, Ermenistan'daki gruplara da ilham vermiştir. Nitekim Pelosi'nin sözleri ile KGAÖ'nün verdiği tepki arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Ermenistan Parlamentosu Başkanı Alen Simonyan, KGAÖ'nün Azerbaycan'la sınır ihtilafları bağlamında Ermenistan'ın yardım çağrısına yönelik eylem ve tepkisinden memnuniyetsizliğini dile getirmiş ve Rusya'dan daha önemli bir destek beklediklerini belirtmiştir. Simonyan'ın açıklaması şu şekildedir: [3]

"Tabii ki memnun değiliz... KGAÖ'nün neyi neden yapmadığını uzun süre halka açıklayamayacağız. Ve tabii ki bundan bir sonuç çıkaracağız, zaten yapıyoruz ve yaptık."

Ayrıca Simonyan, "Ancak bugün ani hareketlerde bulunmak için doğru zaman değil." diyerek Ermenistan'ın KGAÖ'den ayrılma noktasında doğru zamanı beklediğini ifade etmiştir.[4]

Ermenistan Güvenlik Konseyi Sekreteri Armen Grigonyan da çeşitli medya kuruluşlarına verdiği röportajlarda, Erivan'ın KGAÖ'nün Azerbaycan'a tepkisiz kalmasından ötürü memnuniyetsizlik içerisinde olduğunu söylemiştir. Grigonyan, Azerbaycan'la yaşanan olaylara dair aşağıdaki değerlendirmede bulunmuştur: [5]

"KGAÖ, Erivan'ın beklentilerini karşılamamıştır... Ermenistan'ın KGAÖ üyeliğini askıya alıp almaması konusunu Ermenistan değil; KGAÖ düşünmeli... Erivan, KGAÖ'nün işlediğine inanmaktaydı; ancak bu konudaki umutlarımız, artık uçtu."

Öte yandan Simonyan, ABD'nin Ermenistan'ın siyasi ve ekonomik hayatında kilit bir yere sahip olduğunu ve Ermenistan ile Azerbaycan arasında ateşkesin kurulmasında büyük rol oynadığını açıklayarak[6] Ermenistan'ın sorunlarında ve Karabağ Meselesi'nin çözümünde belirleyici olanın Rusya değil; ABD olduğunu öne sürmüştür.

Özetle KGAÖ'nün Ermenistan'dan ve Erivan'ın da KGAÖ'den uzaklaştığı görülmektedir. Bu süreç yeni başlamamıştır. İttifak, Azerbaycan-Ermeni çatışmasının şiddetlendiği her dönemde kendini olaylardan uzak tutmaya özen göstermiştir. Nitekim 2020 yılında Karabağ'da çatışma patlak verdiğinde de KGAÖ, savaşın Ermenistan dışında devam ettiğini ve bu yüzden de sürece müdahale etmeyeceğini belirtmişti. Yani Bakü-Erivan hattındaki tansiyonun yükseldiği süreçlerde ittifak, sınır çatışmalarına karışmadığını açıklayan bir duruşa sahiptir. Nitekim KGAÖ Ortak Karargâhı Başkanı Anatoly Sidorov, çatışmalar nedeniyle ziyaret ettiği Ermenistan'a varmadan önce, bu ülkeye hiçbir askeri birliğin gönderilmeyeceğini açıklayarak aynı tavrı sürdürmüştür.

Söz konusu açıklamasında Sidorov, KGAÖ Devlet Başkanları'nın oybirliğiyle Ermenistan ile Azerbaycan arasında var olan bu sorunun siyasi ve diplomatik yöntemlerle çözülmesi gerektiğini beyan ettiklerini, herhangi bir askeri güç kullanımı ve hatta KGAÖ'nün müdahalesinin gündemde olmadığını ve yakın gelecekte de böyle bir gelişmenin yaşanmayacağını belirtmiştir.[7]

Esasen KGAÖ-Ermenistan ilişkileri, sadece Rusya-Ermenistan münasebetlerinin gölgesinde gelişmemektedir. Mevzubahis örgütün üyelerinden Kazakistan da askerlerini çatışma bölgesine göndermeyeceğini net bir şekilde ifade etmiştir. Örneğin Kazakistan Meclisi Savunma ve Güvenlik Komitesi Üyesi Aydos Sarım, Erivan'ın KGAÖ'dan askeri yardım talep etmesinin ardından Kazakistan'ın bölgeye asker göndermekle ilgilenmediğini söylemiştir. Ayrıca Sarım, Kazakistan'ın Ermenistan'ı, Azerbaycan'la ilişkilerin zararına olacak şekilde destekleyemeyeceğini dile getirmiştir. Bununla birlikte Kazakistan kamuoyunun Azerbaycan'ı desteklemeye daha meyilli olduğunu da dile getirmiştir.[8]

Rusya da Azerbaycan'la münasebetlerini Ermenistan'la olan ilişkilerinden daha fazla önemsemektedir. Moskova'ya göre Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Azerbaycan'la çatışmaların yaşandığı durumlarda Rusya'ya ihtiyaç duymakta ve Kremlin'in bölgedeki nüfuzunu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışmaktadır. Fakat Ermenistan'a yönelik herhangi bir güvenlik riskinin olmadığı durumlarda ise Paşinyan yönetimi, Rusya'ya

zakistan Cumhurbaşkanı, “İlk Cumhurbaşkanı’nın tarihe geçen başarılarını takdir edelim. Yapılan hatalar ise yeni liderler için ders olsun.” diyerek ülkedeki değişimin yönünü ortaya koymuştur. Kazakistan artık normalleşme sürecinden gelişme sürecine geçmiştir. “Yeni Kazakistan” adı altında formüle edilen mekanizmalar sayesinde ülkede istikrar ve sürdürülebilir kalkınma hayata geçirilecektir.

Kazakistan’daki dönüşümün yönü, geçmişin birikimini reddetmediği gibi, halkını refah içinde yaşatan bir devlet yaratma hedefine de işaret etmektedir. Nitekim Sayın Tokayev, “Şüphesiz Elbaşı Bağımsız Kazakistan’ın kurucusu olarak ülkemizin ve dünyanın tarihinde kalacaktır. Kurucu Cumhurbaşkanı’nın 30 yıl boyunca ülke çıkarları için yaptığı çalışmalar göz ardı edilemez. Bu, tarihimize kötülük etme anlamına gelir.” diyerek geçmişin birikimi ile yeni bir gelecek vizyonunu birleştirmeye çalıştığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla Kazakistan, 30 yıllık bağımsızlık döneminde Ulu Bozkır’da inşa etmeyi başardığı güçlü devlet kültürüyle yeni bir günün şafağındadır. Bu çerçevede verdiği ilk mesaj demokratikleşme olan Sayın Tokayev, “Aynı zamanda Devlet Başkanı olarak şeffaf ve adil bir siyasi rekabetin olacağını garanti ediyorum.” demiştir. Diğer yandan ülkedeki sivil toplumun güçlendirilmesi de amaçlanmaktadır. Böylece devlet ile toplum arasında güçlü bir bağ kurulacak ve karşılıklı güven anlayışı doğrultusunda sağlıklı bir yönetim anlayışı inşa edilecektir.

Buna ek olarak partililerine seslenen Kazak lider “Nur-Otan, Kazakistan’ın yeniden inşası ve modernizasyonu için büyük bir itici güç olarak hareket etmeli ve reformların uygulanmasında aktif rol almalıdır.” açıklamasında bulunmuştur. Sayın Tokayev’in protestoların başından itibaren yaptığı vurgu, ülkedeki gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmesi gerektiği şeklindedir. Bu anlamda Kazakistan Cumhurbaşkanı, mühim reformların yapılacağını belirtmekte ve partililerin de bu süreci desteklemesini beklemektedir. Üstelik bunun sadece Nur-Otan Partisi’yle sınırlı olmadığı ve diğer partilere de önemli görevler düştüğü en üst merciden dile getirilmiştir. Bu çerçevede Kazakistan Cumhurbaşkanı, “Reformlar insanları değiştirmek anlamına gelmiyor. Reformlar her şeyden önce sistemde değişiklikler.” demiş ve sözlerine “Ülkemizdeki parlamenter sistemde reformlar yapmayı ciddi olarak düşündüğümü söyleyebilirim.” şeklinde devam etmiştir.

Dahası ülkede parlamenter sistemin reformuna dair mühim mesajlar verilirken; ekonomik ve siyasi reform adımlarının da demokratikleşme sürecine paralel bir şekilde atılacağı anlaşılmaktadır. Bu da ülkenin liberalleşmesi sürecine daha sağlıklı bir boyut kazandıracaktır.

“Az konuşup çok çalışmak gerekir.” diyen Sayın Tokayev, “Aslında Nur-Otan devletçiler partisi olmalıdır. Parti üyelerinin devletin çıkarlarını her şeyin üstünde tutması lazım.” sözleriyle, partiyi devletin üzerinde gören her türlü yaklaşımı reddettiğini de gözler önüne sermiştir. Cumhurbaşkanı olduğu günden itibaren “Halkın Sesini Duyan Devlet Modeli” çerçevesinde “Halkını yaşat ki devlet yaşasın.” şiarıyla hareket eden Kazakistan Cumhurbaşkanı, ülkede gerçekleşen protestoları, Kazakistan’ın bağımsızlığından itibaren karşılaştığı en zor sınav şeklinde nitelendirmiş ve ülkenin bu testi başarıyla atlattığını ifade etmiştir. Sayın Tokayev’in olaylardan çıkarılacak dersler olduğunu belirtmesi ise demokratik ve barışçıl taleplerin Kazak devleti tarafından çok iyi anlaşıldığını göstermiştir.

29 Ocak 2022 tarihinde ise Khabar TV’de Kazak liderin bir röportajı yayınlanmıştır. Kazakistan Cumhurbaşkanı, bu röportajda da mühim açıklamalarda bulunmuştur. Demokratikleşme vurgusunu sürdüren Sayın Tokayev, Cumhurbaşkanlığı görev sürelerine ilişkin kısıtlamaları aşmanın bir yolunu aramayacağına söz vermiştir. Bu röportajın en dikkat çekici yanı ise Sayın Tokayev’in kendisini övme girişimlerine yönelik sorulan soruya verdiği “şimarmaya karşı doğal bağımsızlığa sahip olduğu” yönündeki cevaptır. Kuşkusuz bu yanıt, Kazakistan Cumhurbaşkanı’nın görevinin getirdiği sorumluluğun farkında olduğunu net bir biçimde ortaya koymaktadır.



ANKASAM ANALİZ

Rusya’nın Kısmi Seferberlik Hamlesi

21 Eylül 2022 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, “kısmi seferberlik” ilan edildiğini duyurmuştur. Kremlin’den yapılan açıklamada, söz konusu kararın, “ülkenin toprak bütünlüğünü korumak ve kurtarılan topraklardaki vatandaşların güvenliğini sağlamak için verildiği” ifade edilmiştir. Ayrıca açıklamada, “yalnızca neo-Nazi oluşumlara değil; kolektif Batı’nın tüm askeri baskılarına” karşı durulacağı da vurgulanmıştır.[1]

Konuya ilişkin yaptığı değerlendirmede Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu ise Ukrayna’daki 1000 km’lik temas hattını ve “kurtarılmış bölgeleri”

kontrol etmek gerektiğini, bu sebeple toplam 300.000 yedek askerin göreve çağrılacağını, bunun da ülkenin toplam seferberlik kaynağının sadece %’inden biraz fazlası olduğunu dile getirmiştir.[2]

Öte yandan Putin, yalnızca yedek asker listesinde bulunanların zorunlu askerliğe tabi olduğunu şu ifadelerle vurgulamıştır:[3]

“Bunlar; askerlik hizmeti yapmış, askeri uzmanlığa sahip ve deneyimli kişilerdir. Ayrıca bu insanlar, ilgili birimlerine gönderilmeden önce ek eğitime tabi tutulacaktır.”



**Aidana
BAKTYBEK KYZY**

24 Şubat 2022 tarihinde Putin'in "Kiev rejimi tarafından sekiz yıl boyunca soykırıma maruz kalan mağdurların korunması"[4] iddiasıyla başlattığı özel askeri operasyon kapsamında Rus askerleri, savaşın ilk günlerinde hızlı bir ilerleme kat ederek Donbas sınırlarına alan üstünlüğünü elde etmeyi başarmış ve Herson ve Harkov bölgelerine konuşlanarak Kiev yönetiminin Azak Denizi'yle bağlantısını kesmiştir. Ancak son dönemde Ukrayna Ordusu, Rusların elinden bazıları büyükşehirler olmak üzere 300'den fazla yerleşim birimini geri almıştır. Buna ek olarak Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'nin yaptığı açıklamada, 2022 senesinin Eylül ayında Rus Ordusu tarafından işgal edilen 6000 km²'lik toprağın geri alındığı belirtilmiştir.[5]

Putin için başta kolay görülen; ancak beklediğinden daha uzun süren ve somut bir başarı getirmeyen söz konusu savaş, artık Rusya'yı yeni arayışlar içine sokmuş ve birtakım adımlar atmaya itmiştir. "Kısmi seferberlik" hamlesiyle Kremlin, "özel operasyon" olarak nitelendirdiği sürecin bir savaş olduğunu zımni bir şekilde kabul ederken; nükleer güç kullanmaktan çekinmeyeceğine dair beyanlarıyla Batı'yı tehdit etmekten de geri kalmamıştır.[6]

Ayrıca işgal ettiği topraklarda kurduğu "halk cumhuriyeti" modellerinin işlevsizliğin farkına varan Rusya, bu bölgeleri elinde tutmak için 2014 yılında Kırım'ın ilhakinde başvurduğu yöntemi seçmiş ve "self determinasyon" süsü verilecek referandumların "güvenli koşullar" altında hayata geçmesi ve "resmi olarak" Rusya topraklarına katılmasıyla, Putin'in Novorossiya hülyasının en azından bir kısmını gerçekleştirmeye çalışacaktır. Rusya'da yaz ayları boyunca seferberlik hazırlıkları sürdüğü için bu karar, Kiev yönetimi için şaşırtıcı olmamıştır.

Ülke geneline bakıldığı zaman mevzubahis karar, halkın belli bir kesiminde rahatsızlık yaratırken; Putin'in açıklamalarının ardından sokaklarda protestolar başlamıştır. Buna ek olarak Rusya'yı terk eden kişi sayısı da artmıştır. Yapılan protestolarda 1500'e yakın insan gözaltına alınmıştır. Ayrıca uçak bileti fiyatları tavan yapmış ve birçok yerde bilet stokları tükenmiştir.[7]

Diğer taraftan Finlandiya, sınır kapısını Rus vatandaşlarına tamamen kapatmıştır. Dikkat çeken bir diğer nokta ise Rusya Ceza Kanunu'nda sıkıyönetim veya silahlı çatışmalar sırasında askeri operasyonlara katılmayı reddetmenin "ağır sonuçlara yol açması" nedeniyle 10 yıla kadar hapis cezası öngören değişikliklerin onaylanmasıdır.

Batılı güçler, referandumları geçersiz sayacağını bildirirken; referandumları "uluslararası hukukun ihlali" olarak nitelendirmiş, seferberlik ilanını ise Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısının başarılı olamamasıyla ilişkilendirmiştir.

Öte yandan Litvanya, Rusya'daki kısmi seferberlik ilanını ciddiye alarak ordunun teyakkuza geçmesi yönünde bir karar almıştır. Litvanya Savunma Bakanı Anusauskas, "Rus askeri seferberliği, Kaliningrad bölgesinde de gerçekleştirileceği için Litvanya bazı hazırlıklar yapmak zorunda" ifadelerini kullanmıştır.[8] Ayrıca Litvanya, Batı'yı Ukrayna'ya yapılan askeri destekleri arttırmaya çağırmıştır.[9]

Sonuç olarak Kısmi seferberlik kararıyla birlikte Rus Ordusu'nun Ukrayna üzerindeki işgal hedefine ulaşamadığını itiraf ettiğini söylemek mümkündür. Aslında Putin'in olası riskler nedeniyle harekete geçmeye karar vermesi kolay olmamıştır. Ancak Rus lider, Kiev yönetimini manipüle etmek için baskıları arttırmayı seçmiştir. Yani Rusya'nın, giderek daha fazla kaynak sıkıntısı yaşadığı bellidir. Bunun yanı sıra Rusya'nın Ukrayna'yı müzakere masasına oturmaya zorlamak için böyle bir hamlede bulunduğu da söylenebilir.

[1] "Частичная мобилизация в России. Главные заявления Путина и Шойгу", Gazeta.ru, <https://www.gazeta.ru/politics/2022/09/21/15488425.shtml>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022).

[2] Aynı yer.

[3] "Путин объявил о частичной мобилизации в России", BBC NEWS, <https://www.bbc.com/russian/news-62977634>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022).

[4] "Обращение Президента Российской Федерации", Kremlin, <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022).

[5] "Зеленский: ВСУ освободили свыше 6000 кв. км, движение войск продолжается", Ukrainskaya Pravda, <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/09/12/7367187/>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022).

[6] "Это не блеф": Путин пригрозил Западу ядерным оружием", RBK-Ukraine, <https://www.rbc.ua/ukr/news/tse-blef-putin-prigroziv-zahodu-dernoyu-zbroeyu-1663741633.html>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022).

[7] "Побег из России, билеты распроданы и цены взлетели до небес. Протесты в городах, более тысячи арестов", L'unionesarda.it, <https://www.unionesarda.it/news/mondo/fuga-dalla-russia-dopo-lannuncio-di-putin-biglietti-esauriti-e-prezzi-alle-stelle-oofx9ybl>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022).

[8] "Литва привела силы в боевую готовность из-за мобилизации в Калининграде", BigMir.net, <https://news.bigmir.net/world/6872685-litva-privela-sily-v-boevuyu-gotovnost-iz-za-mobilizatsii-v-kaliningrade>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022).

[9] "Министр обороны Литвы: Запад должен усилить военную поддержку Украины", EurAsia Daily, <https://eadaily.com/ru/news/2022/09/21/ministr-oborony-litvy-zapad-dolzhen-usilit-voennuyu-podderzhku-ukrainy>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022).

BASINDA ANKASAM

20 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Özbekistan'da düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Liderler Zirvesi'ni CRI Türk'e değerlendirdi.

20 Eylül 2022

ANKASAM Başkanı Başdanışmanı Emekli Büyükelçi Aydın Nurhan TRT Arabi'de BM Toplantısı'nı değerlendirdi.

20 Eylül 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol TRT Ankara Radyosu Gündem programında dış politikadaki güncel gelişmeleri değerlendirdi.

21 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Ermenistan ziyaretini Türkiye Gazetesi'ne değerlendirdi.

21 Eylül 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol Diyanet TV Haber Analiz programında 77. BM Genel Kurul Toplantısı ve Erdoğan'ın konuşmasını değerlendirdi.

22 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Uluslararası İlişkiler Uzmanı Dr. Doğan Başaran, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda yaşanan son gelişmeleri ve Türkiye'nin oynadığı rolü TVNet'e değerlendirdi.

22 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Avrasya Uzmanı Dr. Sabir Askeroğlu, Rusya'nın kısmi seferberlik ilanını TVNet'e değerlendirdi.

23 Eylül 2022

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç Çelik Bengütürk TV Haftanın Raporu programında dış politikadaki son gelişmeleri değerlendirdi.

23 Eylül 2022

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkan Başdanışmanı Prof. Dr. Cem Karadeli, Özbekistan'da düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Liderler Zirvesi'ni ABD'nin önde gelen gazetelerinden The Epoch Times'a değerlendirdi.

BASINDA ANKASAM

24 Eylül 2022

ANKASAM Avrasya Uzmanı Dr. Sabir Askeroğlu, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in kısmi seferberlik ilanını İhlas Haber Ajansı'na (İHA) değerlendirdi.

24 Eylül 2022

ANKASAM Avrasya Uzmanı Dr. Sabir Askeroğlu, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in kısmi seferberlik ilanına ilişkin İhlas Haber Ajansı'na (İHA) yaptığı değerlendirmeler, Star Gazetesi'nde paylaşıldı.

25 Eylül 2022

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL, Akit TV Ankara Kulisi programında dış politikadaki son gelişmeleri değerlendirdi.

25 Eylül 2022

ANKASAM Avrasya Uzmanı Dr. Sabir Askeroğlu, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in kısmi seferberlik ilanına ilişkin İhlas Haber Ajansı'na (İHA) yaptığı değerlendirmeler; Olay 53, Anadolu Gazete, Düzce TV, Memleket, Beyaz Gazete, Urfa Haber, Diriliş Haber, Kent Haber 27, Gündem Alanya, Ulusal Gündem, Haber Gazetesi, Medya Gazete, Başak Gazetesi ve Vitrin Haber internet sitelerinde paylaşıldı.



Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VI , SAYI I

